

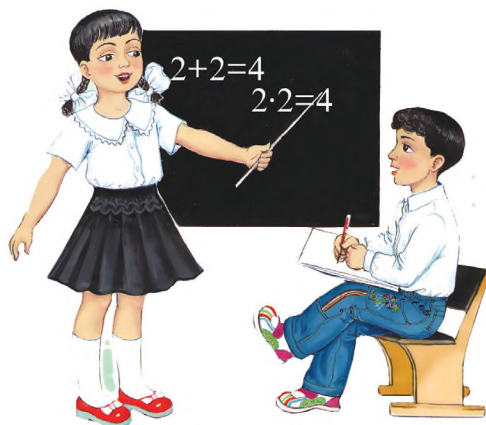
О. Шуайбова, М. Худойдодова,
Э. Шарифов, Қ. Норов, Ғ. Ҳалимов,
Х. Ҳақназаров, Б. Бурҳонов

МАТЕМАТИКА

Китоби дарсӣ барои синфи 2-юми
муассисаҳои таҳсилоти умумӣ

Нашри сеюм

Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон
тасдиқ кардааст

ДУШАНБЕ
МАОРИФ
2019

УДК 373. 167. 1
ББК 63.3 (2Тоҷик) Я72
Ш – 65

Ш – 65. Шуайбова О., Худойдодова М., Шарифов Э., Норов Қ.,
Ҳалимов Ғ., Ҳақназаров Х., Бурҳонов Б. **Математика**. Китоби
дарсӣ барои синфи 2-юм, Душанбе, Маориф, 2019, 176 саҳ.

Чадвали истифодаи китоб:

№	Ному насаби хонанда	Синф	Соли таҳсил	Ҳолати китоб (баҳои китобдор)	
				Аввали соли таҳсил	Охири соли таҳсил
1					
2					
3					
4					
5					

ISBN 978-99947-1-617-3
Моликияти давлат

© Маориф, 2019

АЛОМАТҲОИ ЁРИРАСОН

Фикр кунед

Супориш

Кор дар гурӯҳ

Муҳра гузored

Кори дунафарӣ

Чистон, зарбулмасал...

Нақл кунед

Бозӣ

Иҷрои кор дар дафтар

Муқоиса кунед

Рақами супориш

Анҷоми дарс

БОБИ I. ТАКРОРИ МАВОДДИ СИНФИ ЯКУМ АДАДҲОИ АЗ 1 ТО 20 ҶАДВАЛИ ҶАМЪ ВА ТАРҲ

1. Се моҳи таътили тобистона ҳам гузашт. Аз ҳамин рӯз сар карда боз дар чунин мактаби зебо ба сайри дунёи рақамҳо, ададҳо, ҳисобкуниҳои шавқовари математикӣ ба саёҳат мебароед. Дар ин сайр ба шумо мактаб, китоб, омӯзгор, рафиқон ва падару модари азизатон ёрӣ мерасонанд. Соли гузашта шумо дар синфи якум мехондед. Имсол хонандаи синфи дуюм шудед. Соли таҳсили нав муборак!

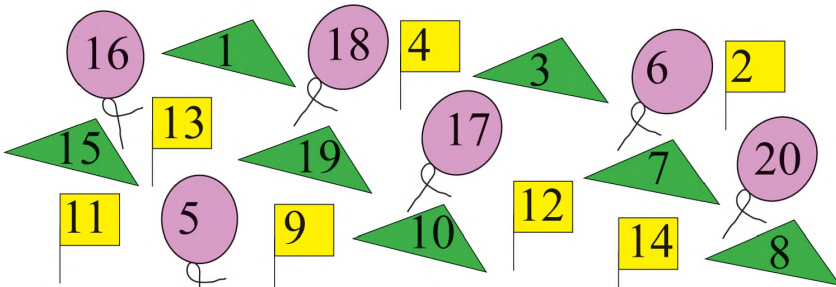

2. Ҳангоми истироҳати тобистона чиҳоро мушоҳида кардед? Дар кучо истироҳат намудед, баён кунед? Бо кадом бозиҳои шавқовари математикӣ ошно шудед? Ба хотир оред.

3. Ададҳоро аз 1 то 20 нишон диҳед.

4. Ҷадвали ҷамъ ва тарҳи адади як ва ду ро истифода карда, мисолҳо тартиб диҳед.

$1 + 1 = 2$	$2 - 1 = 1$	$1 + 2 = 3$	$3 - 2 = 1$
$2 + 1 = 3$	$3 - 1 = 2$	$2 + 2 = 4$	$4 - 2 = 2$
$3 + 1 = 4$	$4 - 1 = 3$	$3 + 2 = 5$	$5 - 2 = 3$
$4 + 1 = 5$	$5 - 1 = 4$	$4 + 2 = 6$	$6 - 2 = 4$
$5 + 1 = 6$	$6 - 1 = 5$	$5 + 2 = 7$	$7 - 2 = 5$
$6 + 1 = 7$	$7 - 1 = 6$	$6 + 2 = 8$	$8 - 2 = 6$
$7 + 1 = 8$	$8 - 1 = 7$	$7 + 2 = 9$	$9 - 2 = 7$
$8 + 1 = 9$	$9 - 1 = 8$	$8 + 2 = 10$	$10 - 2 = 8$
$9 + 1 = 10$	$10 - 1 = 9$	$9 + 2 = 11$	$11 - 2 = 9$

5. Ададҳоро нависед: 5, 10, 3, 12, 7, 14, 15, 9, 1, 4, 17, 19. Зери ададҳои якрақамро як хат ва ададҳои дурақамро ду хат кашед.

6. Ададҳои 2, 4, 6, 7, 8, 9-ро 1-воҳидӣ зиёд кунед.

7. Ба катаки ҳолӣ адади мувофиқ гузоред.

2

1
1

3

2	1
1	

8. Кӣ сумма ва фарқи ба 5 баробарро тартиб дода метавонад? Ба бачаҳо ёрӣ диҳед.

	$\begin{array}{ c c } \hline 10 & + \\ \hline 5 & - \\ \hline \end{array} =$		$\begin{array}{ c c } \hline 8 & + \\ \hline 3 & - \\ \hline \end{array} =$		$\begin{array}{ c c } \hline 3 & + \\ \hline 2 & - \\ \hline \end{array} =$
--	--	--	---	--	---

9. Суммаҳоро аз рӯйи тартиби зиёдшавӣ нависед.

$10+5$	$10+1$	$10+6$	$10+7$	$10+10$
$10+4$	$10+2$	$10+3$	$10+8$	$10+9$

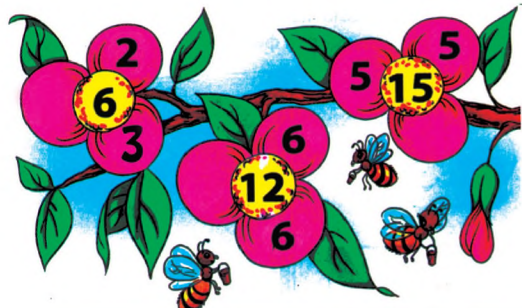

10. Ҷадвали ҷамъ ва тарҳи ададҳои се ва чорро хонед.

$1 + 3 = 4$	$4 - 3 = 1$	$1 + 4 = 5$	$5 - 4 = 1$
$2 + 3 = 5$	$5 - 3 = 2$	$2 + 4 = 6$	$6 - 4 = 2$
$3 + 3 = 6$	$6 - 3 = 3$	$3 + 4 = 7$	$7 - 4 = 3$
$4 + 3 = 7$	$7 - 3 = 4$	$4 + 4 = 8$	$8 - 4 = 4$
$5 + 3 = 8$	$8 - 3 = 5$	$5 + 4 = 9$	$9 - 4 = 5$
$6 + 3 = 9$	$9 - 3 = 6$	$6 + 4 = 10$	$10 - 4 = 6$
$7 + 3 = 10$	$10 - 3 = 7$	$7 + 4 = 11$	$11 - 4 = 7$
$8 + 3 = 11$	$11 - 3 = 8$	$8 + 4 = 12$	$12 - 4 = 8$
$9 + 3 = 12$	$12 - 3 = 9$	$9 + 4 = 13$	$13 - 4 = 9$

11. Кадом адад нест? Адади мувофиқ гузоред.

12. Ҳисоб кунед ва фарқҳоро бо тартиби зиёдшавӣ нависед.

$$\begin{array}{ccccc} 10 - 1 & 10 - 6 & 10 - 2 & 10 - 9 & 10 - 7 \\ 10 - 3 & 10 - 5 & 10 - 4 & 10 - 8 & 10 - 10 \end{array}$$

13. Зери сумма хатти сабз, зери фарқ хатти кабуд кашед.

$$11 + 1$$

$$12 + 1$$

$$14 - 1$$

$$16 - 1$$

14. Сумма ва фарқи ададҳои 9 ва 6, 9 ва 4-ро ёбед.

15. Ҷадвали ҷамъ ва тарҳи ададҳои 5 ва 6-ро тақрор намоед.

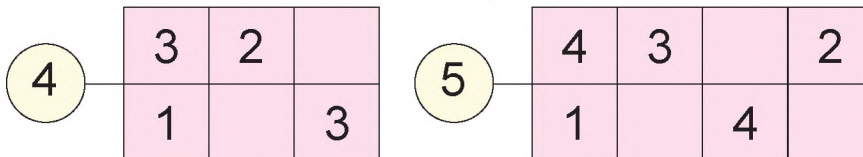
$1 + 5 = 6$	$6 - 5 = 1$	$1 + 6 = 7$	$7 - 6 = 1$
$2 + 5 = 7$	$7 - 5 = 2$	$2 + 6 = 8$	$8 - 6 = 2$
$3 + 5 = 8$	$8 - 5 = 3$	$3 + 6 = 9$	$9 - 6 = 3$
$4 + 5 = 9$	$9 - 5 = 4$	$4 + 6 = 10$	$10 - 6 = 4$
$5 + 5 = 10$	$10 - 5 = 5$	$5 + 6 = 11$	$11 - 6 = 5$
$6 + 5 = 11$	$11 - 5 = 6$	$6 + 6 = 12$	$12 - 6 = 6$
$7 + 5 = 12$	$12 - 5 = 7$	$7 + 6 = 13$	$13 - 6 = 7$
$8 + 5 = 13$	$13 - 5 = 8$	$8 + 6 = 14$	$14 - 6 = 8$
$9 + 5 = 14$	$14 - 5 = 9$	$9 + 6 = 15$	$15 - 6 = 9$

16. Ададҳои 14, 15, 18-ро ба суммаи ҷамъшавандаҳо ҷудо кунед.

17. Ба катақҳои ҳолӣ адади мувофиқ гузоред.

18. Ҳисоб кунед. Ба чамъшавандаҳо эътибор диҳед. Дар бораи онҳо чӣ гуфта метавонед?

$9 + 3$	$8 + 3$	$7 + 4$	$6 + 5$
$9 + 4$	$8 + 4$	$7 + 5$	$6 + 6$
$9 + 5$	$8 + 5$	$7 + 6$	$6 + 7$
$9 + 6$	$8 + 6$	$7 + 7$	$6 + 8$

19. Ҳисоб кунед. Дар бораи онҳо чӣ гуфта метавонед?

$11 - 3$	$12 - 3$	$13 - 4$	$14 - 5$
$11 - 4$	$12 - 4$	$13 - 5$	$14 - 6$
$11 - 5$	$12 - 5$	$13 - 6$	$14 - 7$
$11 - 6$	$12 - 6$	$13 - 7$	$14 - 8$

20. Масъала.

Ҳасан 8 байрақча ва Зухро назар ба Ҳасан 3-то зиёдтар байрақча сохт. Онҳо якҷоя чанд байрақча сохтанд?

21. Ба зери ҳамон ду адади ҳамсоҷе хат кашед, ки суммаи онҳо ба 14 баробар шавад.

6	5	9	7	6	8	9	5	10	11
---	---	---	---	---	---	---	---	----	----

22. Ҳисоб кунед.

$4 + 4$	$7 + 4$	$1 + 1$	$8 - 4$	$14 - 7$
$5 + 5$	$8 + 8$	$2 + 2$	$10 - 5$	$16 - 8$
$6 + 6$	$9 + 9$	$3 + 3$	$12 - 6$	$18 - 9$

23. Сумма ва фарқи ададҳои 6 ва 3, 4 ва 1-ро нависед.

24. Чадвали чамъ ва тарҳи адади 7 ва 8-ро такрор намоед.

$1 + 7 = 8$	$8 - 7 = 1$	$1 + 8 = 9$	$9 - 8 = 1$
$2 + 7 = 9$	$9 - 7 = 2$	$2 + 8 = 10$	$10 - 8 = 2$
$3 + 7 = 10$	$10 - 7 = 3$	$3 + 8 = 11$	$11 - 8 = 3$
$4 + 7 = 11$	$11 - 7 = 4$	$4 + 8 = 12$	$12 - 8 = 4$
$5 + 7 = 12$	$12 - 7 = 5$	$5 + 8 = 13$	$13 - 8 = 5$
$6 + 7 = 13$	$13 - 7 = 6$	$6 + 8 = 14$	$14 - 8 = 6$
$7 + 7 = 14$	$14 - 7 = 7$	$7 + 8 = 15$	$15 - 8 = 7$
$8 + 7 = 15$	$15 - 7 = 8$	$8 + 8 = 16$	$16 - 8 = 8$
$9 + 7 = 16$	$16 - 7 = 9$	$9 + 8 = 17$	$17 - 8 = 9$

25. Миқдори шабпаракҳои рафта ва боқимондари муқоиса кунед.

Дар болои гулҳои бодом 16 шабпарак ништа буд. Бо вазидани шамол 7-тояш париди рафт. Чандто шабпарак монд?

26.

$12 * 13$

$14 * 16$

$9 * 6$

$18 * 19$

$15 * 11$

$7 * 4$

27. Бо роҳи осон ҳисоб кунед.

$7 + 7 - 5$

$8 + 8 - 3$

$18 - 8 + 9$

$16 - 7 + 3$

$9 + 8 - 4$

$9 + 9 - 6$

$19 - 9 + 7$

$15 - 8 + 5$

28. Доир ба муқоисаи ададҳо масъала тартиб диҳед.

16 сомони

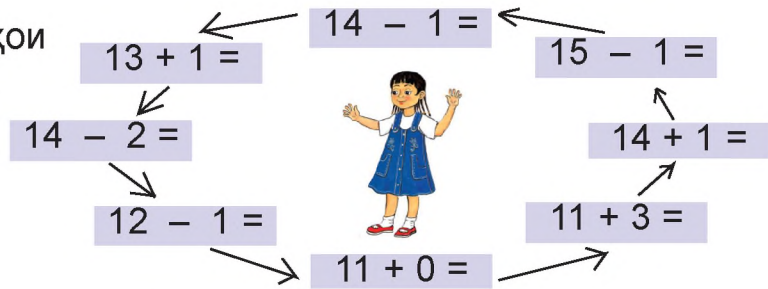

8 сомони

29. Мисолҳои даврӣ.

30. Тарҳшавандаро ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо карда, фарқро ёбед.

$$16 - 4 \quad 15 - 3 \quad 17 - 5 \quad 19 - 6$$

31. Таркиби ададҳои 6 ва 7-ро гӯед.

6	5	4	1		7	6	4	5		
	1		3	4		1			6	4

32. Ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 9-ро такрор намоед.

$1 + 9 = 10$	$10 - 9 = 1$
$2 + 9 = 11$	$11 - 9 = 2$
$3 + 9 = 12$	$12 - 9 = 3$
$4 + 9 = 13$	$13 - 9 = 4$
$5 + 9 = 14$	$14 - 9 = 5$
$6 + 9 = 15$	$15 - 9 = 6$
$7 + 9 = 16$	$16 - 9 = 7$
$8 + 9 = 17$	$17 - 9 = 8$
$9 + 9 = 18$	$18 - 9 = 9$

33. Сумма ва фарқҳоро ёфта, зери сумма хатти сурх ва ба зери фарқ хатти сабз кашед.

Намуна: $12 + 0 = \underline{12}$ $14 + 0$ $19 + 0$ $11 + 0$
 $12 - 0 = \underline{12}$ $16 - 0$ $18 - 0$ $11 - 0$

34. Сумма ва фарқхоро ҳисоб кунед.

$4 + 6$

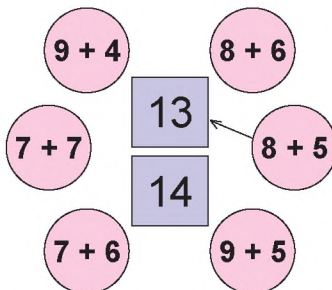
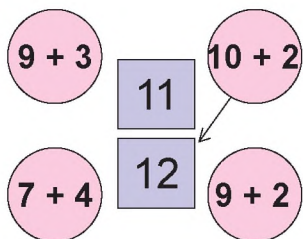
$5 + 5$

$10 - 6$

$10 - 5$

35. Ҷавобҳои дурустро бо тирча ишора намоед.

36. Саёҳат 14-то, Саодат 5-то кам адади дурақама навишт. Саодат чандто адади дурақама навишт?

37. Хонед.

$10 + 1 = 11$

$11 - 1 = 10$

$10 + 2 = 12$

$12 - 2 = 10$

$10 + 3 = 13$

$13 - 3 = 10$

$10 + 4 = 14$

$14 - 4 = 10$

$10 + 5 = 15$

$15 - 5 = 10$

$10 + 6 = 16$

$16 - 6 = 10$

$10 + 7 = 17$

$17 - 7 = 10$

$10 + 8 = 18$

$18 - 8 = 10$

$10 + 9 = 19$

$19 - 9 = 10$

$10 + 10 = 20$

$20 - 10 = 10$

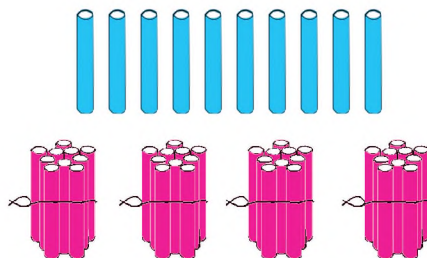
38. Ба расм нигоҳ карда, масъала тартиб диҳед.

БОБИ II.САДӢ. НУМЕРАТСИЯ. АДАДҲОИ АЗ 21 ТО 100

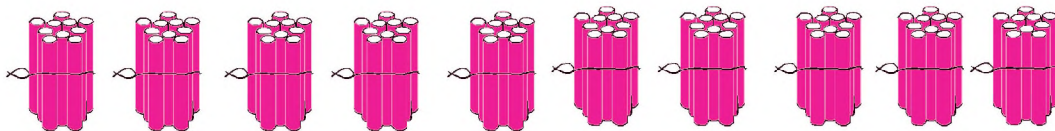
НУМЕРАТСИЯ. АДАДҲОИ ДУРАҚАМАИ ЯКЛУХТ

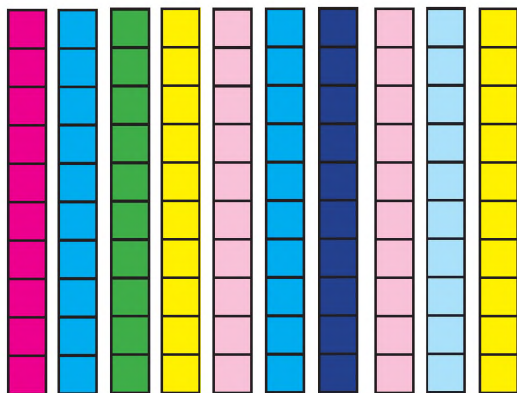
1. Дар боло чандто чӯбча ва дар поён чанд бандча чӯбча тасвир шудааст? Ҳар як бандча чандто чӯбча дорад? Дар чор бандча чанд чӯбча ҳаст?

2. Чанд бандча чӯбча ҳаст? Чанд даҳӣ чӯбча ҳаст?

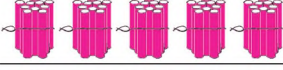

3. Чанд даҳӣ катакҳо ранг карда шудаанд?
Чанд 10 дирамӣ?

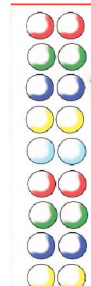
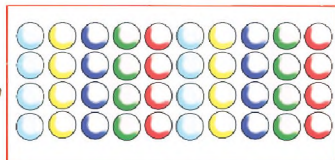

4. Аз расм истифода карда, даҳихоро хонед.

	1 даҳӣ	даҳ – 10
	2 даҳӣ	бист – 20
	3 даҳӣ	сӣ – 30
	4 даҳӣ	чил – 40
	5 даҳӣ	панҷоҳ – 50
	6 даҳӣ	шаст – 60
	7 даҳӣ	ҳафтод – 70
	8 даҳӣ	ҳаштод – 80
	9 даҳӣ	навад – 90
	10 даҳӣ	сад – 100

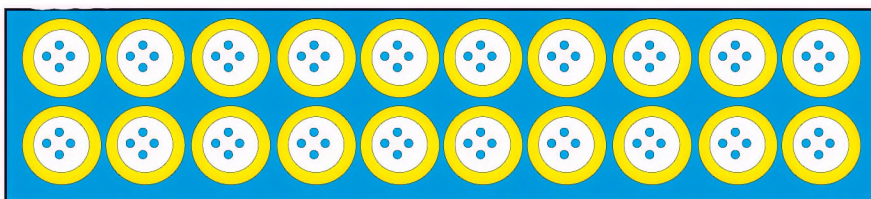

5. Лола 4 даҳӣ ва Азиз 2 даҳӣ доирачаҳоро ранг кард. Онҳо чанд даҳӣ доирачаҳоро ранг карданд? Кӣ зиёд доирача ранг кардааст?

6. Чанд даҳӣ тугмаҳо мавҷуданд?

Ададҳои 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90-ро даҳӣҳои яклухт меноманд.

7. Шифоҳӣ.

Шаҳло аз коғаз 5 даҳӣ ва Шабнам 3 даҳӣ секунҷа бурид. Онҳо чанд даҳӣ секунҷа буриданд? Кӣ зиёд секунҷа бурид?

8. Даҳӣҳоро бо адад нависед.

1 даҳӣ	2 даҳӣ	3 даҳӣ	4 даҳӣ	5 даҳӣ	6 даҳӣ	7 даҳӣ	8 даҳӣ	9 даҳӣ
10								

9. Масъала.

Таҳмина 6-сола, хоҳараш аз вай 2 сол хурд аст. Хоҳараш чандсола мебошад?

10. Ребусҳоро хонед.

4+кӯҳ

5+a

5+шоҳ

6+мақом

7+a

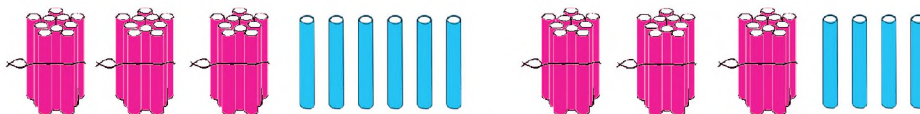
11. Масъалаи мантиқӣ.

Агар қади Одил аз Рауф паст ва қади Саттор аз Рауф баланд бошад, қади кӣ аз ҳама баланд аст?

РАЗРЯДИ ДАҲИҶО ВА ВОҲИДҶО

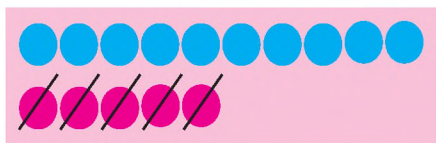
1. Ҳисоб кунед.

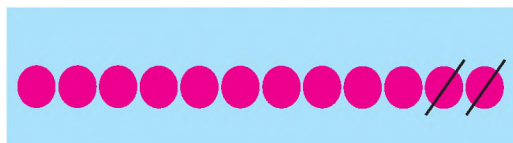
2. Чўбчаҳоро ҳисоб кунед.

Даҳиҷо	Воҳидҷо
1	5

Даҳиҷо	Воҳидҷо
2	5

$$15 - 5 = \square$$

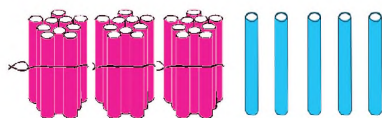
$$12 - 2 = \square$$

$$20 + 3 = \square$$

$$20 + 4 = \square$$

$$30 + 5 = \square$$

$$40 + 5 = \square$$

3. Ададхоро хонед ва нависед:

ёздаҳ-11

шонздаҳ-16

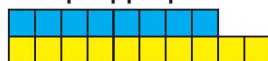
дувоздаҳ-12

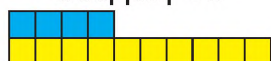
ҳабдаҳ-17

сездаҳ-13

ҳаждаҳ-18

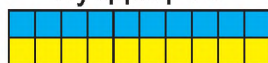
чордаҳ-14

нуздаҳ-19

понздаҳ-15

бист-20

4. Ба намуди суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ нависед.

12, 24, 27, 36, 48, 55, 69, 73, 81, 99.

Намуна:

$$11 = 10 + 1 - \text{ёздаҳ}$$

$$12 = 10 + 2 - \text{дувоздаҳ}$$

$$48 = 40 + 8 - \text{чилу ҳашт}$$

Номи адад аз номи ҷамъшавандаҳои разрядӣ пайдо мешавад.

5. Хонед ва нависед.

21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29.

6. Бо адад нависед.

Сиву ҳашт

Чилу панҷ

Ҳаштоду се

Шасту ду

Шонздаҳ

Панҷоҳу чор

Наваду нух

Ҳафтоду як

Бисту ҳафт

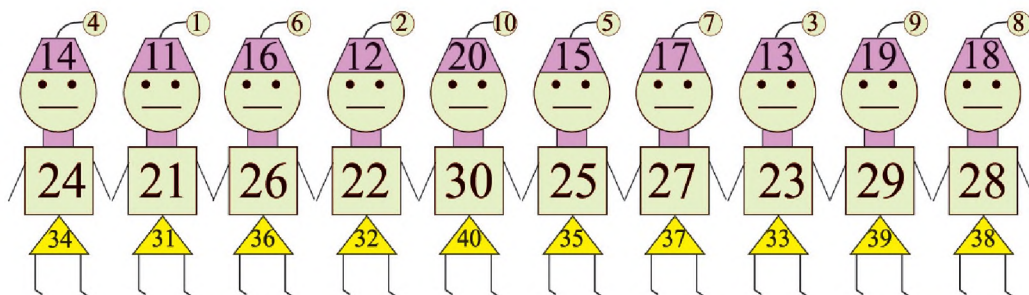

7. Чадавсро хонед:

	Д	В	Адад
	1	7	17
	2	5	25
	3	4	34
	4	2	42
	5	3	53
	6	4	64
	7	2	72
	8	3	83
	9	2	92

8. Бозй. «Чойи ман кучост?»

9. Дар шохи дарахт 14 гунчишк буд. 4 гунчишк парида рафт. Дар шохи дарахт чанд гунчишк монд?

Буд – 14 гунчишк

Парида рафт – 4 гунчишк

Монд –?

10. Аз рӯйи шарти мухтасар масъала тартиб диҳед.

Ба зери он қисме, ки шарти масъаларо ифода мекунад хати сурх ва ба зери саволи масъала хати кабуд кашед. Масъаларо ҳал намоед. Ҷавобро ёфта, нависед.

Буд – 14 ғоз

Нишаст – 4 ғоз

Шуд –? ғоз

11. Масъаларо ҳал намоед. Ҷавобро ёфта, нависед.

Дар табақ якчанд себ буд. Пас аз он ки боз 5 себ илова карданд, шумораи себҳо 15-то шуд. Аввал дар табақ чанд себ буд?

Буд – ?

Ҷамроҳ шуд – 5 себ

Ҷамагӣ – 15 себ

12. Бо ёрии шарти мухтасар масъала тартиб диҳед.

Буд – 4 мӯрча,

Омад – 5 мӯрча

Шуд – 9 мӯрча

13. Аз як дарахт 8 сатил, аз дарахти дигар 10 сатил хурмо чиданд. Аз ду дарахт чанд сатил хурмо чидаанд?

БА СУММАИ ҶАМЪШАВАНДАҶОИ РАЗРЯДӢ НАВИШТАНИ АДАДҶО

1. Ҷадвалро хонед ва нависед.

Даҳиҷо	Воҳидҷо	Ададҷо	Ададҷо	Даҳиҷо	Воҳидҷо
1	8	18	25	2	5
2	3	23	39	3	9
3	5	35	48	4	8
4	7	47	54	5	4
5	6	56	63	6	3
6	1	61	76	7	6
7	2	72	87	8	7
8	4	84	81	8	1
9	9	99	92	9	2

Намуна: $1 \text{ даҳӣ} + 8 \text{ воҳид} = 18$ $10 + 8 = 18$
 $25 = 2 \text{ даҳӣ} + 5 \text{ воҳид}$ $20 + 5 = 25$

2. Ба катаҷои ҳолӣ ададҷои мувофиқ гузоред.

$$40 = 10 + \square \quad 38 = 30 + \square \quad 65 = \square + 5$$

$$94 = 90 + \square \quad 79 = \square + 9 \quad 84 = \square + 4$$

3. Ба суммаи ҷамъшавандаҷои разрядӣ ҷудо кунед:

94, 32, 89, 98, 71, 45, 55. Намуна: $94 = 90 + 4$

4. Пеш аз ва пас аз адади 89, 79, 69, 59 кадом ададҷо меоянд?

5. Ададҷои 64, 16, 29, 73, 48, 78, 52-ро ба намуди суммаи ҷамъшавандаҷои разрядӣ нависед.

6. Ҳар як адад чанд даҳӣ дорад?

$$90 = 30 + 20 + 40 \quad 100 = 40 + 20 + 40$$

$$90 = 30 + 40 + 20 \quad 100 = 40 + 30 + 30$$

7. Масъала бо кадом амал ҳал карда мешавад?

Рама аз 20 сар чорво иборат буд. 11 сари онро гӯсфандон ташкил медоданд. Рама чанд сар буз дошт?

Буд – 20 сар
Гӯсфанд – 11 сар
Буз – ?

8. Чуқурии обанбор ва кӯлҳои Тоҷикистонро бо ададҳои нависед. Адади овардари ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кунед.

Обанбори "Баҳри Тоҷик" (Қайроққум) – чилу шаш метр

Искандаркӯл – ҳафтоду ду метр

Обанбори Фарҳод – бист метр

9. Хонед ва нависед.

$20 = 10 + 10$	$60 = 40 + 20$
$30 = 20 + 10$	$70 = 50 + 20$
$40 = 30 + 10$	$80 = 60 + 20$
$50 = 40 + 10$	$90 = 70 + 20$

ЧАМЪ ВА ТАРҲИ АДАДҶОИ ДУРАҚАМАИ ЯКЛУХТ

1. Лола 4 даҳӣ ва Азиз 3 даҳӣ чӯбчаҳоро болои миз гузоштанд. Онҳо чанд бандча чӯбчаро болои миз гузоштанд?

2. Дар сатили Лола 3 даҳӣ ва дар сатили Азиз 2 даҳӣ себ ҳаст. Дар 2 сатил ҳамагӣ чанд даҳӣ себ ҳаст?

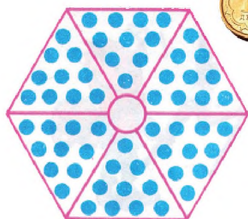
Даҳӣҳо низ монанди воҳидҳо чамъ карда мешаванд:

$$3 \text{ даҳӣ} + 2 \text{ даҳӣ} = 5 \text{ даҳӣ}$$

$$30 + 20 = 50$$

3. Бо ёрии расм чамъи даҳӣҳои яклухтро иҷро кунед.

$$2 \text{ даҳӣ} + 1 \text{ даҳӣ}$$

$$4 \text{ даҳӣ} + 5 \text{ даҳӣ}$$

$$3 \text{ даҳӣ} + 2 \text{ даҳӣ}$$

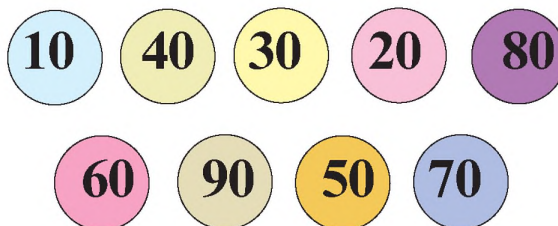
$$5 \text{ даҳӣ} + 5 \text{ даҳӣ}$$

$$4 \text{ даҳӣ} + 3 \text{ даҳӣ}$$

$$7 \text{ даҳӣ} + 3 \text{ даҳӣ}$$

4. Даҳӣҳоро бо тартиби зиёдшавӣ ва камшавиашон хонед.

5. Даҳиҳоро бо тарзҳои гуногун дар намуди суммаи даҳиҳо нависед:

20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90.

Намуна: $30 = 20 + 10$ $30 = 10 + 10 + 10$

6. Қимати суммаро бо тирчаҳо ишора кунед. Кадом суммаҳо қимати худро намеёбанд?

$10 + 10$ $20 + 20$ $40 + 20$

$50 + 20$ 20 40 90 80 60 $30 + 20$

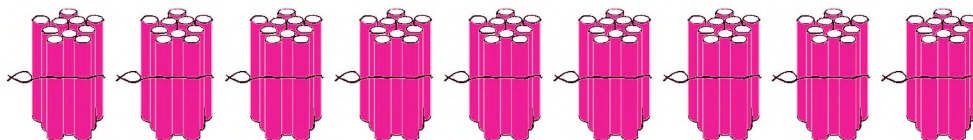
$50 + 30$ $50 + 40$ $70 + 10$

7. 20 дона тухм буд. Фурӯшанда 30 дона тухм овард. Тухмҳо чанд дона шуданд?

8. Бо ёрии расм ҷамъи даҳиҳои яклухтро иҷро кунед.

$$20 + 30$$

$$10 + 10$$

$$30 + 40$$

$$20 + 60$$

$$20 + 10$$

$$50 + 40$$

$$20 + 70$$

$$30 + 30$$

$$80 + 10$$

9. Аз 3 даҳӣ тухм 2 даҳиашро сарф карданд. Чанд даҳӣ тухм монд?

$$3 \text{ даҳӣ} - 2 \text{ даҳӣ} = 1 \text{ даҳӣ}$$

Даҳиҳо низ монанди воҳидҳо тарҳ карда мешаванд.

$$30 - 20 = 10$$

10. Бо ёрии расм ҳисоб кунед.

$$5 \text{ даҳӣ} - 4 \text{ даҳӣ}$$

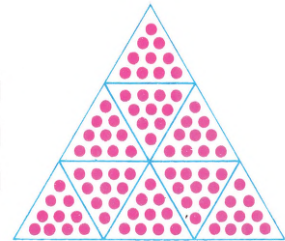
$$6 \text{ даҳӣ} - 1 \text{ даҳӣ}$$

$$7 \text{ даҳӣ} - 3 \text{ даҳӣ}$$

$$8 \text{ даҳӣ} - 5 \text{ даҳӣ}$$

$$9 \text{ даҳӣ} - 9 \text{ даҳӣ}$$

$$4 \text{ даҳӣ} - 3 \text{ даҳӣ}$$

11. Масъаларо ҳал кунед.

Лола 50 намуд баргҳои тирамоҳиро ҳамчун оварда, 30 наму-
дашро ба дафтар часпонд. Чанд намуд барг начаспонда монд?

12. Ҳисоб кунед.

$$90 - 10$$

$$60 - 40$$

$$90 - 30$$

$$80 - 20$$

$$50 - 20$$

$$80 - 50$$

$$70 - 30$$

$$40 - 10$$

$$70 - 60$$

13. Ҳамдигарро санҷед.

$$90 - 40 - 30$$

$$80 - 20 - 40$$

$$70 - 50 - 20$$

$$60 - 30 - 10$$

14. $40 - 20$ $30 + 20$ $40 + 20 + 20$ 50
 $60 - 10$ $60 - 20$ $70 - 10 + 10$ 90

15. Қимати ифодаҳои адади ро бо тирча ишора кунед. Кадом ифодаҳо қимати худро намеёбанд?

$40 + 30$ $20 + 50$ $10 + 30$ $60 + 20$ $70 + 20$
 $70 - 10 - 10$ 70 40 10 60 80 90 20 $10 + 10 + 10$
 $80 - 30$ $60 - 20$ $90 - 30$ $70 - 50$ $50 - 30$

16.

$10 + 2$
 $20 + 3$
 $30 + 5$

$20 + 4$

$30 + 2$

17. Ребусҳоро хонед.

$30 + \text{но}$ $40 + \text{ла}$ $40 + \text{газӣ}$
 $30 + \text{мо}$ $40 + \text{бур}$ $40 + \text{чароғ}$

БАРОБАРӢ ВА НОБАРОБАРИҶОИ АДАДӢ

1. Ба ҷойи катакҳо ададҳои мувофиқ гузоред.

$$8 = \square \quad 8 > \square \quad 8 < \square \quad 8 - 4 = \square$$

$$\square > \square \quad 4 + 2 = 2 + \square \quad \square = \square$$

2. Суммаи ададҳои $18 + 12$ -ро ҳисоб карда, онро бо суммаи ададҳои $18 + 10$ муқоиса кунед. Аз аломатҳои $>$ ё $<$ истифода баред.

Суммаи $18 + 12$ аз суммаи $18 + 10$ калон аст, чунки дар ҳар ду сумма ҷамъшавандаҳои яқум якхела буда, ҷамъшавандаи дуюми суммаи яқум аз ҷамъшавандаи дуюми суммаи дуюм 2 воҳид калон аст. Аз ҳамин сабаб суммаи яқум аз суммаи дуюм ду воҳид калон аст.

$$18 + 12 > 18 + 10$$

3. Баробарӣ ва нобаробарӣҳоро хонед. Онҳо чӣ фарқ доранд?

$$\begin{array}{ll} 2 = 2 & 8 > 4 \\ 2 + 6 = 8 & 1 < 5 \\ 8 - 2 = 6 & 9 > 4 \\ 14 + 10 = 10 + 14 & 14 + 10 > 14 \\ 9 + 9 = 18 & 18 < 20 \end{array}$$

4. Аз баробариҳои додашуда ҳамоноашро нависед, ки дуруст бошад.

$7 + 7 = 14$

$8 = 7 + 1$

$15 - 0 = 15$

$14 = 14$

$10 - 10 = 0$

$8 + 9 = 17$

5. Нобаробариҳои дурустро ба дафтар нависед.

$10 < 14$

$40 > 30$

$17 > 12$

$6 + 8 > 8 + 4$

$14 > 10$

$20 < 10$

$12 < 17$

$16 < 10 + 6$

6. Чортой баробарӣ ва нобаробариҳои дуруст нависед. Онҳоро бо ҳамнишинатон санҷед.

Намуна: $7 + 6 = 6 + 7$

$13 > 12$

$9 - 3 = 8 - 2$

$6 - 1 < 6 + 1$

$5 + 5 + 5 = 15$

$4 + 3 + 7 < 4 + 3 + 8$

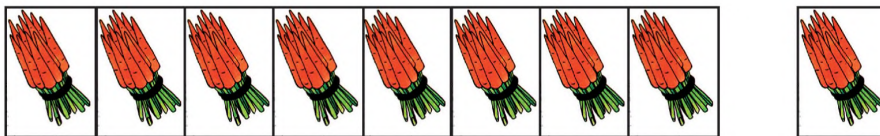
$2 = 2$

$9 + 5 > 7 + 1 + 1$

7. Масъала.

Модар 9 банд сабзӣ харид, аз он 8 бандашро сарф кард. Чанд банд сабзӣ боқӣ монд? Сабзиҳои сарфшуда зиёданд ё боқимонда?

8. Таркиби ададҳои 8 ва 9-ро гӯед.

8

7	6		1	2
1		4		

9

8	7		5		2	
1		3		8		6

9. Азиз 12 мисол, Лола 3-то камтар мисол тартиб дод. Лола чанд мисол тартиб дод?

10. Аз рӯйи расм масъала тартиб диҳед:

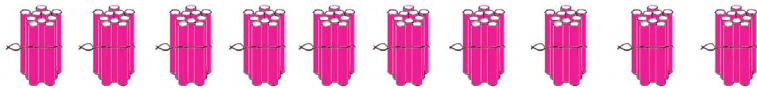

11. Сумма ва фарқҳои додашударо ҳисоб карда, ҷадвалҳоро пур кунед.

	3	9	7	5	6	8	9	5	8	9		11	13	16	18	14	12	12	15	15
+	8	4	2	6	7	4	6	9	8	9	-	4	9	7	9	6	7	8	9	8

12. Бо ёрии расмҳо ҳисоб кунед.

60+20 50+40 40+30 80 - 20 90 - 40 50 - 20

13. Сумма ва фарқҳои додашударо ҳисоб карда, ҷадвалҳоро пур кунед.

	30	50	70	40	50	50	30		30	50	70	40	50	50	90
+	10	20	20	40	30	20	60	-	10	20	20	40	30	20	60

МУҚОИСА КАРДАНИ ҚИМАТИ СУММА БА СУММА ВА ФАРҚ БА ФАРҚ

1. Суммаро ҳисоб карда, муқоиса кунед.

$$8 + 8 * 10 + 8$$

$$9 + 5 * 8 + 6$$

$$90 + 10 * 80 + 20$$

$$20 + 10 * 30 + 10$$

$$12 + 8 * 10 + 5$$

$$70 + 20 * 60 + 10$$

2. Фарқхоро ҳисоб карда, муқоиса кунед.

$$15 - 5 * 20 - 10$$

$$17 - 5 * 19 - 5$$

$$20 - 10 * 30 - 20$$

$$18 - 10 * 19 - 9$$

$$14 - 10 * 17 - 3$$

$$80 - 10 * 60 - 10$$

3. Моҳидорон аз дарё рӯзи якум 40-то ва рӯзи дуюм 10-то зиёдтар моҳӣ доштанд. Моҳидорон рӯзи дуюм чандто моҳӣ доштанд?

4. Моҳидорон рӯзи якум 90-то ва рӯзи дуюм 10-то камтар моҳӣ фуруҳтанд. Моҳидорон рӯзи дуюм чандто моҳӣ фуруҳтанд?

5. Сумма ва фарқро ёфта, муқоиса кунед.

$$10 + 2 * 5 + 5$$

$$12 - 2 * 10 - 5$$

$$20 + 20 * 30 - 2$$

$$10 + 4 * 7 + 7$$

$$13 - 10 * 16 - 10$$

$$40 - 30 * 50 - 30$$

Намуна: $10 + 2 = 12$

$5 + 5 = 10$

$12 > 10$

$12 - 2 = 10$

$10 - 5 = 5$

$10 > 5$

6. Барои ҳалли масъала амалро интихоб кунед.

Зумрад 7 дона ва Суҳроб 12 дона чормағз доранд.
Суҳроб назар ба Зумрад чанд дона чормағз зиёдтар дорад?
Зумрад назар ба Суҳроб чанд дона чормағз камтар дорад?
12 – 7 кадом амалро интихоб кардед?

7. Дар бораи ифодаҳое, ки фарқи онҳо ба 0 баробар аст, чӣ гуфтан мумкин аст? Якчанд чунин фарқҳоро нависед.

8. 7 ва 2 12 ва 10 9 ва 8 4 ва 9
 8 ва 1 4 ва 5 6 ва 5 10 ва 3
 7 ва 3 11 ва 10 2 ва 8 5 ва 9

9. Ҳисоб кунед.

$90 - 80 =$	$30 - 80 =$
$34 + 6 =$	$23 + 7 =$
$50 + 20 =$	$50 - 20 =$
$49 - 8 =$	$72 - 20 =$
$58 - 7 =$	$99 - 1 =$

10. Шарти масъалаҳоро хонда, муайян намоед, ки онҳо чӣ монандӣ доранд?

1) Азиз 5 сатил ва Лола 7 сатил помидор чинданд.

Лола назар ба Азиз чанд сатил зиёд помидор чинд?

Намуна: $7 - 5 = 2$

Ҷавоб: 2 сатил

2) Дар табақчаи якум 20 дона дар табақчаи дуюм 15 дона қанд ҳаст. Дар табақчаи дуюм назар ба табақчаи якум чанд дона қанд кам ҳаст?

3) Дар як қаламдон 10-то ва дар қаламдони дигар 15-то қалам ҳаст. Қаламҳои қаламдони якум назар ба дуюм чандто кам аст? Дар ин масъалаҳо пурсида мешавад, ки як адад аз дигараш чандто зиёд ё кам аст.

Ҳангоми муқоисаи ададҳо аз адади калон адади хурд тарҳ карда мешавад.

11. Масъаларо ҳал кунед.

Расмро аз назар гузаронед. Лола назар ба Азиз чанд дона сабзӣ зиёд чидааст? Ба саволи масъала шарти мувофиқ тартиб диҳед.

12. Адади дурақамаи хурдтаринро бо адади якрақамаи калонтарин муқоиса кунед. Натиҷаи муқоисаро дар намуди нобаробарӣ бо аломати калон нависед.

13. Агар муқоисаи адади дурақама аз якрақама талаб карда шавад, аз адади дурақама адади якрақама тарҳ карда мешавад?

$$12 - 9 = 3$$

Адади дурақамаи дилхоҳ аз ҳар гуна адади якрақама калон аст.

14. Ба зери рақами разряди даҳиҳо хат кашед.

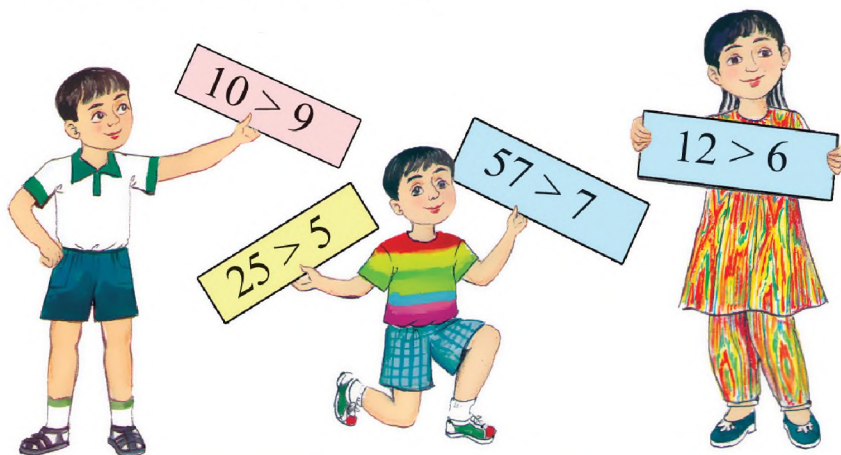
$10 + 1$	$10 + 2$	$10 - 3$	$10 - 9$
$12 + 1$	$14 + 5$	$99 - 6$	$86 - 7$

15. Адади дурақамаи 10 аз кадом ададҳои якрақама ба 1 ва 2 воҳид зиёд аст?

16. Нобаробариҳоро хонед:

$$54 > 25$$

$$25 < 30$$

$$32 > 31$$

$$45 < 46$$

$$99 > 12$$

17. Лола, ба ман тарзи муқоисаи ададҳои якрақам ва дурақам хеле маъқул аст. Ададҳои дурақам байни ҳам чӣ хел муқоиса карда мешаванд? – пурсид Азиз.

– Аввал дақиқоро муқоиса кардан лозим аст. Ҳар ҷо, ки дақиқо калон бошанд, ҳамон адад калон мешавад, – фаҳмонд Лола.

18. Дар навишти ададҳои дурақам ба зери разряди дақиқо хат кашед.

30 ва 25 63 ва 42 34 ва 17 58 ва 41

19. Агар дар ададҳои 64 ва 67 шумораи дақиқо як хел бошад-чӣ? Дар ин ҳолат онҳоро чӣ хел муқоиса мекунем? – ба фикр фуру рафт Азиз.

1) Агар дақиқо як хел бошанд, ҳамон адад калон аст, ки дар он рақами воҳидҳо калонтар бошад.

2) Муқоиса кунед.

51 ва 58 47 ва 43 66 ва 69 88 ва 81

40 ва 15 29 ва 23 61 ва 57 55 ва 48

72 ва 79 52 ва 50 64 ва 31 93 ва 97

20. Аломати мувофиқ гузored.

73 ва 75

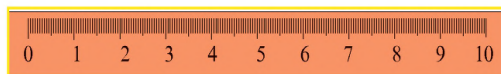
64 ва 66

48 ва 38

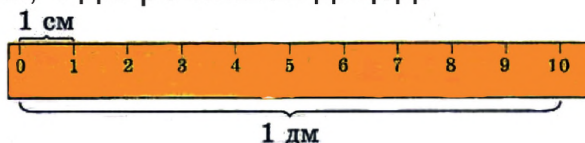
БОБИ III. БУЗУРГИҶО ВОҲИДҶОИ ЧЕНАКИ ДАРОЗӢ

1. Аз хаткашак 1 см, 10 см, 10 мм-ро нишон диҳед.

2. Дар хаткашак 10 см, 1 дм-ро нишон диҳед.

Як детсиметр чанд сантиметр аст?

3. Порчаи дарозиаш 1 детсиметр кашед.

Даҳ сантиметр ба як детсиметр баробар аст.

- Даҳ детсиметр ба чӣ баробар аст? – пурсид Азиз аз Лола.
- Даҳ детсиметр ба як метр баробар аст, – ҷавоб дод Лола.

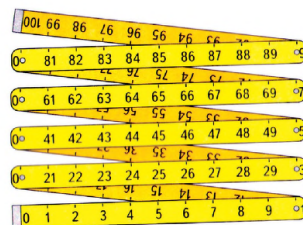
Метр пас аз адад мухтасар «м» навишта мешавад.

$$1 \text{ дм} = 10 \text{ см}$$

$$10 \text{ дм} = 1 \text{ м}$$

4. Дар расм метри қатшаванда тасвир шудааст. Вай аз чанд қисм иборат аст? Ҳар як қисм аз чанд сантиметр ва детсиметр иборат аст?

5. Ҷадвали зеринро то ҳосил шудани 1 м пурра кунед.

1 метр	8 дм	7 дм	1 дм	4 дм	9 дм	6 дм	5 дм	2 дм	3 дм
				6 дм				8 дм	

6. 1 метр ба 10 дм, 1 дм ба 10 см баробар аст. 1 метр чанд сантиметр мешавад?

1 метр ба 10 даҳӣ ё 100 см баробар аст.

$$1 \text{ м} = 100 \text{ см}$$

7. Бо ёрии тасмаи дарозиаш 1 метр масофаи 5 метрро чен кунед. Дастанатонро ба ду тараф тарзе кушоед, ки масофаи байни нӯги панчаҳо ба 1 метр баробар шавад. Барои ин тасмаи 1 м дарозидоштаро истифода баред.

8. Масъаларо ҳал карда, ҷавобро нависед.

Барои дӯхтани 1 куртаи занона 3 м матоъ сарф мешавад. Барои дӯхтани ду куртаи занона чанд метр матоъ сарф мешавад?

9. Ҷадвалро то ҳосил шудани 1 м пурра кунед.

1 метр	8 см	70 см	30 см	60 см	50 см	40 см	90 см	80 см	10 см
		30 см				60 см			

10. Дар тахтаи синф порчае тасвир кунед, ки дарозиаш тахминан 1 м бошад. Оё супоришро аниқ иҷро карда метавонед? Ин корро ба воситаи хаткашаки дарозиаш 20 см иҷро кунед.

11. Ифода кунед.

$$8 \text{ м} = \square \text{ дм}$$

$$6 \text{ м } 5 \text{ дм} = \square \text{ дм}$$

$$80 \text{ см} = \square \text{ дм}$$

$$7 \text{ дм } 4 \text{ см} = \square \text{ см}$$

12. Масъала.

Дар рама якчанд сар гӯсфанд буд. Баъди ба он 27 гӯсфанд ҳамроҳ шудан, шумораи гӯсфандон 75 сар шуд. Аввал дар рама чанд сар гӯсфанд буд?

13. Дар вақти холӣ:
Чойникҳоро аз рӯи андозаашон муқоиса кунед.

ЧЕНАКИ ҒУНҚОИШ. ЛИТР

1. Лола, ғунқоиши моеи зарфҳоро чӣ хел муайян кардан мумкин аст? – пурсид Азиз.

– Ғунқоиши моеъро дар зарфҳо бо литр чен мекунамд, – ҷавоб дод Лола.

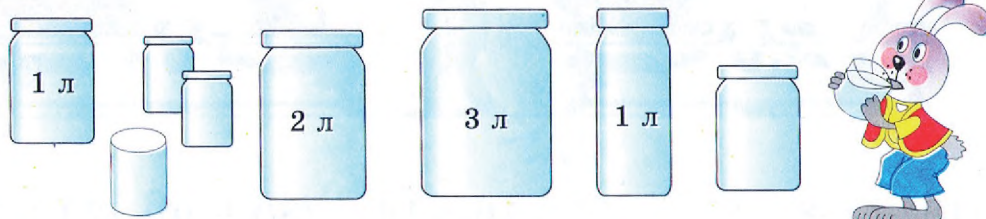
3 л

2 л

Литрро мухтасар бо «л» ишора мекунанд.

2. Масъаларо ҳал кунед.

Дар сатили якум 9 л ва дар сатили дуюм 6 л равшан ҳаст. Дар ду сатил чанд литр равшан ҳаст?

3. Масъаларо ҳал кунед.

Бидони якум 16 л, бидони дуюм 5 л кам шир дорад. Дар бидони дуюм чанд литр шир ҳаст?

4. Ҳисоб кунед.

$8 + 5$

$9 + 4$

$7 + 6$

$11 + 9$

$5 + 8$

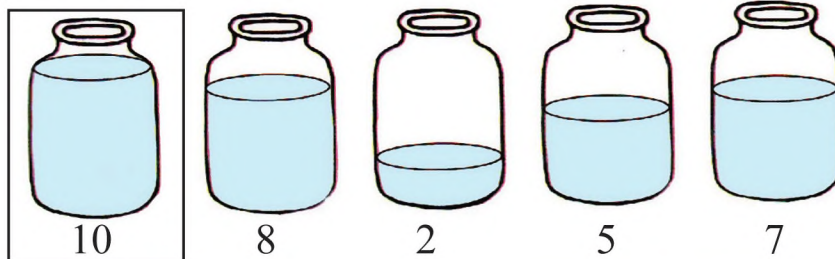
$4 + 9$

$6 + 7$

$9 + 11$

5. Дар ҳар як зарф 10 истакон об рехтан лозим. Ба ҳар яки ин зарфҳо боз чанд истакон об рехтан лозим?

6. Амалӣ нишон диҳед.

5 л обро чӣ тавр чен кардан мумкин аст? Агар банкаи 2 литра холӣ, банкаи 3 литра пури об, банкаи 5 литра 4 литр об дошта бошад.

7. Ҳисоб кунед.

$$98 + 1$$

$$99 - 1$$

$$98 - 1$$

$$97 + 1$$

$$45 - 1$$

$$80 + 1$$

$$8 + 8$$

$$8 - 6$$

$$9 + 5$$

8. Хонандагон аз 20 бех дарахти мевадиханда 8 беҳи онро шинонданд. Боз шинондани чанд дарахти дигар монд?

Буд – 20 бех

Шинонданд – 8 бех

Монд – ?

9. Дар синфи дуҷум 10 нафар писар ва 10 нафар духтар мехонанд. Дар синф ҳамагӣ чанд нафар хонанда мехонад?

Писарон – 10 нафар

Духтарон – 10 нафар

Ҳамагӣ – ?

10. Падар 15-то дафтар дошт. 6-тои онро ба писараш дод. Чанд дафтари дигар монд?

Буд – 15 дафтар

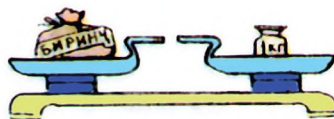
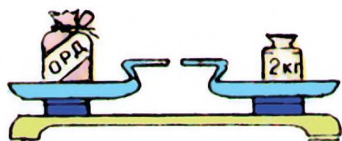
Дод – 6 дафтар

Монд – ?

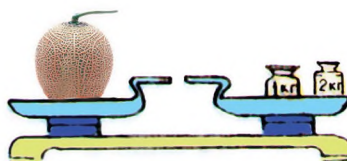
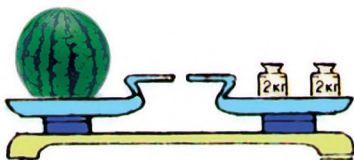
ЧЕНАКИ МАССА. КИЛОГРАММ

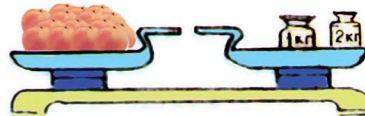
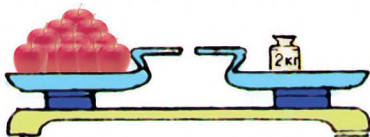
1. Орд чанд килограмм аст? Биринч-чӣ? Орд аз биринч зиёд бошад, барои чӣ паллаҳои тарозу дар мувозинат аст?

2. Массай харбуза ва тарбузро аз рӯйи сангҳои тарозу муайян намоед.

3. Массай себ кам аст ё массай шафтолу?

Килограмм пас аз адад мухтасар «кг»
навишта мешавад.

4. Шартӣ мухтасар тартиб диҳед.

Массай ду қуттӣ шафтолу 15 кг аст. Массай як сабад шафтолу назар ба массай қуттиҳои шафтолу 5 кг сабук аст. Массай як сабад шафтолу муайян кунед.

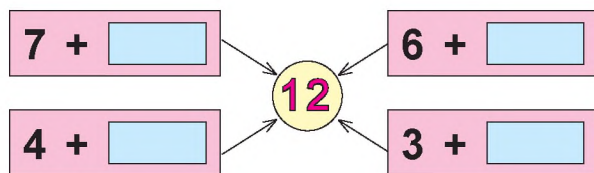

5. Шарт, савол ва талаби масъаларо муайян кунед.

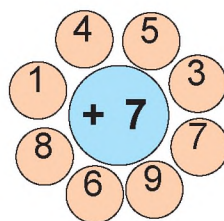
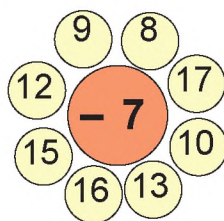
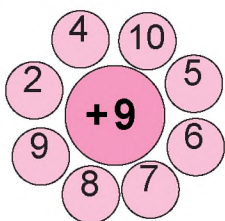
Ба дукон 18 қуттӣ бодиринг оварданд. Дар давоми рӯз 10 қуттӣ бодирингро фурӯхтанд. Дар дукон чанд қуттӣ бодиринг монд?

6. Ҳисоб кунед.

7. Кӣ тезтар ҳисоб мекунад?

8. Адади 14 аз кадом рақамҳо таркиб ёфтааст?

9. $50 + 20 - 10 \square 61$

$40 - 20 + 20 \square 1$

$70 - 9 + 1 \square 79$

$30 + 40 + 20 \square 99$

10. Ҳамдигарро санҷед.

$30 + 10 - 20$

$80 + 10 - 60$

$20 + 60 - 10$

$50 + 20 - 40$

$40 + 40 - 20$

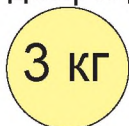
$70 - 10 - 10$

11. Масъаларо ҳал кунед.

Лола 5 кг, Азиз 3 кг ангур чиданд. Онҳо якҷоя чанд килограмм ангур чиданд?

Шарти мухтасар дар доираҳо ифода шудааст.

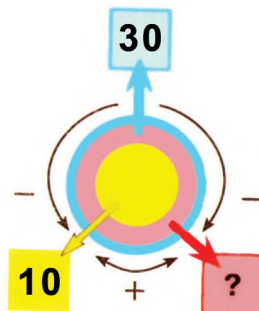
12. Шарти мухтасарро дар доираҳо ифода кунед.

Заррина 2 қалам ва Рустам 3 қалам харид. Онҳо ҳамагӣ чанд қалам хариданд?

13. Масъала ва нақша.

Модаркалон 30 мурғ дошт, аз онҳо 10-тояш сафед, боқимондааш ҳархела буд. Ба нақша нигаред, миқдори умумии мурғҳо бо кадом ранг ифода шудааст?

Миқдори мурғҳои ҳархела бо кадом ранг ифода шудааст? Миқдори мурғҳои сафед - чӣ? Миқдори умумии мурғҳо дар кучо на - вишта шудааст? Дар чоркунҷаи сурх кадом аломат оварда шудааст? Вай чиро мефаҳмонад?

Ададҳои 30 ва 10 аз шарти масъала гирифта шудаанд. Аз нақша хатчаеро нишон диҳед, ки ин ададҳоро мепайвандад. Аз нақша амали ҷамъро нишон диҳед, ки он миқдори мурғҳои сафед ва ҳархеларо нишон медиҳад. Барои ёфтани миқдори мурғҳои ҳархела аз 30 адади 10-ро тарҳ мекунем.

$$30 - 10 = 20$$

Ҷавоб: 20 мурғи ҳархела.

КИЛОГРАММ ВА СЕНТНЕР

– Лола, ман шунидам, ки як халта семент 1 сентнер ва як халта шакар 50 кг масса дорад. Кадом халта зиёдтар аст? – пурсид Азиз.

– Албатта, халтаи семент, чунки 1 сентнер = 100 кг аст. Ин бошад, аз 50 кг зиёд аст, – ҷавоб дод Лола.

– Лола, 1 сентнер чӣ тарз кӯтоҳ навишта мешавад? – пурсид Азиз.

– Ин тавр навишта мешавад: «с», – ҷавоб дод Лола.

$$100 \text{ кг} = 1 \text{ с}$$

1. Дар кадом тарозу халтаи семент ва дар кадом тарозу халтаи орд тасвир шудааст?

2. Ҷадвалро тарзе пур кунед, ки ҳосили ҷамъ ба 1 сентнер баробар шавад.

1 сентнер	50 кг		90 кг	60 кг
		70 кг		80 кг

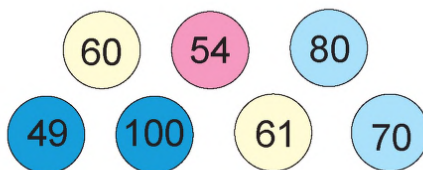
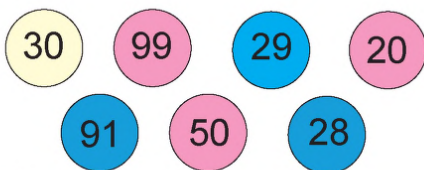
3. Вазни рӯбоҳ 12 кг аст. Вазни мурғобӣ аз вазни рӯбоҳ 9 кг камтар мебошад. Вазни мурғобиро ёбед.

4. Бо ёрии ин се банка 15 л обро бо тарзҳои гуногун ба обдон резед.

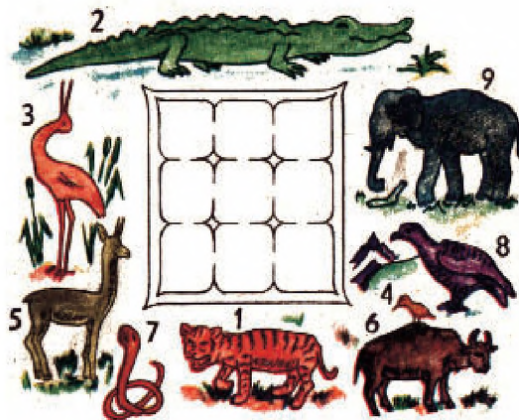

5. Ададҳоро бо тартиби зиёдшавиашон ҷойгир кунед.

Бозии «Хоначаи сеҳрнок»

Дарича нуҳто,
Ҳисоб намо беҳато:
Аз кадомаш кӣ ояд?
Кӣ аз қучо барояд?
Рақам дорад ҳар ҳайвон,
Дуруст ба ҷояш бимон.
Қушода мешавад раҳ,
Ҷамъашон агар 15!

АСЪОРИ МИЛЛӢ

1. Тангаҳоро номбар кунед.

1 сомони = 100 дирам

2. Номбар кунед.

3. 1 кулчақанд 50 дирам аст. 2 кулчақанд чанд дирам мешавад? 1 тугма 5 дирам аст? 2 тугма - чӣ?

4. 1) 100 дирамро бо кадом тангаҳо иваз кардан мумкин аст?

2) 50 дирам чанд 10-дирамӣ дорад? 100 дирам чанд 20-дирамӣ дорад?

5. 1) Аҳмад 10 сомонӣ ва Раҳмат 20 сомонӣ дорад. Онҳо чанд сомонӣ доранд?

2) Аҳмад 20 сомонӣ, Раҳмат 10 сомонӣ дорад. Аҳмад аз Раҳмат чанд сомонӣ зиёд пул дорад?

6. Ду соҳибхоназан якҷоя ба 10 сомонӣ 10 кг мева хариданд ва байни худ чунон тақсим карданд, ки ба яке 4 кг ва ба дигаре 6 кг мева расид. Соҳибхоназани якум бояд чанд сомон диҳад? Соҳибхоназани дуюм-чӣ?

7. Бози «Мағоза»

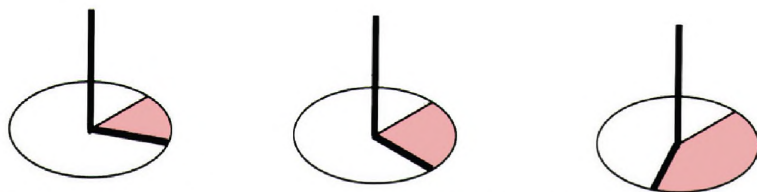
ЧЕНАКИ ВАҚТ

1. Азиз аз китоб расми соати офтобиро дида, онро дар рӯи Ҳавлашон сохт.

2. Пагоҳӣ, ҳангоми ба кор рафтани падар Азиз сояи меҳчӯбро қайд намуда, ҳаракати сояро мушоҳида кард. Баъди чанде соя аз хати қайдшуда дур шуда, тадриҷан кунҷи калонтарро ташкил додан гирифт.

3. Барои чӣ ба воситаи соати регӣ ченкунии фосилаи муайяни вақт мувофиқ аст?

4. Соати 12-и рӯз нисфирӯз аст. Соати 12-и шаб нисфишаб мешавад?

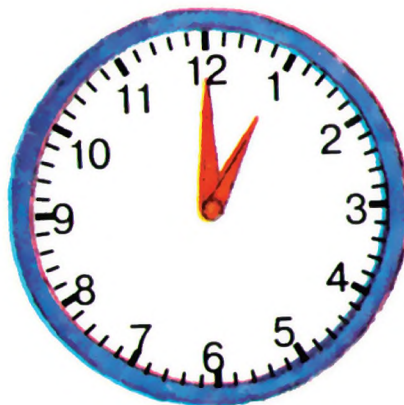

5. Шумо дар соати 2-и рӯз бо чӣ кор машғул ҳастед? Дар соати 2-и шаб-чӣ? Дар соати 8-и пагоҳӣ ва 8-и беғоҳ-чӣ?

6. Агар ақрабаки дақиқа як даври пурра гардад, ақрабаки соат чанд хатча мегузарад? Дар лавҳаи соат чанд хатча тақсимоти калону хурд мавҷуданд?

1 соат = 60 дақиқа
1 дақиқа = 60 сония

7. Ба расм нигаред. Ақрабаки калон дар як дақиқа аз як хатчаи хурд то дигараш ҳаракат мекунад; ақрабаки хурд дар як соат аз як хатчаи калон то дигараш ҳаракат мекунад.

8. Бо дақиқаҳо нависед:

1 соату 20 дақиқа

1 соату 25 дақиқа

1 соату 40 дақиқа

2 соату 20 дақиқа

9. Агар давомнокии филми бадеӣ 1 соату 20 дақиқа бошад, филми бадеӣ чанд дақиқа давом мекунад?

10. Гули намозишом соати 7-и бегоҳӣ кушода шуда, соати 7-и пагоҳӣ пӯшида мешавад. Гули намозишом чанд соат кушода ва чанд соат пӯшида аст?

11. Модар ба фарзандон гуфт, ки пас аз ним соат онҳоро ба хӯроки нисфирӯзӣ даъват мекунад. Бачаҳо боз чанд дақиқа бозӣ карда метавонанд?

12. Соати муқаррарӣ 14-у 50 дақиқаро нишон медиҳад. Соати электронӣ кадом вақтро нишон медиҳад?

13. Вақтро дар соати электронӣ хонед.

13 : 05 09 : 15 18 : 16 23 : 59

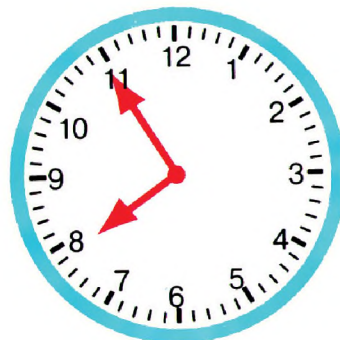
14. Оё медонед? Дар кишварҳои дунё соат вақти гуногунро нишон медиҳад. Агар дар Душанбе вақт 14 : 00 бошад, дар Маскав вақт 12 : 00 мебошад. Шумо боз кадом вақтҳои гуногуни кишварҳоро медонед?

15. Расми соатҳоро тасвир кунед, ки 9-20 дақиқа; 12-15 дақиқа; 21-30 дақиқаро нишон диҳад.

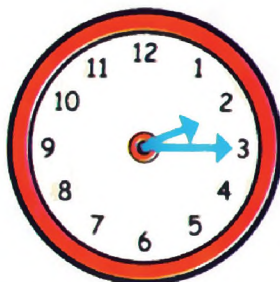

16. Нигаред, соат баъд аз 35 дақиқа кадом вақтро нишон медиҳад? Онро тасвир кунед.

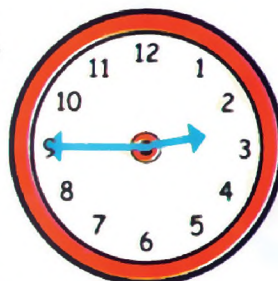

17. Ақрабаки соат дар як шабонарӯз чанд маротиба давр мезанад? Дар ними шабонарӯз соат кадом вақтро нишон медиҳад?

1.

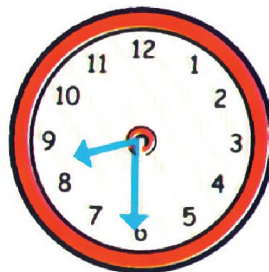
2.

3.

4.

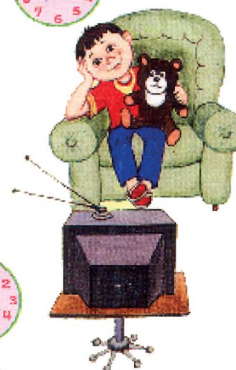

18. Кадом соат понздаҳо кам се ва кадом соати дуо понздаҳо дақиқаро нишон медиҳад? Соатҳои сеюм ва чорум кадом вақтро нишон медиҳанд?

РЕҶАИ РӯЗ ВА ТАҚВИМ

1.

2. Аз нисфи шаб то нисфи рӯз чанд соат вақт мегузарад? Аз нисфирӯзӣ то нисфишабӣ-чӣ? Аз нисфишабӣ то нисфишабии дигар чанд соат вақт мегузарад? Аз соати 10-и рӯз то соати 13-и рӯзи дигар чанд соат вақт мегузарад?

1 шабонарӯз = 24 соат

3. Дар як шабонарӯз ақрабаки хурди соат чанд даври пурра мегардад? Аз соати 8-и субҳ то соати 8-и бегоҳ ақрабаки хурди соат чанд даври пурра мегардад?

4. Ақрабаки соат 8-у 15 дақиқаро нишон медиҳад. Баъди як шабонарӯз соат кадом вақтро нишон медиҳад?

5. Ақрабакҳои соат ва дақиқа дар як шабонарӯз чанд маротиба ҳамчоя мешаванд?

6. Аз соати 19 ақрабаки занги соатро ба рӯйи соати 7-и саҳар гузошт. Баъди чанд соат занг мезанад?

7. Дар як ҳафта чанд шабонарӯз ҳаст? Рӯзе, ки бо он ҳафта сар мешавад, чӣ ном дорад? Рӯзе, ки бо он ҳафта ба охир мерасад, чӣ ном дорад? Оё рӯзҳои ҳафта бо тартиб номбар шудаанд: душанбе, сешанбе, чоршанбе, панҷшанбе, ҷумъа, шанбе, якшанбе? Кадом рӯзҳои ҳафта рӯзҳои дарсӣ ва кадом рӯзҳои ҳафта рӯзҳои истироҳатанд?

Як ҳафта = 7 шабонарӯз

8. Агар имрӯз ҷумъа бошад, пагоҳ кадом рӯзи ҳафта мешавад? Баъди пагоҳ-чӣ?

9. Агар имрӯз душанбе бошад, рӯзи гузашта кадом рӯз буд? Парерӯз-чӣ?

10. Имрӯз чоршанбе аст. Ин рӯзи чандуми ҳафта мебошад? То охири ҳафта чанд рӯз монд?

11. Ду ҳафта чанд шабонарӯз мешавад?

12. Аз соати 10-и рӯзи сешанбе то соати 10-и рӯзи ҷумъа чанд шабонарӯз мегузарад?

13. Аз аввали рӯзи шанбе то охири рӯзи душанбеи ҳафтаи оянда чанд шабонарӯз мегузарад?

14. Муҳлати нигоҳ доштани қаймоқ, ҷурғот, шир дар яхдон як ҳафта муқаррар шудааст? Агар қаймоқ ҷурғот ва ширро 20-уми апрел тайёр карда бошанд, онро то кадом вақт истеъмол кардан мумкин аст?

15. Муҳлати нигоҳдории торт 48 соат муқаррар шудааст. Агар тортро 20-уми апрел тайёр карда бошанд, онро то кадом вақт истеъмол кардан мумкин аст?

16. Як моҳ аз чанд шабонарӯз иборат аст. Шумораи аз ҳама зиёди рӯзҳо дар як моҳ чӣ қадар аст? Шумораи аз ҳама кам-чӣ?

Дар 4 сол як маротиба моҳи феврал 29 шабонарӯз мешавад.

17. Моҳҳоеро номбар кунед, ки аз 31 рӯз иборат бошад. Моҳҳои 30-рӯзаро номбар кунед. Дар кадом моҳ шумораи рӯзҳо тағйир меёбанд? Дар бораи моҳи феврал чӣ гуфта метавонед?

18. Агар моҳи январ аз рӯзи панҷшанбе сар шавад, вай бо кадом рӯз ба охир мерасад?

19. Таътили тобигона чанд моҳ давом мекунад? Таътили зимистона чанд рӯз аст?

20. Кадом ду моҳи пасиҳам оянда 61 рӯз ва кадом моҳҳо 62 рӯзро ташкил медиҳанд?

21. Дар як моҳ чанд ҳафтаи пурра ҳаст?

22. Моҳи таваллуди худро гӯед. Ин моҳ чанд рӯз дорад? Рӯзи таваллудатон ба кадом рӯзи ҳафта рост меояд.

23. Назокат ва Нозанин дар як сол, аммо Назокат дар моҳи январ ва Нозанин дар моҳи декабр таваллуд шудааст. Кадоме аз онҳо калонсолтар аст?

24. Лутфия 8 солаву 3-моҳа аст, Умед 96-моҳа. Кадоме хурдсолтар аст?

25. Ҷалол 10-сола, падараш 30-сола аст. Ҷангоми таваллуди Ҷалол падараш чандсола буд?

26. Аз рӯйи тақвим муайян кунед: 9-уми сентябр, 6-уми ноябр, 1-уми январ, 8-уми март, 21-уми март, 9-уми май, 27-уми июни ҳамин сол ба кадом рӯзҳои ҳафта мувофиқ меоянд? Дар ин рӯзҳо кадом идҳоро қашн мегирем?

Январ	Феврал	Март
Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28	Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31
Апрел	Май	Июн
Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30
Июл	Август	Сентябр
Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30
Октябр	Ноябр	Декабр
Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	Д С Ч П Қ Ш Я 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

БОБИ IV. ЧАМЪ ВА ТАРҲ ДАР ДОИРАИ 100

ТАРТИБИ ИҶРОИ АМАЛҲО ДАР ИФОДАҲОИ БЕҚАВС

1. Ифодаҳои ададиро ҳисоб кунед.

$2+8 - 5+3$

$18+2 - 10$

$7+4 - 10$

$8+7 - 5$

$10+5 - 9$

$9+9 - 8$

$17 - 7+20$

$20+30 - 10$

$70 - 30+40$

Агар ифодаҳои беқавс аз амалҳои дараҷаи якум (чамъ ва тарҳ) иборат бошад, ҳисоббарорӣ аз чап ба рост бо тартиб иҷро карда мешавад.

2. Муқоиса кунед.

$30 \text{ ва } 25$

$34 \text{ ва } 17$

$24 \text{ ва } 42$

$63 \text{ ва } 42$

$58 \text{ ва } 45$

$99 \text{ ва } 89$

3. Аз чап ба рост ҳисоб кунед.

$99+1 - 10$

$89+1 - 20$

$6+2 - 1$

$98 - 1+3$

$90 - 1+10$

$60+20 - 10$

4. Зоча 10 сомонӣ буда, тӯб аз он 2 сомонӣ арзон аст. Тӯб чанд сомонӣ аст?

5. Имрӯз ҳаво 22 дараҷа гарм аст, аммо рӯзи гузашта ҳаво чанд дараҷа гармтар буд. Рӯзи гузашта ҳаво чанд дараҷа гарм буд?

6. Имрӯз панҷшанбе аст. Ин рӯзи чандуми ҳафта аст?

7. Лавҳаҳои ду соатро муқоиса кунед, ки кадом адад бо аломатҳои I, V ва X навишта шудааст.

Бо рақамҳои римӣ шинос шавед.

1 – I 3 – III 5 – V 7 – VII 9 – IX 11 – XI
2 – II 4 – IV 6 – VI 8 – VIII 10 – X 12 – XII

8. Бо рақамҳои римӣ ададҳои 2, 4, 5, 7, 9, 10, 12-ро нависед.

9. Ададҳои 9 ва 11-ро ба воситаи рақамҳои римии I ва X нависед.

10. Ададҳои бо рақамҳои римӣ навишташударо хонед.

II VI IX XI XVI XX

11. Муқоиса кунед.

III * V

IX * VIII

XII * VII

VI * IV

XI * IX

IV * IX

12. Ададҳои аз 1 то 19-ро бо рақамҳои римӣ нависед. Аввал рақамро нависед, ки як даҳиро ифода кунад, баъд як ё якчанд рақамро нависед, ки шумораи воҳидҳои боқимондари ифода намоянд.

13. Бо рақамҳои римӣ нависед.

Ту ҳоло чандсола ҳастӣ?

Пас аз ду сол чандсола мешавӣ?

ТАРТИБИ ИҶРОИ АМАЛҲО ДАР ИФОДАҲОИ ҚАВСДОР

1. Расм ва ифодаи ададиро истифода карда, ҳосили чамъро бо роҳҳои осон ҳисоб кунед.

$$2 + 4 + 6$$

$$(4 + 6) + 2$$

Шумо дар ин навишт боз ба кадом аломати нав дучор шудед? Ин аломатро () қавс меноманд.

Дар истифодаи ифодаҳои қавсдор аввал ифодаҳои дохили қавс, сипас ифодаҳои беруни қавс иҷро карда мешавад.

2. Ифодаҳои ададии қавсдорро ҳисоб кунед.

$$3 + (4 + 6)$$

$$(5 + 5) + 10$$

$$9 + (7 - 5)$$

$$15 + (2 + 3)$$

$$(9+1) - 5$$

$$20 - (6 + 4)$$

$$20 + (10 + 10)$$

$$(54 - 4) + 20$$

$$80 - (40 - 20)$$

$$30 - (10 - 10)$$

$$(39 - 9) + 10$$

$$40 - (10 - 10)$$

3. Ба ифодаҳо қавсҳоро тавре гузоред, ки баробари дуруст ҳосил шаванд.

$$18 - 4 + 4 = 10$$

$$32 + 8 - 10 = 30$$

$$90 - 50 + 30 = 70$$

$$20 + 10 - 9 = 21$$

$$60 + 40 - 30 = 70$$

$$90 - 50 - 30 = 10$$

$$(7 + 3) + (5 + 5)$$

$$(14 + 6) - (16 - 6)$$

$$(9 + 9) + (12 - 10)$$

$$(9 + 1) + (19 + 1)$$

$$(12 - 10) + (15 - 5)$$

$$(20 + 30) - (30 - 20)$$

4. Муқоиса кунед.

$$10 \text{ сомонӣ} * 10 \text{ дирам}$$

$$1 \text{ ҳафта} * 3 \text{ ҳафта}$$

$$1 \text{ шабонарӯз} * 2 \text{ шабонарӯз}$$

$$1 \text{ соат} * 60 \text{ дақиқа}$$

$$1 \text{ м} * 100 \text{ см}$$

$$1 \text{ дм} * 20 \text{ мм}$$

5. Мисолҳоро нависед. Онҳо аз ҳам чӣ фарқ доранд?

$4 + 2$	$15 - 5$	$4 + 2 = 6$	$5 < 15$
$8 - 4$	$(8 - 2) + 4$	$8 - 4 = 4$	$8 < 10$
$15 + 5$	$(8 + 2) + 4$	$15 = 5$	$10 + 5 > 9$

Навиштаҳои математикии сутунҳои якум ва дуум ифодаҳои ададӣ буда, сутунҳои сеюм ва чорум баробарӣ ва нобаробарӣҳои ададианд.

Баробарӣ ва нобаробарӣҳои ададӣ ифодаҳои ададӣ шуда наметавонанд.

6. 4-то ифодаи ададӣ нависед.

Намуна:

$10 + 8$	$3 + 3$	$9 - 1$	$2 + 3$
----------	---------	---------	---------

7. 4-то баробарӣ ва нобаробарӣҳои ададӣ нависед, ки дуруст бошанд.

Намуна:

$8 + 10 = 18$	$3 - 3 = 0$	$9 > 1$	$20 < 30$
---------------	-------------	---------	-----------

8. Аз рӯи расм масъала тартиб диҳед.

9. Бо ёрии ададҳо ва аломатҳои ҷамъ, тарҳ ва қавс ифодаҳои ададӣ тартиб дода, қимати онҳоро ёбед.

10. Қимати ифодаҳои ададиро ёбед. Онро бо навишти ҳамнишинатон муқоиса намоед.

$$2 + 2 + 2$$

$$18 - 6 - 2$$

$$(6 + 8) - 4$$

$$4 + 2 + 4$$

$$14 - 8 - 1$$

$$(16 - 7) - 5$$

$$9 + 2 + 9$$

$$11 + 4 - 7$$

$$10 + (3 + 7)$$

11. Ададҳои дурақамаро хонед ва тарзи дурусти навишти ададҳоро дар катаки дафтар нишон диҳед:

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20									29
30									39
40									49
50									59
60									69
70									79
80									89
90									99

ХОСИЯТИ ЧАМЪ

1. Ҳисоб кунед.

$$8 + 2 \quad 20 + 10 \quad 17 + 3 \quad 65 + 4$$

$$2 + 8 \quad 10 + 20 \quad 3 + 17 \quad 4 + 65$$

$$15 + 5 \quad 30 + 40 \quad 12 + 13 \quad 86 + 4$$

$$5 + 15 \quad 40 + 30 \quad 13 + 12 \quad 4 + 86$$

Намуна: $96 + 4 = 100$ $4 + 96 = 100$ $100 = 100$

Аз иваз кардани ҷойи ҷамъшавандаҳо ҳосили ҷамъ (сумма) тағйир намеёбад.

2. Бо роҳи осон ҳисоб кунед.

$$7 + 5 + 3 \quad 19 + 5 + 1 \quad 32 + 8 + 10$$

$$1 + 8 + 9 \quad 28 + 10 + 2 \quad 30 + 10 + 20$$

Намуна: $19 + 1 + 5 = 20 + 5 = 25$

3. Ҳисобкуниро шарҳ диҳед.

$$(70 + 16) + 4 = 90 \quad (70 + 16) + 4 = 70 + (16 + 4) \quad 90 = 90$$

$$70 + (16 + 4) = 90 \quad 70 + (16 + 4) = 70 + 20$$

Агар ҷамъшавандаҳои ҳамсояро ба сумма табдил диҳем ё гуруҳбандӣ кунем, ҳосили ҷамъ тағйир намеёбад.

4. Бо роҳи осон ҳисоб кунед, метавонед аз қавсҳо истифода баред.

$$30 + 8 + 10 \quad 8 + 40 + 2 + 50 \quad (80 + 17) + 3$$

$$54 + 20 + 6 \quad 15 + 60 + 5 + 10 \quad (2 + 26) + (4 + 38)$$

Намуна: $(8 + 2) + (40 + 50)$

5. Дарс соати 8 сар шуда, соати 8-45 дақиқа ба охир расид. Дарс чанд дақиқа давом кард?

6. Танаффус соати 8-45 дақиқа сар шуда, 15 дақиқа давом кард. Вақти ба охир расидани танаффусро муайян кунед.

7. Филми тасвирӣ 40 дақиқа давом карда, намоиши он дар соати 13 ба охир расид. Намоиши филми тасвирӣ соати чанд сар шуд?

8. Масъала.

Таҳмина ва Ганҷина маслиҳат карданд, ки нисфирӯзӣ вомехӯранд. Таҳмина аз вақти муайяншуда 10 дақиқа барвақт, вале Ганҷина 15 дақиқа дер омад. Вақти омадани Таҳмина ва Ганҷинаро нависед. Таҳмина чанд дақиқа Ганҷинаро мунтазир шуд?

9. Масъала.

Барои як кӯдаки нав ба дунё омада 20 бех ниҳоли сафедор шинониданд, ки то ба воя расидани кӯдак масолеҳи сохтмонӣ мешавад. Барои ду кӯдак чанд бех ниҳоли сафедор шинонидан лозим аст?

10. Аз расм ва умри парандаҳо истифода карда, масъала тартиб диҳед.

зоғи сиёҳ
70 сол

лочин
90 сол

шутурмурғ
40 сол

бургут
80 сол

бум
68 сол

БО РОҲИ ОСОН ҶАМЪ КАРДАНИ АДАДҲО

1. Ба ҷойи катакҳои ҳолӣ ададҳои мувофиқ гузоред.

$$20 + \square = 30 \quad 20 + \square = 30 \quad 17 + \square + 10 = 30$$

$$2 + \square = 10 \quad \square + 20 = 100 \quad 15 + \square + 5 = 40$$

2. Катакҳои доҳили қавсро чунон пур кунед, ки мисолҳо бо роҳи осон ҳисоб карда шаванд.

$$8 + 8 = (5 + \square) + (\square + 5) = 16$$

$$20 + 35 = (20 + \square) + 5 = 55$$

$$42 + 8 = (40 + \square) + 8 = 40 + (\square + 8) = 50$$

$$45 + 35 = (40 + 30) + (5 + \square) = 80$$

3. Бо роҳи осон ҳисоб кунед.

$$17 + 15 + 3 + 5 = 17 + 3 + 15 + 5 = 20 + 20 = 40$$

$$28 + 32 + 10 =$$

$$44 + 36 + 20 =$$

$$55 + 30 + 15 =$$

4. Секунҷа, чоркунҷа кашед ва тарафҳои онро бо хаткашак чен кунед.

5. Қавсро тавре гузоред, ки мисолҳо бо тарзи мувофиқ ҳисоб шаванд.

$$50 + 20 + 30$$

$$60 + 39 + 1$$

$$88 + 2 + 10$$

$$40 + 10 + 30$$

$$8 + 2 + 90$$

$$80 + 10 + 10$$

$$54 + 16 + 20$$

$$14 + 26 + 10$$

$$40 + 48 + 12$$

6. Ҳисоб кунед.

$$7 + 5$$

$$20 + 30$$

$$50 + 12$$

$$4 + 9$$

$$50 + 20$$

$$70 + 13$$

$$7 + 8$$

$$50 + 30$$

$$60 + 11$$

Ч П
З Р

7. Мақолҳои халқӣ.

Ба як ҷавон чил ҳунар кам.
Аз садта бефаросат якто бофаросат беҳ.
Як одами коргар беҳ аз 100 одами бекор.

8. Тарзи ҳалро аз назар гузаронед.

$34 + 20 = 54$	$16 + 10$	$26 + 20$	$32 + 10$
$(30 + 20) + 4 = 54$		$65 + 30$	$45 + 50$
		$55 + 40$	$65 + 10$

Воҳидҳо бо воҳидҳо, даҳиҳо бо даҳиҳо ҳам карда мешаванд.

9. Бо роҳи мувофиқ ҳисоб кунед.

$36 + 3$	$3 + 36$	$74 + 10$	$10 + 74$
$28 + 2$	$25 + 30$	$66 + 30$	$96 + 4$
$2 + 28$	$30 + 25$	$30 + 66$	$4 + 96$

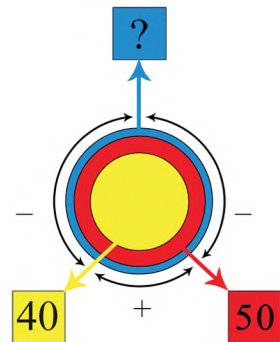
10. Масъаларо бо нақша муқоиса карда, ҳал кунед.

Танаи 40 бех дарахтро сафед карданд,
боз сафед кардани танаи 50 бех
дарахт монд. Ҳамагӣ танаи чанд бех
дарахтро бояд сафед кунанд?

11. Ҳисоб кунед.

$46 + 40$	$24 + 10$	$67 + 30$
$56 + 40$	$24 + 20$	$68 + 30$
$36 + 40$	$24 + 30$	$69 + 30$

БА СУММАИ ҶАМЪШАВАНДАҶОИ РАЗРЯДӢ НАВИШТАНИ АДАДҶОИ ДУРАҚАМА

1. Аз рӯи намуна ададҳоро ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ нависед.

$$18 = 10 + \square$$

$$88 = \square + 8$$

$$10 + \square = 16$$

$$26 = 20 + \square$$

$$94 = \square + 4$$

$$30 + \square = 39$$

$$32 = 30 + \square$$

$$72 = \square + 2$$

$$\square + 1 = 41$$

$$64 = 60 + \square$$

$$58 = \square + 8$$

$$\square + 3 = 23$$

Намуна: $58 = 50 + 8$

2. Ададҳои 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29-ро ба суммаҳои разрядӣ ҷудо кунед.

Намуна: $21 = 20 + 1$

3. Ададҳои зеринро хонед, муқоиса кунед ва ба суммаи разрядӣ ҷудо кунед.

21, 22, 78, 39, 95, 44.

4. Хонед.

$$16 = 14 + 2$$

$$44 = 40 + 4$$

$$35 = 20 + 15$$

$$48 = 24 + 24$$

$$25 = 20 + 5$$

$$39 = 30 + 9$$

$$42 = 30 + 12$$

$$62 = 31 + 31$$

$$23 = 20 + 3$$

$$26 = 20 + 6$$

$$57 = 40 + 17$$

$$100 = 55 + 45$$

5. 1) Модар ба 30 сомони рӯймоли атлас ва ба 20 сомони рӯймоли шоҳӣ харид. Модар ба фурушанда чанд сомони дод?

2) Нозанин аз коғази ранга 46-то гул, Нигина 10-то зиёд гул тайёр кард. Онҳо ҳамагӣ чанд гул тайёр карданд?

3) Рустам 36 расм ва Аниса 4-то зиёд расм кашид. Аниса чандто расм кашид?

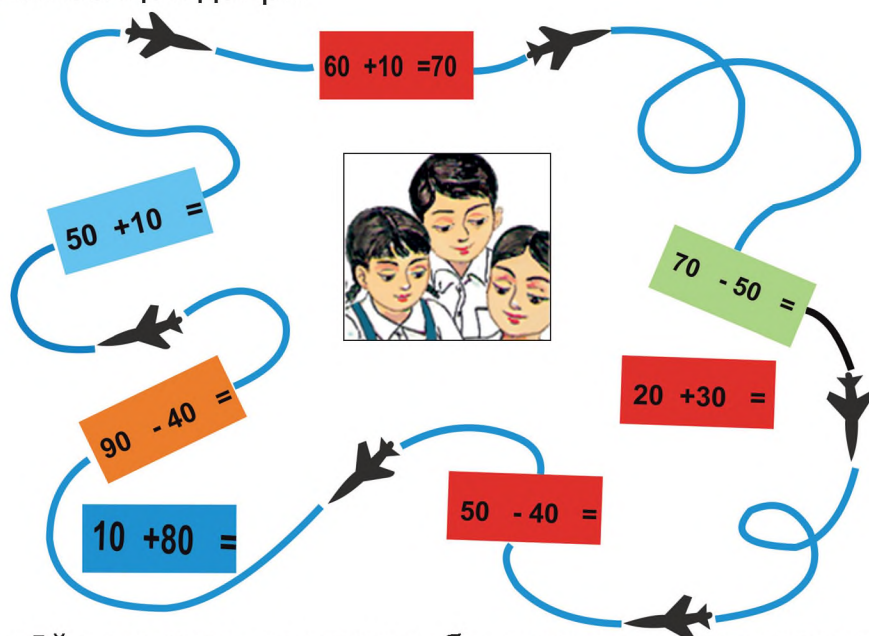
6. Аз як беҳи ангури “Тағобӣ” 20 кг, аз як беҳи шафтолуи “Лола” 20 кг ва аз як беҳи олу 30 кг ҳосил гирифтанд. Ҳамагӣ чанд килограмм мева гирифта шуд?

7. Мирбарот ва Маҳина дар соати 14 ба дарстайёркуни сар карда, барои он 1 соату 30 дақиқа вақт сарф карданд. Бачаҳо дарстайёркуниро соати чанд ба охир расонданд?

8. Мисолҳои даврӣ.

9. Аз рӯи намуна ададҳоро ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ нависед.

$$24 = 20 + \square$$

$$10 = 4 + \square$$

$$75 = 70 + \square$$

$$34 = 30 + \square$$

$$10 = 8 + \square$$

$$82 = 80 + \square$$

$$35 = \square + 5$$

$$10 = 7 + \square$$

$$97 = 90 + \square$$

$$63 = \square + 3$$

$$10 = 5 + \square$$

$$66 = 60 + \square$$

Намуна: $24 = 20 + 4$

АЗ ДАҲӢ НАГУЗАШТА ҚАМЪ КАРДАН

1. Ҳар як ададро ба чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кунед.

25, 42, 67, 99, 85.

2. Тарзи навишти чамъи ададҳоро аз назар гузаронед.

$$26 + 2 = (20 + 6) + 2 = 20 + (6 + 2) = 20 + 8 = 28$$

Ҳангоми чамъ дар разряди воҳидҳо гузариш аз даҳӣ ба амал наомад.

Ин тарзи чамъкуниро аз даҳӣ нагузашта чамъ кардан меноманд.

Адади 26-ро ба кадом чамъшавандаҳо ҷудо кардед? Ҳангоми чунин ҳисобкунӣ кадом қоидаи истифода намунадед?

Адади якрақамии 2-ро ба кадом чамъшавандаи разрядӣ чамъ кардед? Кадом адад ҳосил шуд?

Ададҳои 6 ва 2 чамъшавандаҳои разряди воҳидҳо мебошанд.

3. Ададҳои дурақамаро ба суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кунед. Суммаҳоро ҳисоб кунед.

$$56 + 2 \quad 24 + 4 \quad 5 + 84 \quad 8 + 71$$

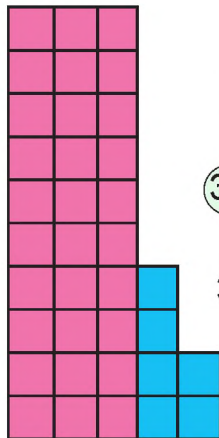

4. Ҳисоб кунед.

$$16 + 3 = 19 \quad 15 + 4 = \quad 12 + 5 =$$

5. Тарзи ҳалро аз назар гузаронед.

$$34 + 2 = 36$$

$$16 + 3 = 19$$

$$26 + 2 = 28$$

$$32 + 4 = 36$$

$$30 + (4 + 2) = 36$$

$$65 + 1 = 66$$

$$65 + 2 = 67$$

$$65 + 4 = 69$$

$$65 + 3 = 68$$

6. Ҷамъшавандаи якумро ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо намуда, ҷамъро иҷро кунед.

$$55 + 4 = 59$$

$$55 + 3 = 58$$

$$34 + 5 = 39$$

$$34 + 4 = 38$$

7. Масъаларо бо нақша муқоиса карда, ҳал кунед.

Як эзорсурҳак 40 ҳашароти зарарра – сонро нобуд кард. Агар эзорсурҳаки дуюм 50 ҳашароти зараррасонро нобуд карда бошад, ду эзорсурҳак чанд ҳашаротро нобуд кардааст?

8. Ҳисоб кунед.

$$18 - 7 = 11$$

$$13 - 1 = 12$$

$$16 - 5 = 11$$

$$14 - 2 = 12$$

$$15 - 4 = 11$$

$$17 - 6 = 11$$

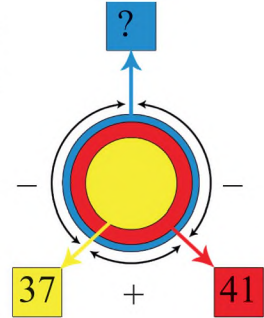
9. Ҷамъшавандаҳоро ба намуди суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо карда, ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{cccc} 57 + 21 & 32 + 65 & 42 + 26 & 73 + 11 \\ 55 + 24 & 31 + 66 & 3 + 25 & 72 + 17 \end{array}$$

10. Муқоиса кунед.

$$\begin{array}{cc} 27 + 32 \text{ ва } 32 + 24 & 63 + 22 \text{ ва } 25 + 43 \\ 34 + 53 \text{ ва } 44 + 55 & 52 + 36 \text{ ва } 13 + 52 \end{array}$$

11. Аз рӯи нақшаи додашуда масъала тартиб диҳед.

12. Аз рӯи аломатҳо номҳоро барқарор намоед:
- 1) Заррин ва Шаҳноз куртаи якхела пӯшидаанд.
 - 2) Шаҳноз ва Мунира ба як сӯ мераванд.
 - 3) Назира ва Мунира ҷӯроби якхела пӯшидаанд.

4) Назокат адади 6 ва Нозанин адади 10-ро бо ангушт нишон медиҳанд.

АЗ ДАҲӢ НАГУЗАШТА ТАРҲ КАРДАН

1. Тарҳро аз назар гузаронед ва муқоиса кунед.

$$19 - 4 = (10 + 9) - 4 = 10 + (9 - 4) = 10 + 5 = 15$$

$$29 - 4 = (20 + 9) - 4 = 20 + (9 - 4) = 20 + 5 = 25$$

Адади 19 ва 29-ро ба кадом суммаи ҷамъшавандаҳо ҷудо кардед? Аз кадом қоида истифода намудед? Кадом адад ҳосил шуд?

2. Фарқеро интихоб карда нависед, ки ҳангоми иҷрои он қоидаи аз даҳӣ нагузашта тарҳ кардан риоя карда шавад.

$$85 - 2$$

$$38 - 9$$

$$46 - 3$$

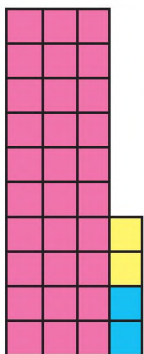
$$88 - 5$$

$$57 - 8$$

$$69 - 6$$

3. Тарзи ҳалро аз назар гузаронед.

$$34 - 2 = 32$$

$$16 - 3$$

$$26 - 2$$

$$32 - 1$$

$$30 + (4 - 2) = 32$$

$$65 - 1$$

$$65 - 2$$

$$65 - 4$$

$$65 - 3$$

4. Ҷамъшавандаи якумро ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо намуда, ҷамъро иҷро кунед.

$$55 - 4$$

$$55 - 3$$

$$34 - 1$$

$$34 - 3$$

5. Аз 90 кг тарбуз 80 кг шарбат, аз 90 кг харбуза 70 кг шарбат мегиранд. Шарбати харбуза аз шарбати тарбуз чанд килограмм кам аст?

6. 1) Модар ба 30 сомони рӯймоли атлас ва ба 20 сомони рӯймоли шоҳӣ харид. Модар ба фурушанда чанд сомони дод?

2) Нозанин аз коғази ранга 46-то гул, Нигина 3-то кам гул тайёр кард. Онҳо ҳамагӣ чанд гул тайёр карданд?

3) Рустам 36 расм ва Аниса 3-то зиёд расм кашид. Аниса чандто расм кашид?

7. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{cccc} 60 + 30 & 30 + 20 & 30 + 30 & 60 + 10 \\ 80 - 40 & 80 - 50 & 90 - 50 & 40 - 40 \end{array}$$

8. Ададҳои додашударо 10-тоӣ зиёд кунед:

(10) (60) (20) (80) (40) (70) (30) (50)

9. Ададҳои додашударо 20-тоӣ кам кунед:

(20) (60) (90) (40) (70) (50) (30) (80)

10. Дар як сатр ададҳои аз 5 хурд ва дар сатри дигар ададҳои аз 5 калонро нависед:

0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

11. Ададҳои калонтарин ва хурдтаринро нишон диҳед:

12, 11, 18, 16, 15, 20, 14, 17, 19, 10.

ПУРРАКУНӢ ТО ДАӢИӢОИ ЯКЛУХТ

1. Ададҳои 1, 2, 3, 4, 5-ро то ҳосил шудани даҳии яклухт пурра кунед.

2. Мисолҳое нависед, ки суммашон ба 10 баробар бошад.

3. То ҳосил шудани адади 10 катакчаҳоро пурра кунед.

10		2	3			6		8	
	1			6	7		4		9

4. Ҳисоб кунед.

$$24 + 1$$

$$24 + 2$$

$$24 + 3$$

$$24 + 4$$

$$24 + 5$$

$$24 + 6$$

Ҳосили ҷамъи кадоме аз ин суммаҳо ба даҳии яклухт баробар мешавад? Кадом ҷамъшаванда адади 24-ро то даҳии яклухт пурра кард? Барои чӣ ғангоми ҷамъи ададҳои 24 ва 6 даҳии яклухт ҳосил шуд, шарҳ диҳед?

5. Якчанд адади дурақамаро нависед, ки ғангоми онҳоро бо адади 3 ҷамъ кардан даҳии яклухт ҳосил шавад, Даҳии яклухт шудан ё нашудани адад ба кадом рақами разряд вобаста аст?

17, 27, ...

6. Ба ададҳои дурақама чунин ҷамъшавандаҳои якрақамаро илова кунед, ки даҳии яклухт ҳосил шавад.

11, 24, 36, 43, 52, 65, 78, 87.

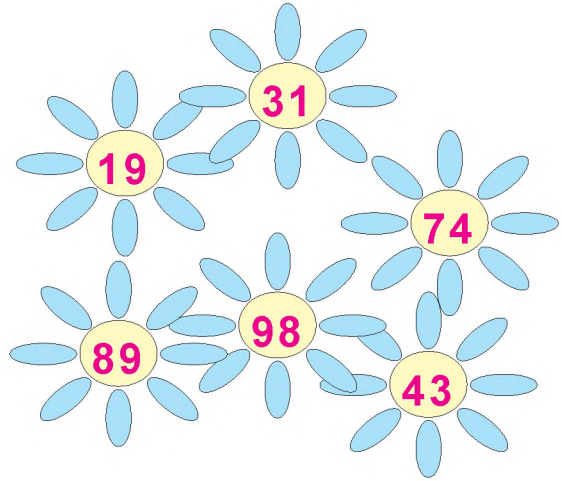
7. Ададҳои 11, 12, 15, 16, 18-ро ба намуди суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ нависед. Ҳар як адад чанд даҳӣ ва чанд воҳид дорад? Оё дар байни ҷамъшавандаҳои разрядӣ даҳҳо мавҷуданд?

Намуна: $11 = 10 + 1$

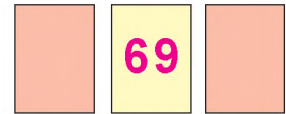
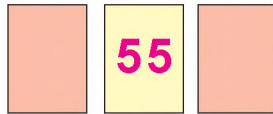
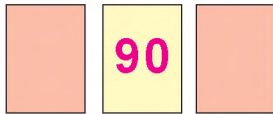

8. Ададҳои дар рӯи гул навиштаро хонед ва аз рӯи намуна онҳоро ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кунед.

Намуна: $43 = 40 + 3$

9. Пеш аз ададҳои 90, 55, 69 ва баъд аз онҳо кадом ададҳо меоянд?

10. Ададҳоро бо тартиби зиёдшавӣ то ҳосил шудани даҳҳои яклухт нависед. Намуна: 9, 10 ё $9 + 1 = 10$

ТАРҶИ АДАДҶОИ ЯКРАҶАМА АЗ ДАҶИҶОИ ЯКЛУХТ

1. Тарзи ҳисобкуниро шарҳ диҳед.

$$\begin{array}{r} 30 \\ \swarrow \searrow \\ 20 \quad 10 \end{array} - 4 = \square$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ \swarrow \searrow \\ 20 \quad 10 \end{array} - 7 = \square$$

$$20 + (10 - 4) = \square$$

$$20 + (10 - 7) = \square$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ \swarrow \searrow \\ 40 \quad 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ \swarrow \searrow \\ 10 \quad 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ \swarrow \searrow \\ 20 \quad 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ \swarrow \searrow \\ 50 \quad 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ \swarrow \searrow \\ 60 \quad 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ \swarrow \searrow \\ 70 \quad 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 \\ \swarrow \searrow \\ 80 \quad 10 \end{array}$$

2. Ҳисоб кунед.

$$60 - 9$$

$$20 - 6$$

$$80 - 3$$

$$30 - 8$$

$$50 - 5$$

$$90 - 2$$

$$40 - 7$$

$$70 - 4$$

$$50 - 1$$

3. Ҳисоб кунед.

$$20 + (10 - 1)$$

$$50 + (10 - 4)$$

$$80 + (10 - 7)$$

$$30 + (10 - 2)$$

$$60 + (10 - 5)$$

$$90 + (10 - 8)$$

$$40 + (10 - 3)$$

$$70 + (10 - 6)$$

$$10 + (10 - 9)$$

4.

$$41 + 9$$

$$24 + 6$$

$$77 + 3$$

$$80 + 1$$

$$52 + 8$$

$$15 + 5$$

$$88 + 2$$

$$90 + 2$$

$$33 + 7$$

$$66 + 4$$

$$99 + 1$$

$$70 + 3$$

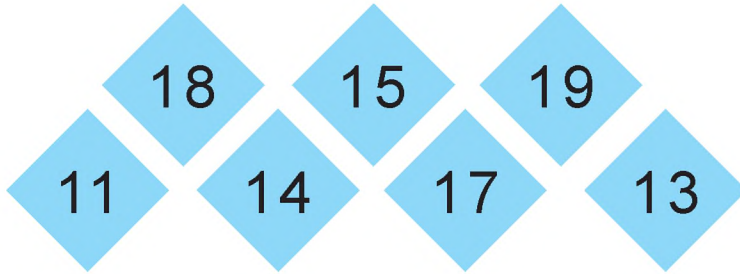

5. Усто дар як рӯз 20 миз ва шогирд 3 миз камтар таъмир кард. Онҳо якҷоя чанд миз таъмир карданд?

6. Ададҳоро бо тартиби камшавӣ то ҳосил шудани даҳиҳои яклухт нависед:

Намуна: 14, 13, 12, 11, 10. ё $14 - 4 = 10$

7. Ҳисоб кунед.

$$10 + 4$$

$$10 + 3$$

$$10 + 8$$

$$10 + 5$$

$$20 + 5$$

$$30 + 5$$

$$40 + 1$$

$$50 + 3$$

$$60 + 4$$

$$70 + 8$$

$$80 + 6$$

$$90 + 7$$

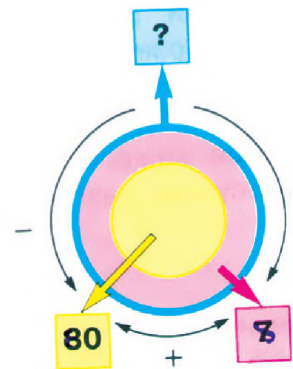
8. Ададҳои 27, 23, 29, 25, 24-ро то 40 пурра кунед.

Намуна: $27 + 3 + 10 = 40$

$23 + 7 + 10 = 40$

9. Аз рӯи нақшаи додашуда масъала тартиб диҳед.

10. $40 + (4 + 5) \square 40 + (12 - 3)$

$$67 - (60 + 7) \square 50 - (30 + 10)$$

$$18 + 2 + 7 \square 7 + (18 + 2)$$

БА ДАҲИИ ЯКЛУХТ ҶАМЪ ВА ТАРҶ КАРДАНИ АДАДИ ДУРАҚАМА

1. Тарзи ҳисобкуниро фаҳмонед.

$$(50 + 20) + 8$$

$$50 + 28 = 50 + (20 + 8) = (50 + 20) + 8 = 70 + 8 = 78$$

2. Ҷамъшавандаи дуҷумро ба кадом суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кардан дуруст аст?

$$\begin{array}{cccc} 20 + 35 & 80 + 18 & 30 + 54 & 80 + 15 \\ 40 + 39 & 20 + 67 & 20 + 38 & 50 + 41 \end{array}$$

3. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{ccc} (60 - 20) + 16 & (80 - 70) + 39 & 67 + (80 - 60) \\ (80 - 10) + 28 & 28 + (30 - 10) & 44 + (80 - 40) \end{array}$$

4. Амалҳоро иҷро кунед.

$$\begin{array}{ccc} (30 + 20) + 26 & (80 - 70) + 28 & 47 + (20 - 20) \\ (60 + 10) + 25 & 11 + (30 + 40) & 39 + (10 + 50) \end{array}$$

5. Аз рӯйи шарти мухтасар масъала тартиб диҳед.

Буд - 54
Соҳтанд - 40
Шуд - ?

6. Ҳисоб кунед.

$$60 - 34 = \square$$

$\swarrow \quad \searrow$
 20 10

$$(60 - 30) - 4 = \square$$

7. Ҳисоб кунед.

$80 - 28$	$60 - 46$	$90 - 22$	$70 - 27$
$40 - 23$	$40 - 38$	$50 - 36$	$80 - 44$

8. Шифоҳӣ.

$70 - 49$	$20 - 12$	$50 - 24$	$80 - 54$
$40 - 32$	$30 - 25$	$60 - 43$	$90 - 88$

9. Нақш офаред:

Модар аз бозор барои духтараш ба 31 сомонӣ курта харида, ба фурӯшанда 50 сомонӣ дод. Фурӯшанда чанд сомонӣ бармегардонад? Ба фикри шумо, ӯ бо кадом намудҳои сомонӣ бақияи боқимондаро дода метавонад?

10. Ребус

10+ҳа, 10+ум, 30+тора, 30+мо,
 40+ла, 40+лагӣ, 100+а, 100+барг,

АЗ АДАДИ ДУРАҚАМА ТАРҲ КАРДАНИ АДАД

1. Қимати ифодаро ҳисоб кунед.
 $(70 - 30) + 8$

2. Тарзи ҳисобкуниро шарҳ диҳед.

$$68 - 30 = (60 + 8) - 30 = (60 - 30) + 8 = 30 + 8 = 38$$

Тарҳшаванда 68-ро ба кадом ҷамъшавандаҳо ҷудо карданд? Ҳангоми тарҳи адади 30 ба кадом қоида такя карданд?

$$68 - 30 = 38$$

3. Ҳисоб кунед.

$$45 - 30 \quad 82 - 70 \quad 96 - 40 \quad 96 - 70$$

$$93 - 70 \quad 65 - 30 \quad 53 - 20 \quad 83 - 20$$

$$94 - 20 \quad 66 - 30 \quad 63 - 20 \quad 93 - 20$$

4. Фарқҳоеро нависед, ки дар онҳо аз адади дурақама адади яқлухт тарҳ карда мешавад.

Натиҷаро чӣ хел ҳисоб кардан мумкин аст?

$$70 - 32 \quad 34 - 20 \quad 22 - 10 \quad 50 - 30$$

5. Ҳисоб кунед.

$$34 - (20 + 10) \quad 86 - (10 + 20) \quad 93 - (50 + 40)$$

$$57 - (60 - 20) \quad 51 - (90 - 80) \quad 63 - (70 - 50)$$

6. $45 - 20 = \square$

40 5

$(40 - 20) + 5 = \square$

$45 - 2 = \square$

40 5

$40 + (5 - 2) = \square$

7. Ҳисоб кунед.

$50 - 27$

$83 - 40$

$78 - 40$

$39 - 5$

$30 - 12$

$39 - 10$

$95 - 50$

$38 - 4$

8. Ҳосили ҷамъи ададҳои 28 ва 40, ҳосили тарҳи ададҳои 98 ва 60-ро ёбед.

9. Ифодаҳо нависед ва қимати онҳоро ёбед.

10. Дар банди якум 30 м атлас, дар банди дуюм 40 м чит ва дар банди сеюм 25 м беқасаб ҳаст. Дар се банд чанд метр матоъ ҳаст?

11. $75 + 5$
 $80 - 5$

$2 + 48$
 $50 - 2$

$60 + 9$
 $51 + 9$

$90 + 6$
 $100 - 6$

12. Аз рӯи ифодаҳои додашуда масъала тартиб диҳед.

$20 - 2$
 $34 + 10 = 44$

$53 - 50$
 $44 - 10 = 34$

АЗ ДАҲӢ ГУЗАШТА ҶАМЪ КАРДАН

1. Амали ҷамъ чӣ тавр иҷро карда шудааст?

$$35 + 8 = (30 + 5) + 8 = 30 + (5 + 8) = 30 + 13 = 43$$

Ҳангоми ҷамъ дар разряди воҳидҳо гузариш аз даҳӣ ба амал омад. Ин тарзи ҷамъро *аз даҳӣ гузашта ҷамъ кардан* меноманд.

2. Бо роҳи осон ҳисоб кунед.

$56 + 7$

$8 + 5$

$44 + 8$

$83 + 9$

Намуна:

$$56 + 7 = 56 + (4 + 3) = (56 + 4) + 3 = 60 + 3 = 63$$

3. Бо роҳи осон ҳисоб кунед.

$64 + 9$

$37 + 5$

$85 + 6$

$46 + 9$

$45 + 5$

$7 + 37$

$4 + 28$

$9 + 48$

$9 + 58$

$5 + 55$

4. Қимати ифодаҳоро ёбед.

$8 + (40 + 14)$

$(38 - 20) + 3$

$7 + (89 - 20)$

$8 + (64 + 20)$

$(57 - 30) + 6$

$5 + (75 - 30)$

5. Масъала.

Дар боғи назди мактаб 12 бех дарахти нок ва 15 бех дарахти себ ҳаст. Дар боғи назди мактаб ҳамагӣ чанд бех дарахт ҳаст?

Нок – 12 бех

Себ – 15 бех

Ҳамагӣ – ? бех

Ҳал: $12 + 15 = 27$

Ҷавоб: 27 бех

6. Масъала.

Дар боғи назди мактаб 12 бех дарахти нок ва 15 бех дарахти себ ҳаст. Дарахти себ назар ба дарахти нок чанд бех зиёд аст?

Нок – 12 бех

Себ – 15 бех

?

Ҳал: $15 - 12 = 3$

Ҷавоб: 3 бех

Шарти масъалаҳоро хонед. Онҳо чӣ монандӣ доранд? Онҳо бо чӣ фарқ мекунанд? Ду масъалаи додашуда шарти якхела доранд, бинобар ин онҳоро якҷоя карда, саволҳои гуногун гузоштан мумкин аст.

7. Масъала.

Дар боғи назди мактаб 12 бех дарахти нок ва 15 бех дарахти себ ҳаст. Дар боғи назди мактаб ҳамагӣ чанд бех дарахт ҳаст? Дарахти себ назар ба дарахти нок чанд бех кам аст? Ҷавоби ҳар ду саволро нависед.

8. Дар боғи назди мактаб 12 бутта садбарги сурх ва 3 бутта зиёд садбарги сафед шинонданд. Миқдори буттаҳои садбарги сафедро ёбед?

АЗ ДАҲӢ ГУЗАШТА ТАРҲ КАРДАН

1. Ҳамон фарқро интиҳоб намоед, ки қимати онҳоро аз «Чадвали чамъ» ёфтан мумкин бошад.

$$15 - 8 \quad 18 - 8 \quad 15 - 9 \quad 19 - 8 \quad 14 - 6$$

2. Суммаи қиматашон якхеларо интиҳоб намоед. Аз онҳо се баробарӣ тартиб диҳед. Дар баробариҳо ба зери чамъшавандаҳои разрядӣ хат кашед.

$$\begin{array}{ccc} 30 + 4 & 40 + 6 & 20 + 14 \\ 50 + 18 & 30 + 16 & 60 + 8 \end{array}$$

3. Дар қимати суммаи $30 + 4$ чамъшавандаи якумро 1 даҳӣ кам карда, чамъшавандаи дуюмро 1 даҳӣ зиёд намоед.

$$(30 - 10) + (4 + 10) = 20 + 14 = 34$$

Барои чӣ қимати суммаҳо $30 + 4$ тағйир наёфт?

Дар ҳолати аз чамъшавандаи якум 1 даҳиро тарҳ кардан, ба чамъшавандаи дуюм чамъ кардан сумма тағйир намеёбад.

4. Тарзи ҳисобкуниро фаҳмонед.

$$24 - 7 = (14 + 10) - 7 = 14 + (10 - 7) = 14 + 3 = 17$$

Барои он ки дар разряди воҳидҳо тарҳ иҷро карда шавад, мо аз даҳӣ гузашта, аз разряди даҳӣ 1 даҳӣ мегирем ва онро ба адади 14 чамъ мекунем. Чамъшавандаи якум ба 14, чамъшавандаи дуюм ба 10 баробар мешавад. Акнун адади 7-ро аз 10 тарҳ кардан осон аст.

5. Аз адади 41 адади 18-ро чӣ хел тарҳ намудан мумкин аст? Тарзи ҳалро пешниҳод кунед. Дар таркиби адади 41 чанд даҳӣ ва чанд воҳид мавҷуд аст? Дар таркиби адади 18-чӣ? Барои чӣ адади 41-ро ба намуди суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо карда, амалро иҷро кардан мумкин нест? Ба тарзи иҷрои амали тарҳ нигаред:

$$41 - 18 = (30 + 11) - (10 + 8) = (30 - 10) + (11 - 8) = 20 + 3 = 23$$

Адади 41-ро ба кадом ҷамъшавандаҳои мувофиқ ҷудо карданд? Тарзи иҷрои амалро шарҳ диҳед?

6. Фарқи 41– 16 -ро бо роҳи мувофиқ ҳисоб кунед.

7. Фарқҳоеро нависед, ки дар онҳо тарҳшаванда 60 ва тарҳнунанда адади дурақама бошад:

$$\begin{array}{cccccc} 17 - 9 & 60 - 43 & 10 - 6 & 60 - 17 & 60 - 14 \\ 25 - 20 & 60 - 9 & 60 - 45 & 60 - 34 & 60 - 8 \end{array}$$

8. Тарҳшавандаро ба ҷамъшавандаҳо ҷудо намуда, фарқи 85 – 39-ро ҳисоб кунед.

9. Масъала.

Ба як мошин 30 халта сабзӣ, ба мошини дигар 4 халта кам сабзӣ бор карданд. Ба мошини дуюм чанд халта сабзӣ бор карданд? Дар ҳар ду мошин чанд халта сабзӣ бор кардаанд?

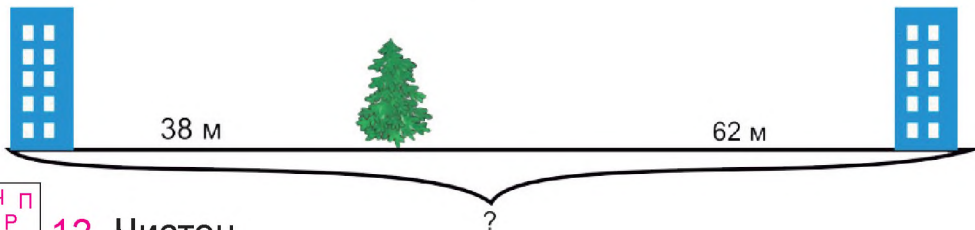
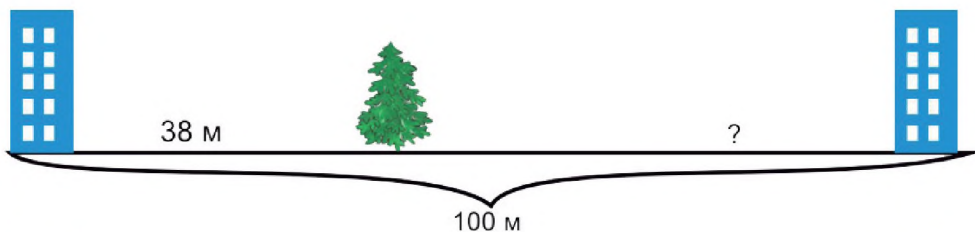
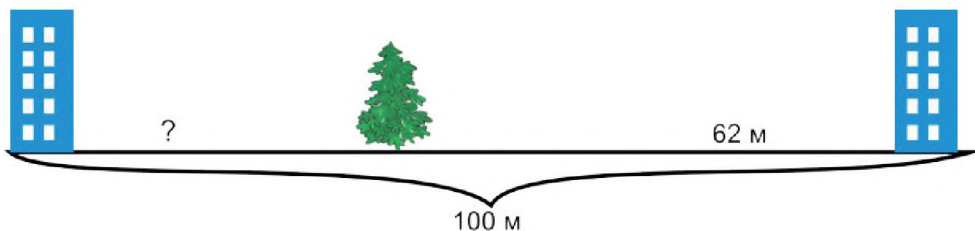
10. Ҳисоб кунед.

$$52 - 25 \quad 58 - 29 \quad 56 - 27 \quad 71 - 17$$

$$51 - 23 \quad 54 - 26 \quad 58 - 43 \quad 63 - 36$$

11. Аз рӯи нақша масъала тартиб диҳед.

12. Чистон.

Гардад шабу рӯз
Хона ба хона,
Дувоздаҳо
Қарин дугона.

ХОНДАН ВА НАВИШТАНИ ШАРТИ КҶТОҶИ МАСЪАЛА

1. Масъаларо хонед ва шарти мухтасар тартиб диҳед. Аҳмад 30 кг, Акбар 25 кг ангур канд. Онҳо якҷоя чанд килограмм ангур канданд?

Аҳмад – 30 кг

Акбар – 25 кг

Ҷамағӣ – ? кг

$$30 + 25 =$$

2. Масъаларо хонед, шарти мухтасари онро дар дафтар навишта ҳал кунед.

Дар синфи дуюм 28 нафар хонанда буда, аз онҳо 16 нафараш писар аст. Дар синф чанд нафар духтар меҳонад?

Буд – 28 нафар

Писарон – 16 нафар

Духтарон – ? нафар

$$28 - 16 =$$

3. Ба бозор 22 қуттӣ себ оварданд. То нисфирӯзӣ 14 қуттӣ онро фурӯхтанд. Чанд қуттӣ себ монд?

Оварданд – 22 қуттӣ

Фурӯхтанд – 14 қуттӣ

Монд – ? қуттӣ

$$22 - 14 =$$

4. Дар бидони якум 47 л ва дар бидони дуюм 18 л камтар раған ҳаст. Дар ду бидон чанд литр раған ҳаст?

Бидони I – 47 л

Бидони II – 18 л кам аз

Ҷамағӣ – ? л

$$47 + (47 - 18) =$$

5. Байни оғози соли нави таҳсил ва саршавии Соли нав чанд рӯз ҳаст?

6. Агар Хуршед 20-уми феврал ва Шоҳин 10-уми майи ҳамон сол таваллуд шуда бошанд, Хуршед аз Шоҳин чанд рӯз калонтар аст? Оё ҷавоб як тарзи ҳал дорад?

7. Агар Садбарг рӯзи таваллудаширо дар чор сол як маротиба ҷашн гирад, пас рӯз ва моҳи таваллуди Садбаргро муайян кунед?

8. Ҳисоб кунед.

$$60 - 8$$

$$70 + 9$$

$$(20 + 48) - 9$$

$$(10 - 5) + 20$$

$$30 : 6$$

$$48 : 6$$

9. Шарт ва саволи масъаларо ҷудо карда хонед.

Пиразан 60-сола. Пирамард 67-сола аст—шарти масъала. Пирамард аз пиразан чанд сол калон аст? –саволи масъала.

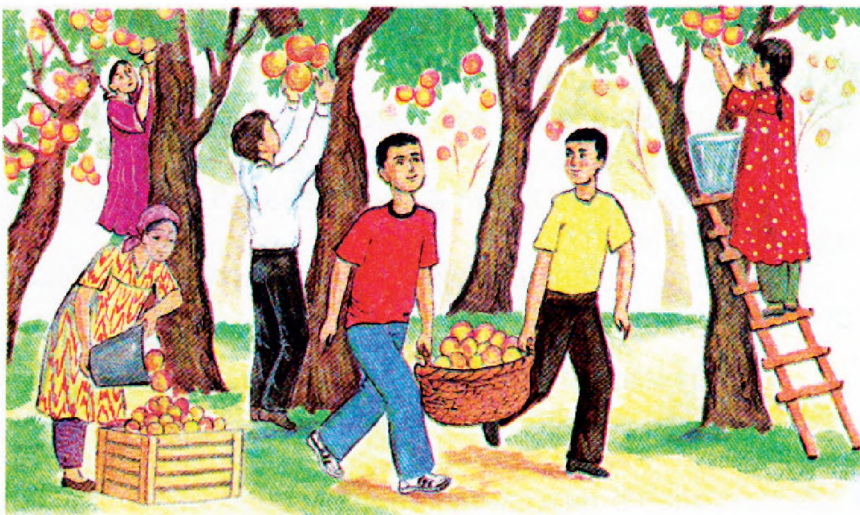
10. Шарт ва саволи масъаларо ҷудо карда хонед.

Пирамард 67-сола. Пиразан аз ӯ 7 сол хурд аст. Пиразан чандсола аст?

11. Ба шарти масъалаи додашуда саволҳо тартиб диҳед.

Аҳмад ба 70 дирам китобча, ба 50 дирам қалам ва ба 1 сомонӣ дафтар харид.

12. Масъаларо ҳал ва муқоиса кунед.

- 1) Аз як дарахт 6 сатил, аз дарахти дигар 2 сатил зиёд шафтолу чиданд. Аз дарахти дуюм чанд сатил шафтолу чиданд?
- 2) Аз як дарахт 6 сатил, аз дарахти дигар 8 сатил шафтолу чиданд. Аз ду дарахт чанд сатил шафтолу чиданд?
- 3) Аз як дарахт 6 сатил, аз дарахти дигар 2 сатил кам шафтолу чиданд. Аз ду дарахт чанд сатил шафтолу чиданд?

13. Масъалае тартиб диҳед, ки дар он 14 м ва 16 м истифода шаванд. Чунин тарзи ҳалро пешниҳод намоед, ки адади ёфташаванда ба 30 м баробар бошад. Шарти масъаларо тартиб диҳед.

14. Шарти мухтасар тартиб диҳед.

Дар як халта 31 кг, дар дигараш 34 кг ва дар сеюмаш 32 кг пиёз ҳаст. Дар се халта чанд килограмм пиёз ҳаст?

МАСЪАЛАИ БАРЪАКС (ЧАППА)

1. Масъаларо ҳал кунед.

1) Бародар 14-сола ва хоҳар 9-сола аст. Хоҳар аз бародар чанд сол хурд аст?

2) Хоҳар 9-сола аст. Вай аз бародараш 5 сол хурд аст. Бародар чандсола аст?

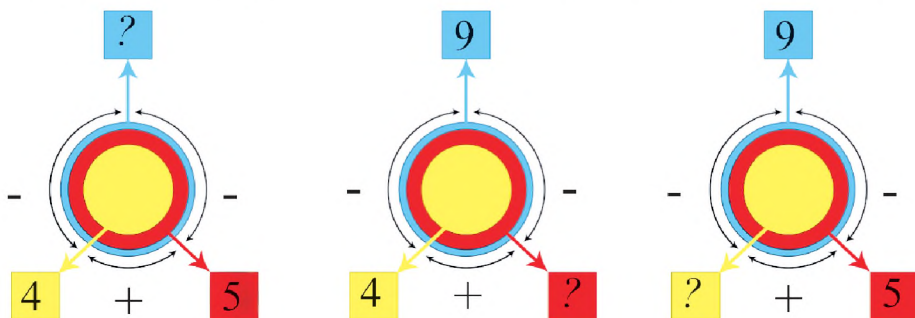
3) Бародар 14-сола ва аз хоҳар 5 сол калон аст. Хоҳар чандсола аст?

Ин ду масъала нисбат ба масъалаи аввал масъалаҳои баръаксанд.

2. Масъала ва диаграммаҳои доиравиро таҳлил ва ҳал кунед.

1) Дар як майдон 4 трактор ва дар майдони дигар 5 трактор кор мекарданд. Дар ду майдон чанд трактор кор мекунад?

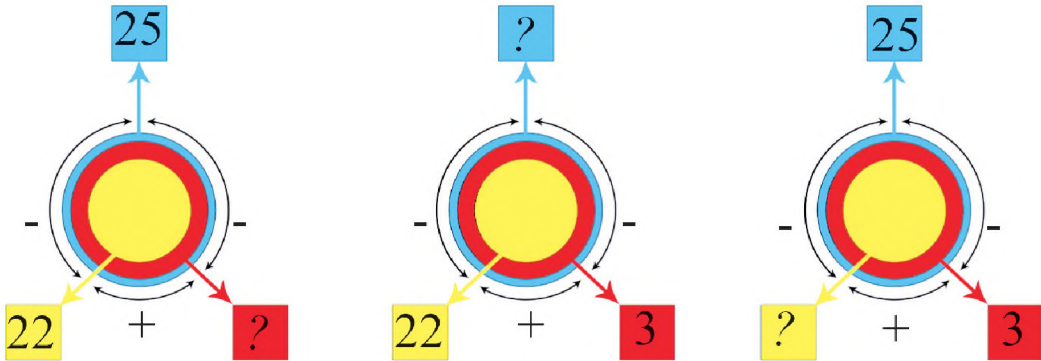
2) Дар ду майдон 9 трактор кор мекунад. Дар майдони якум 4 трактор. Дар майдони дуюм чанд трактор кор мекунад?

3) Дар ду майдон 9 трактор кор мекунад. Дар майдони дуюм 5 трактор. Дар майдони якум чанд трактор кор мекунад?

3. Аз нақшаҳои зерин ҳамоношро интихоб кунед, ки ба масъалаи додашуда мувофиқ бошад.

25 мошин дар таъмир буд. Агар 22 мошин аз таъмир баромада бошад, боз чанд мошинро таъмир кардан лозим аст?

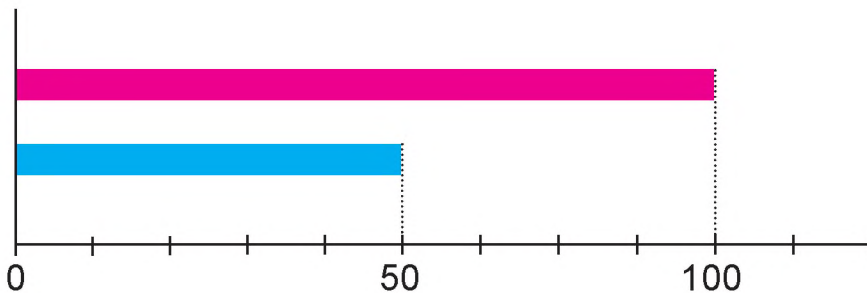

Аз нақшаҳо истифода бурда масъалаи баръакс тартиб диҳед.

4. Аз диаграмма истифода карда масъалаи баръакс тартиб диҳед.

Дар як халта 50 кг орд ҳаст. Дар 2 халта чанд килограмм орд ҳаст?

БОБИ V. ЧАМЪ ВА ТАРҲИ ХАТТӢ

ЧАМЪ ВА ТАРҲИ ХАТТӢ АЗ ДАҲӢ НАГУЗАШТА

1. Тарзи навишт ва ҳисбро аз назар гузаронед.

$38 - 6 = 32$	$42 - 1 = 41$	$+ \begin{array}{r} 32 \\ 6 \\ \hline 38 \end{array}$
$32 + 6 = 38$	$31 + 4 = 35$	$\begin{array}{r} 38 \\ 6 \\ \hline 32 \end{array}$

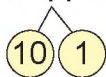
2. Ададҳоро зери ҳам бо тарзи сутунча менависем, ки воҳидҳо зери воҳидҳо оянд. Аз тарафи рост 2 воҳидро ба 6 воҳид чамъ карда, зери воҳидҳо 8 ва 3 даҳиро зери даҳӣҳо менависем. Адади 38 ҳосил шуд.

Аз адади 8 адади 6-ро тарҳ карда, зери воҳидҳо менависем, 3 даҳиро зери даҳӣҳо менависем. Адади 32 ҳосил шуд.

3. Тарзи ҳалро шарҳ диҳед.

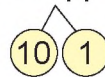
$$78 + 11 = 89$$

	7	8	
+	1	1	
<hr/>			
	8	9	

	7	8	
-	1	1	
<hr/>			
	6	7	

$$78 - 11 = 67$$

$$(78 + 10) + 1 = 89$$

$$(78 - 10) - 1 = 67$$

Шарҳ: Барои адади 78-ро ба адади 11 чамъ кардан воҳидҳоро зери воҳидҳо ва даҳӣҳоро дар зери даҳӣҳо бо тарзи сутунча менависем. Аввал воҳидҳоро чамъ карда, натиҷаро зери воҳидҳо менависем, баъд даҳӣҳоро чамъ карда, натиҷаро зери даҳӣҳо менависем.

	4	4		5	3		3	2		2	4		5	8	
	2	4		1	6		1	7		2	3		3	1	

Амали тарҳ низ монанди амали ҷамъ иҷро карда мешавад. Ҳангоми иҷрои амали тарҳ низ воҳидҳоро зери воҳидҳо ва даҳиҳоро зери даҳиҳо бо тарзи сутунча менависанд.

	8	9		7	8		4	8		9	9		5	6	
	2	4		4	6		2	7		8	3		2	4	

4. Ҳосили ҷамъи ду адад ба 98 баробар аст. Агар адади якум 74 бошад, адади дуюмро ёбед.

5. Масъала.

Дар варзишгоҳ 26 нафар хонанда бозӣ мекард. Агар 12 нафар омада, 16 нафарашон рафта бошанд, дар варзишгоҳ чанд нафар бозӣ мекунад?

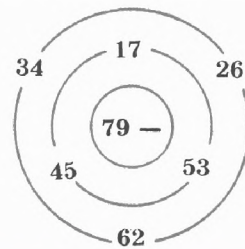
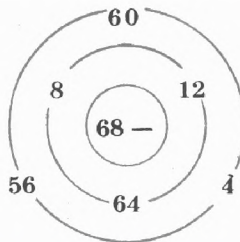

6. Масъала.

Хонандагони синфи сеюм 30 кг ва хонандагони синфи дуюм 13 кг гиёҳҳои шифобахш ҷамъ оварданд. Хонандагони ҳар ду синф чанд килограмм гиёҳҳои шифобахш ҷамъ оварданд?

7. «Лабиринт»

САНЦИШИ ЧАМЪ

1. Дурустии амали чамъро бо ёрии амали тарҳ санҷидан мумкин аст.

$$3 + 4 = 7$$

$$5 + 6 = 11$$

$$7 - 3 = 4$$

$$11 - 5 = 6$$

$$7 - 4 = 3$$

$$11 - 6 = 5$$

Аз қимати сумма яке аз чамъшавандаҳоро тарҳ кунем, чамъшавандаи дигар ҳосил мешавад.

2. Амали чамъро иҷро кунед ва санҷед.

$$37 + 7$$

$$68 + 5$$

$$75 + 6$$

$$83 + 8$$

3. Амали чамъро бо ёрии амали тарҳ санҷед.

$$28 + 7 = 35$$

$$47 + 4 = 51$$

$$72 + 9 = 81$$

$$35 - 7 = 28$$

$$\dots\dots\dots$$

$$\dots\dots\dots$$

$$35 - 28 = 7$$

$$\dots\dots\dots$$

$$\dots\dots\dots$$

4. Масъала.

Шутур 90 кг ва гӯсфанди ҳисорӣ назар ба шутур 50 кг камтар равған медиҳад. Гӯсфанди ҳисорӣ чанд килограмм равған медиҳад?

5. Ҳисоб кунед.

	7	2		4	3		3	1		8	6		8	5	
+	1	6		+	2	5		-	1	8		-	3	4	

САНҶИШИ ТАРҶ

1. Дурустии амали тарҳро бо ёрии амали чамъ ё тарҳ санҷидан мумкин аст.

$18 - 5 = 13$

$13 + 5 = 18$

$18 - 13 = 5$

Барои санҷиши амали тарҳ ба фарқ тарҳкунандаро чамъ мекунамд, ё аз тарҳшаванда фарқро тарҳ кардан лозим аст.

2. Дурустии амали тарҳро санҷед.

$35 - 17 = 18$

$29 - 19$

$45 - 31$

$50 - 25$

$18 + 17 = 35$

.....

.....

.....

$35 - 18 = 17$

.....

.....

.....

3. Ҳал кунед ва дурустии ҷавобҳоро санҷед.

$64 - 7$

$100 - 32$

$36 + 8$

$48 + 4$

4. Ҷадвалро пур кунед:

Тарҳшаванда		72	75		
Тарҳкунанда	37			28	45
Фарқ	61	43	35	72	50

5. Аз 100 кг шафтолу 30 кг шафтолуи хушк мегиранд. Баъди хушк шудани 100 кг шафтолу чанд килограмм вазн гум шуд?

6. Масъалае тартиб диҳед, ки дар он чамъшавандаи якум ва қимат маълум буда, чамъшавандаи дуюмро ёфтан лозим бошад.

ҶАМЪ ВА ТАРҶИ НАМУДИ $53 + 7$, $60 - 7$

1. Ҳалро шарҳ диҳед.

1) 3 воҳидро ба 7 воҳид ҷамъ кунем, 10 воҳид ҳосил мешавад. 0-ро зери воҳидҳо навишта, 1 даҳиро ба 5 даҳӣ ҷамъ мекунем, 6 даҳӣ ҳосил мешавад.

$$\begin{array}{r} 53 \\ + 7 \\ \hline 60 \end{array} \quad \begin{array}{r} 60 \\ - 7 \\ \hline 53 \end{array}$$

2) Аз 0 воҳид 7 воҳидро тарҳ карда наметавонем, аз разряди даҳӣҳо як даҳиро ба разряди воҳидҳо илова мекунем, дар разряди даҳӣҳо 5 даҳӣ монд. Болои он нуқтаи ишоравӣ мегузорем. Аз 10 воҳид 7 воҳидро тарҳ кунем, 3 воҳид мемонад, онро дар зери воҳидҳо менависем. Дар тарҳкунанда разряди даҳӣҳо нест. Нуқтаи болоӣ нишон медиҳад, ки 1 даҳӣ барои тарҳ кардани воҳидҳо гирифта шудааст. 5 даҳиро зери даҳӣҳо меорем, 53 ҳосил мешавад.

2. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{r} 85 \\ + 5 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 54 \\ - 6 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 40 \\ - 34 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 80 \\ - 5 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 50 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$$

3. Ҳисоб кунед.

$$8 + 7 + 3$$

$$30 + 17 + 4$$

$$3 + 3 + 3$$

$$6 + 4 + 5$$

$$46 - 14 + 9$$

$$9 + 9 + 9$$

4. Ба ҷойи катакҳо ададҳои мувофиқро гузоред.

$50 = 10 + \square$

$80 = 10 + \square$

$94 = \square + 4$

$90 = 10 + \square$

$60 = 10 + \square$

$73 = \square + 3$

5. Ҳисоб кунед.

70	70	30	42	53
46	26	14	18	37
24				

6. Шарҳ дода, ҳисоб кунед.

$44 + 7$

$68 + 2$

$21 - 7$

$76 - 20 + 4$

$58 + 6$

$73 + 7$

$65 - 4$

$80 - 20 + 40$

ҶАМЪИ НАМУДИ 24 + 36

1. Ҳалро шарҳ диҳед.

+	24	
	36	
	60	

4 воҳид ва 6 воҳид 10 воҳид мешавад, ки он 1 даҳӣ аст. Воҳиди 1 даҳӣ 0 аст, 0-ро зери воҳидҳо менависем. 1 даҳиро ба хотир мегирем, 2 даҳиро ба 3 даҳӣ ҷамъ кунем, 5 даҳӣ ҳосил мешавад, 1 даҳии дар хотир бударо ба 5 даҳӣ ҷамъ кунем, 6 даҳӣ ҳосил мешавад, ки онро зери даҳиҳо менависем.

2. Ҳисоб кунед.

-	28	-	26	+	32	-	54	-	65
	32		24		48		36		15

3. Ҳисоб кунед.

$35 + 24$	$38 + 54$	$42 + 38$	$80 - 7$
$73 + 14$	$27 + 46$	$24 + 56$	$90 - 3$
$56 + 32$	$45 + 29$	$32 + 48$	$60 - 27$
$42 + 37$	$32 + 49$	$72 + 18$	$90 - 74$
$84 + 15$	$29 + 38$	$25 + 25$	$84 - 20$

4. Нақшҳоро иҷро карда, ҳалро шарҳ диҳед.

Хуршед: менависам:

Хуршеда: воҳидҳоро ҷамъ мекунам:

Хуршед: даҳиҳоро ҷамъ мекунам:

Хуршеда: ҷавобро мекунам:

		8	7
+		1	3
	1	0	0

5. $70+7 - 50$ $80+8 - 30$ $18 - 8+9$ $16 - 7+3$
 $60+8 - 40$ $9+9 - 6$ $19 - 9+7$ $15 - 8+5$

6. $11+40$ $12 + 30$ $18 - 10$ $19 - 10$
 $15+50$ $45 - 20$ $18+10$ $99 - 90$
 $20+10$ $20 - 10$ $30+20$ $30 - 20$

7. Адади хурдтарин, калонтарини якрақам ва даҳиҳои яклухтро номбар кунед.

8. Бо рақамҳо нависед: ёздаҳ, чордаҳ, ҳабдаҳ, ҳаждаҳ, бист, сӣ, чил, чилу панҷ, шасту чор.

9. Секунча, чоркунча, росткунча кашед ва тарафҳои онҳоро чен кунед.

$$\begin{array}{cccc}
 10. & 10 + 9 - 1 & 10 + 2 - 1 & 10 - 3 + 2 & 19 - 9 + 4 \\
 & 10 + 6 - 1 & 10 + 5 - 1 & 10 - 6 + 5 & 12 - 2 + 3
 \end{array}$$

11. Ададхоро ба чамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кунед.

52, 39, 17, 41, 68, 74, 83, 25

12. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{cccc}
 32 + 7 & 54 + 4 & 11 + 8 & 81 + 8 \\
 46 + 3 & 63 + 6 & 22 + 7 & 83 + 4 \\
 54 + 2 & 85 + 3 & 33 + 6 & 84 + 5 \\
 36 + 1 & 26 + 2 & 45 + 4 & 86 + 3
 \end{array}$$

13. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{cccc}
 32 + 8 & 63 + 7 & 11 + 9 & 81 + 9 \\
 46 + 4 & 85 + 5 & 22 + 8 & 83 + 7 \\
 54 + 6 & 26 + 4 & 33 + 7 & 84 + 6 \\
 36 + 4 & 32 + 8 & 45 + 5 & 86 + 4
 \end{array}$$

АЗ ДАҲӢ ГУЗАШТА ЧАМЪ ВА ТАРҲ КАРДАНИ АДАДҲОИ ДУРАҚАМА

1. Ҳалро шарҳ диҳед:

Чамъи $54 + 19 = 73$ чунин шарҳ дода мешавад. Воҳидро дар зери воҳид ва даҳиро дар зери даҳӣ тағ ба тағ менависем. 4 воҳид ва 9 воҳид 13 воҳид мешавад. 3 воҳидро зери разряди воҳидҳо менависем ва 1 даҳиро ба хотир мегирем. 5 даҳӣ ва 1 даҳӣ 6 даҳӣ ва 1 даҳии дар хотир бударо ба 6 даҳӣ чамъ кунем, 7 даҳӣ ҳосил мешавад, онро дар зери разряди даҳӣҳо менависем. Ҳосили чамъ ба 73 баробар аст.

+ 54	+ 48	+ 46	+ 35	+ 53
+ 19	+ 36	+ 46	+ 28	+ 29
73				

2. Ба ҷойи катакҳо ададҳоеро нависед, ки баробариҳои дуруст ҳосил шаванд. Мисолҳоро шарҳ дода ҳал кунед.

$$14 = \square + 4 \quad 58 = \square + 8 \quad 28 = \square + 8$$

$$29 = 20 + \square \quad 82 = \square + 2 \quad 39 = 30 + \square$$

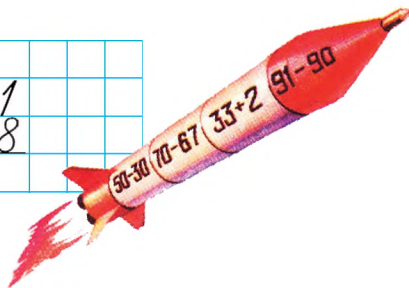

3. $82 - 46$ -ро тағ ба тағ, воҳид зери воҳид, даҳӣ зери даҳӣ менависем. Аз 2 воҳид 6 воҳид тарҳ карда намешавад, аз разряди даҳӣ як даҳиро ба 2 илова мекунем, дар хонаи 8 даҳӣ 7 даҳӣ монд, аз 12 воҳид 6 воҳидро тарҳ мекунем, 6 воҳид ҳосил мешавад, онро дар зери воҳид менависем. Нуқтаи болои 8 нишон медиҳад, ки 1 даҳӣ барои тарҳ кардани воҳидҳо гирифта шудааст. Аз 7 даҳӣ 4 даҳиро тарҳ карда зери даҳӣ менависем, 36 ҳосил мешавад.

4. Мисолҳоро ҳисоб кунед.

$\begin{array}{r} 82 \\ -46 \\ \hline 36 \end{array}$	$\begin{array}{r} 74 \\ -46 \\ \hline 28 \end{array}$	$\begin{array}{r} 63 \\ -37 \\ \hline 26 \end{array}$	$\begin{array}{r} 31 \\ -18 \\ \hline 13 \end{array}$
---	---	---	---

5. Шифоҳӣ:

40	70		30	60		50	40
16		17	19		15	12	
	89	47		73	55		58

6. Ҳисоб кунед:

$$\begin{array}{cccc} 55 + 20 & 67 + 30 & 44 + 40 & 10 + 12 \\ 75 - 20 & 97 - 30 & 84 - 40 & 22 - 10 \end{array}$$

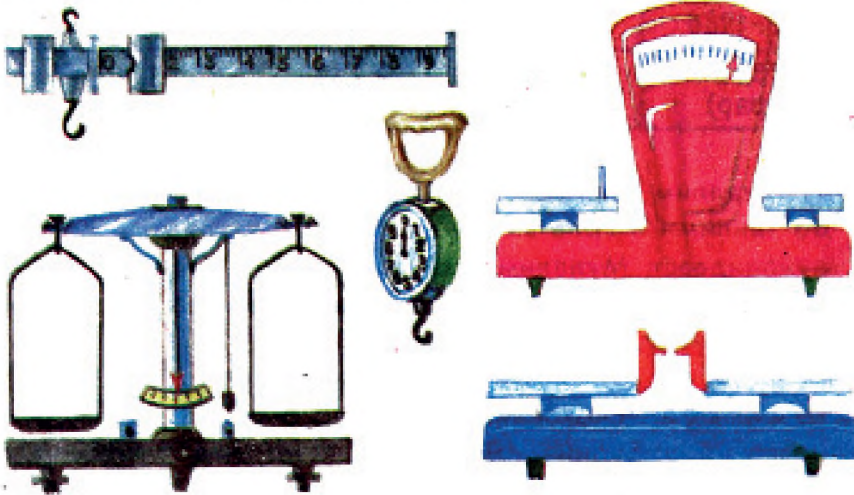

7.

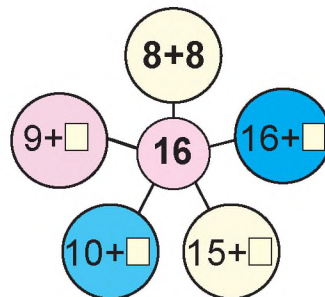
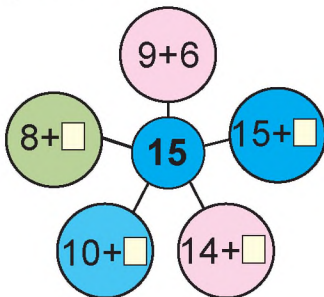
$$\begin{array}{ccc} 11 - 10 & 44 - 40 & 17 - 7 \\ 22 - 20 & 55 - 50 & 18 - 8 \\ 33 - 30 & 66 - 60 & 19 - 9 \end{array}$$

8. Расмҳоро аз назар гузаронида гӯед, ки бо ёрии ҳар як тарозу чиҳоро бармекашанд?

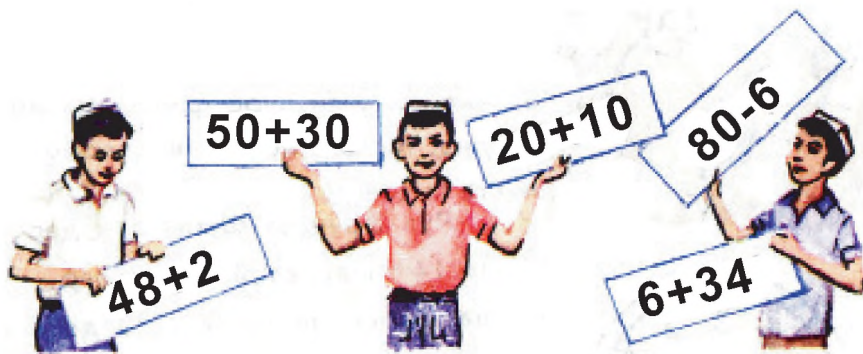

Дар вақти холӣ:

ҶАМЪ ВА ТАРҶИ АДАДҶОИ ДУРАҚАМА

1. Қимати ифодаҳоро ёбед:

2. $34+43$ $34+46$ $63+19$
 $42+24$ $42+28$ $63+29$
 $25+2$ $25+15$ $63+18$
 $52+37$ $52+38$ $63+28$

3. Ҳисоб кунед.

$74 - 20$	$37 - 25$	$62 - 38$
$81 - 70$	$29 - 18$	$76 - 17$
$98 - 80$	$72 - 71$	$43 - 36$
$57 - 40$	$56 - 44$	$22 - 15$
$75 - 10$	$99 - 88$	$33 - 16$

4. Ҳисоб кунед.

$(70+13) - 7$	$(60+15) - 6$	$(40+18) - 9$
$(50+14) - 8$	$(20+12) - 6$	$(30+16) - 9$
$(50+14) - 8$	$(20+12) - 6$	$(30+16) - 9$

БОБИ VI. ЗАРБ ВА ТАҚСИМ

ЗАРБ ВА АМАЛИ ЗАРБ

1. Аз сумаҳои додашуда ҳамоношро нависед, ки ҷамъшавандаҳо якхелаанд.

$$2 + 1 + 2 + 1 + 1$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5$$

$$4 + 3 + 4 + 2 + 4$$

$$5 + 4 + 3 + 2 + 1$$

Суммаи $5 + 5 + 5 + 5 + 5$ -ро ҳисоб кунед? Дар он чанд ҷамъшаванда якхела ҳаст?

Суммаеро, ки ҷамъшавандаҳои якхела дорад, дар намуди зарб навиштан мумкин аст.

Масалан: $5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = 5 \cdot 6$

Барои ишораи зарб аломати махсус нуқта (\cdot) истифода мешавад. Навишти $5 \cdot 6$ ин тарз хонда мешавад: 5 тоғӣ 6 маротиба. Дар амали зарб адади 5 ҷамъшаванда буда, адади 6 миқдори ҷамъшавандаҳои якхеларо мефаҳмонад.

2. Суммаро ба намуди зарб нависед.

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = \square \cdot 5$$

3. Амалро хонед. Онро бо сумаи ҷамъшавандаҳои якхела нависед.

$$2 \cdot 7$$

$$6 \cdot 5$$

$$7 \cdot 4$$

$$9 \cdot 3$$

$$13 \cdot 2$$

$$10 \cdot 5$$

4. Ҷамъро бо зарб иваз кунед.

$$6 + 6 + 6 + 6$$

5. Мисолҳое нависед, ки аломати зарб дошта бошанд.

$$3 + 4 \quad 2 \cdot 3 \quad 8 - 4 \quad 9 + 2 \quad 16 - 5 \quad 6 \cdot 10$$

6. $5 \cdot 4$ -ро ба намуди сумма нависед.

Адади ҳосилшуда -20 қимати зарби ададҳои 5 ва 4 аст. Ададҳоеро, ки дар баробарии $5 \cdot 4 = 20$ мавҷуданд, хонед. Ҳар як адад чӣ ном дорад?

7. Зарбро ба сумма иваз намуда, ҳисоб кунед.

$$5 \cdot 2 \quad 2 \cdot 7 \quad 3 \cdot 5 \quad 10 \cdot 4$$

8. Зарбро иҷро кунед.

$$8 \cdot 4 \quad 10 \cdot 5 \quad 5 \cdot 4 \quad 5 \cdot 7 \quad 9 \cdot 3 \quad 2 \cdot 8$$

9. Баробариҳоеро нависед, ки амали зарб доранд. Ба зери ҳосили зарб хати сурх кашед.

$$2 + 2 = 4$$

$$5 \cdot 3 = 15$$

$$4 \cdot 2 = 8$$

$$2 \cdot 2 = 4$$

$$8 - 4 = 4$$

$$6 \cdot 0 = 0$$

$$10 - 8 = 2$$

$$5 + 3 = 8$$

$$0 \cdot 0 = 0$$

$$7 \cdot 1 = 7$$

$$1 \cdot 9 = 9$$

$$0 + 0 = 0$$

10. 4 маротиба 2

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

3 маротиба 4

$$2 + 2 + 2 + 2$$

5 маротиба 4

$$6 + 6 + 6$$

3 маротиба 6

$$4 + 4 + 4$$

БА СУММА ТАБДИЛ ДОДАНИ ЗАРБ

1. Чамъшавандаҳои якхеларо ҳисоб кунед. Онҳоро бо амали зарб иваз кунед.

$$3 + 3 + 3 + 3$$

$$12 + 12 + 12$$

$$6 + 6 + 6 + 6$$

$$15 + 15 + 15$$

$$9 + 9 + 9 + 9$$

$$20 + 20 + 20$$

$$7 + 7 + 7 + 7$$

$$50 + 50$$

Намуна: $50 + 50 = 100$

$$50 \cdot 2 = 100$$

2. Зарбро бо амали чамъ иҷро кунед.

$$5 \cdot 4$$

$$7 \cdot 4$$

$$9 \cdot 2$$

$$6 \cdot 4$$

$$8 \cdot 4$$

$$2 \cdot 9$$

3. Ададҳои додашударо бо суммаи чамъшавандаҳои разрядӣ нависед.

$$99 = 90 + 9$$

$$78 = \dots\dots\dots$$

$$45 = \dots\dots\dots$$

$$90 = \dots\dots\dots$$

4. Ҳисоб кунед.

$$42 \cdot 2$$

$$17 \cdot 4$$

$$19 \cdot 2$$

$$16 \cdot 4$$

$$18 \cdot 4$$

$$12 \cdot 9$$

5.

$$50 - 20 \quad \square \quad 50 - 30$$

$$80 - 20 \quad \square \quad 70 - 10 - 10$$

$$(50 + 40) - 10 \quad \square \quad 70 - 10$$

$$70 - (10 + 50) \quad \square \quad 80 - (50 + 10)$$

НОМИ АДАДҲО ДАР АМАЛИ ЗАРБ

1. $10 \cdot 9 = 90$

10 – зарбшавандаи якум

9 – зарбшавандаи дуюм

$10 \cdot 9$ – зарбшавандаҳо

90 – ҳосили зарб

2. Зарбшавандаҳоро номбар карда, ҳисоб кунед.

$4 \cdot 5$ $5 \cdot 9$ $10 \cdot 5$ $8 \cdot 7$ $12 \cdot 4$ $20 \cdot 2$

3. Зарбро бо амали ҷамъ иҷро кунед.

$3 \cdot 2$ $8 \cdot 2$ $5 \cdot 2$ $4 \cdot 3$ $6 \cdot 3$

4. Мисолҳоеро нависед, ки аломати зарб доранд.

$21 + 32$ $8 \cdot 10$ $75 - 15$ $9 \cdot 3$ $7 \cdot 5$

5. Амали зарбро бо амали ҷамъ иваз кунед.
Зарбшавандаҳоро номбар кунед.

$18 \cdot 3 =$

$10 \cdot 5 =$

6. Ҳисоб кунед.

$20 + 42$

$50 + 18$

$60 + 40$

$40 + 32$

$30 + 10$

$70 + 6$

$12 + 80$

$74 + 10$

$99 + 1$

4 – зарбшавандаи якум
 2 – зарбшавандаи дуюм $4 \cdot 2 = 8$
 $4 \cdot 2$ — зарбшавандаҳо 8 – ҳосили зарб (қимат)

1. Зарбшавандаҳоро номбар кунед ва амалҳоро иҷро кунед.

$2 \cdot 2$ $4 \cdot 5$ $8 \cdot 2$ $1 \cdot 5$ $6 \cdot 3$

2. Амали зарбро ба амали ҷамъ иваз кунед.

$2 \cdot 7$ $2 \cdot 8$ $3 \cdot 4$ $3 \cdot 6$

3. Дар сутун навишта ҳисоб кунед.

+	7	74	17	64	19	85
	5	8	80	26	70	7
-	85	64	29	58	84	68
	14	24	8	29	70	4

4. Ҳисоб кунед.

$17 - 7 - 2$ $9 - 2 + 1$ $7 - 5 + 10$
 $18 - 8 - 6$ $6 + 4 + 0$ $10 - 7 - 2$
 $77 - 7 - 8$ $8 + 2 + 3$ $9 + 3 - 7$

5. Масъала.

Хонандагон дар майдончаи таҷрибавии мактаб 28 бех райҳон ва 14 бех зиёд гули садбарг кӯчат карданд. Ҳамагӣ чанд бех гули садбарг ва райҳон кӯчат карданд?

6. Масъала.

Як бофанда дар як рӯзи корӣ 18 м атлас ва бофандаи дигар 6 м зиёд атлас бофт. Ду бофанда ҳамагӣ чанд метр атлас бофтанд?

ҶОЙИВАЗКУНИИ ЗАРБШАВАНДАҶО

1. Азиз дар рӯи миз се қатор 6-тоӣ чӯбча гузошт.

–Азиз чӯбчаҳоро дар 6 қатор сетой гузоштааст, – гуфт Лола.

Шумораи чӯбчаҳои гузошташударо дар намуди ҳосили зарб нависед. Инро бо ду тарз иҷро кунед: аввал аз рӯи амали Азиз, баъд мувофиқи ақидаи Лола. Худро санҷед. Чунин ифодаҳо навишта мешаванд:

$$3 \cdot 6$$

$$6 \cdot 3$$

Ҳосили зарбҳо баробаранд? Барои чӣ? Ҳисобро бо ёрии амали ҷамъ санҷед.

Аз ҷойивазкунии зарбшавандаҳо ҳосили зарб тағйир намеёбад.

2. Ҳосили зарбро ёбед.

$$3 \cdot 7$$

$$5 \cdot 4$$

$$2 \cdot 6$$

$$8 \cdot 1$$

$$9 \cdot 2$$

$$7 \cdot 3$$

$$4 \cdot 5$$

$$6 \cdot 2$$

$$1 \cdot 8$$

$$2 \cdot 9$$

3. Қоидаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳоро истифода карда баробариҳоро барқарор намоед.

$$3 \cdot 7 = 7 \cdot \square$$

$$9 \cdot \square = \square \cdot \square$$

$$8 \cdot \square = 3 \cdot 8$$

$$\square \cdot 5 = \square \cdot \square$$

$$\square \cdot 2 = 2 \cdot \square$$

$$\square \cdot \square = \square \cdot 4$$

$$6 \cdot \square = \square \cdot 6$$

$$\square \cdot \square = \square \cdot \square$$

4. Қоидаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳоро истифода карда, ҳосили зарбро ёбед. Ҳосили зарбро бо ёрии амали ҷамъ санҷед.

$$6 \cdot 3 = 18$$

$$7 \cdot 2 = 14$$

$$8 \cdot 6 = 48$$

$$4 \cdot 5 = 20$$

5. Барои тайёр намудани шарбати олуҷа ба 20 килограмми он 10 кг шакар омехта карданд. Ба масъала савол гузошта ҳал кунед.

6. Вақте ки аз хум 7 л ва 4 л шиннӣ гирифтанд, дар хум 24 л шиннӣ монд. Дар хум чанд литр шиннӣ буд?

7. Барои мушоҳида Хуршед 10 бех, Ансор 8 бех, Маҳина 5 бех гулро дар шароити гуногун: якеро дар офтобрӯя, дигареро дар соя, сеюмро дар хона парвариш намуданд. Бачаҳо ҳамагӣ чанд бех гулро парвариш карданд?

8. Наққоши ҷавон Ситора дар сатҳи коғази ранга аз донаҳои ҷаву гандум, мошу лӯбиё 9-то суроби зарфҳо, 8 - то шакли парандаҳо ва 3-то шакли ҳайвонотро сохт. Ситора ҳамагӣ чанд нақшу нигори миллӣ офаридааст?

9. Дар як ғӯшаи боғ 6 нафар ва дар ғӯшаи дигари боғ 6 нафар зиёдтар духтарон арғунҷакбозӣ мекунанд. Ҳамагӣ чанд нафар духтарон арғунҷакбозӣ мекунанд?

ТАҚСИМ ВА АЛОМАТИ ОН

1. 8 дона афлесунро 2-той ба табақчаҳо гузоштанд. Чанд табақча лозим шуд?

Ин гуна масъалаҳо ро ба воситаи амали тақсим ҳал мекунамд.
Аломати тақсим чунин навишта мешавад « : ».
Ҳалли масъала ин тавр навишта мешавад: $8 : 2 = 4$
Ҷавоб: 4 табақча.

2. 10-то сабзӣ буд. Модарам сабзиҳоро 5-той банд бастанд. Чанд банд ҳосил шуд?

$$10 : 5 = 2 \quad \text{Ҷавоб: 2 банд}$$

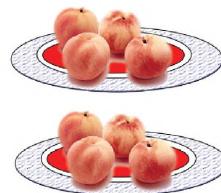

3. Ҳисоб кунед.

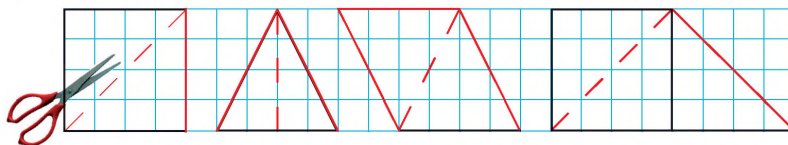
$$\begin{array}{ccc} 6 : 2 & 12 : 3 & 8 : 2 \\ 6 : 3 & 12 : 4 & 8 : 4 \end{array}$$

4. 8 дона шафтолу ро 4-той ба табақчаҳо гузоштанд. Чандто табақча лозим шуд? Ба табақчаҳо чанд маротиба 4-той шафтолу гузоштанд?

5. Дар варақи дафтари каттак нақшаи поёнро кашед ва онҳоро бо қайчӣ буред:

Аз ҳар як нақша чанд секунҷа буридед? Ҳамагӣ чандто секунҷа ҳосил шуд?

НОМИ АДАДҲО ДАР АМАЛИ ТАҚСИМ

1. $18 : 2 = 9$

18 – тақсимшаванда, 2 – тақсимкунанда,
9 – қимати тақсим (ҳосили тақсим)

2. Ададҳои амали тақсимро номбар кунед.

6 : 3 6 : 2 18 : 3 18 : 9

3. Аз рӯйи расм ва мисолҳо
масъалаҳо тартиб дода, ҳал кунед.

8 : 2

8 : 4

4. Масъала.

Нозири роҳ 18 нафар хонандагонро барои аз роҳ гузарондан ба ду қатор саф орошт. Дар ҳар қатор чанд нафар хонанда ҳаст?

5. Ҷадвалро пур кунед.

Тақсимшаванда		12		16
Тақсимкунанда	2		9	4
Ҳосили тақсим	4	6	2	

6. Шифоҳӣ. Аз ҷадвал истифода бурда, масъалаҳо тартиб диҳед.

Миқдори умумӣ	24	24	24	24	24
Гурӯҳ	2	3	4	6	8
Миқдор					

ЗАРБИ АДАДИ 1 ВА ЗАРБ БА АДАДИ 1

1. Амале тартиб диҳед, ки дар он зарбшавандаи якум адади 1 ва дуюмаш ба адади 4, 5, 6, 7, 8 баробар бошад. Амали зарбро бо амали ҷамъ иваз намуда, онро ҳисоб кунед. Қимати ҳосилшударо ба зарбшавандаи дуюм муқоиса кунед.

Намуна: $1 + 1 + 1 + 1 = 4$ $1 \cdot 4 = 4$

Агар зарбшавандаи якум адади 1 бошад, қимати зарб ба зарбшавандаи дуюм баробар мешавад.

2. Қоидаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳоро истифода бурда, аз амалҳои зерин ду баробарии дурустро ёбед:

$$2 \cdot 1 = 1 \cdot 2$$

$$2 \cdot 1 \quad 10 \cdot 1 \quad 1 \cdot 2 \quad 9 \cdot 1 \quad 1 \cdot 10 \quad 1 \cdot 9$$

3. Қоидаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳоро истифода карда, амали зарбро иҷро кунед.

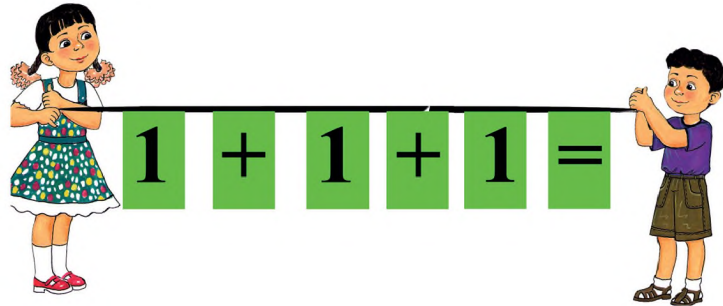
Масалан: $1 \cdot 4 = 4 \cdot 1 = 1 + 1 + 1 + 1 = 4$

$$2 \cdot 1 \quad 6 \cdot 1 \quad 7 \cdot 1 \quad 10 \cdot 1$$

Агар зарбшавандаи дуюм адади 1 бошад, қимати зарб ба зарбшавандаи якум баробар мешавад.

4. Бо зарб иваз кунед.

1. Нўшофарин адади дилхоҳро ба адади 1 зарб карда метавонад.

$$\begin{array}{cccc}
 1 \cdot 1 & 2 \cdot 1 & 3 \cdot 1 & 4 \cdot 1 \\
 6 \cdot 1 & 7 \cdot 1 & 8 \cdot 1 & 9 \cdot 1
 \end{array}$$

2. «Ҷадвали зарб»-и адади 1-ро дар хотир нигоҳ доред.

$$\begin{array}{l}
 1 \cdot 1 = 1 \\
 1 \cdot 2 = 2 \\
 1 \cdot 3 = 3 \\
 1 \cdot 4 = 4 \\
 1 \cdot 5 = 5 \\
 1 \cdot 6 = 6 \\
 1 \cdot 7 = 7 \\
 1 \cdot 8 = 8 \\
 1 \cdot 9 = 9
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 1 \cdot 1 = 1 \\
 2 \cdot 1 = 2 \\
 3 \cdot 1 = 3 \\
 4 \cdot 1 = 4 \\
 5 \cdot 1 = 5 \\
 6 \cdot 1 = 6 \\
 7 \cdot 1 = 7 \\
 8 \cdot 1 = 8 \\
 9 \cdot 1 = 9
 \end{array}$$

3. Аз амалҳои додашуда ду баробарӣ тартиб диҳед.

$$1 + 1 + 1$$

$$1 + 1 + 1 + 1$$

$$1 + 1 + 1 + 1 + 1$$

$$1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1$$

$$1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1$$

$$1 \cdot 5 \quad 1 \cdot 4 \quad 1 \cdot 3 \quad 1 \cdot 6 \quad 1 \cdot 7$$

4. Дар як қатор 5-то адади 1-ро навишта, чамъ кунед ва онро бо амали зарб иваз кунед.

ЗАРБИ АДАД БА 0 ВА 0 БА АДАД

1. Кадом ду ададро чамъ кунем, дар натиҷа адади 0 ҳосил мешавад? Нависед.

$$0 + 0 = 0$$

$$0 \cdot 4 = 0 + 0 + 0 + 0 = 0$$

Ҳангоми зарби адади 0 ба адади дилхоҳ 0 ҳосил мешавад.

2. Амали зарбро ба амали чамъ иваз намуда ҳал кунед.

$$0 \cdot 6$$

$$0 \cdot 4$$

$$0 \cdot 7$$

$$0 \cdot 9$$

3. 4 амали зарб нависед, ки ҳосили зарби он ба 0 баробар бошад.

4. Ҳосили зарби $0 \cdot 8$ ба 0 баробар аст. Дар ҳосили зарби $8 \cdot 0$ кадом адад ҳосил мешавад.

Ҳама гуна ададро ба 0 зарб кунем
0 ҳосил мешавад.

5. Ҷадвалро пур кунед:

Зарбшаванда	0		2		2
Зарбкунанда	6	7	0	3	
Ҳосили зарб		0		0	0

6. Аз рӯи расм ва шарти мухтасар масъала тартиб диҳед:

Буд - 7 кабк.

Рафт - 4 кабк ва 3 кабк

Монд - ?

7. Ҳисоб кунед:

$$0 \cdot 5$$

$$5 \cdot 0$$

$$7 \cdot 0$$

$$0 \cdot 7$$

$$0 \cdot 2$$

$$2 \cdot 0$$

$$1 \cdot 0$$

$$0 \cdot 1$$

8. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{ccc} 5 \cdot 3 & 4 \cdot 4 & 4 : 4 \\ 0 \cdot 3 & 3 \cdot 0 & 3 \cdot 1 \end{array}$$

9. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{cccc} 4 \cdot 3 & 0 \cdot 2 & 4 \cdot 0 & 2 \cdot 2 \\ 2 \cdot 0 & 0 \cdot 4 & 3 \cdot 1 & 2 : 2 \end{array}$$

10. Масъалаҳо.

1) Ҳасан ба 5 табақча 4-той себ гузошт. Ҳасан чанд дона себ гузошт?

2) Зухро ба 4 табақча 5 - той себ гузошт. Зухро чанд дона себ гузошт?

11. Ҷадвалро пур кунед.

Тақсимшаванда	20		10	25		2
Тақсимкунанда	4	2		5	3	
Ҳосили тақсим		10	5		1	1

12. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{cccc} 39 + 14 & 26 + 17 & 22 - 14 & 51 - 24 \\ 47 + 25 & 68 + 14 & 34 - 18 & 42 - 36 \end{array}$$

ТАҚСИМ БА АДАДИ 1

1. «Ҷадвали зарб ба адади 1»-ро истифода карда «Ҷадвали тақсим ба адади як»-ро ҳосил карда метавонем. «Ҷадвали тақсим ба адади як»-ро дар хотир нигоҳ доред.

2. Ҷадвали тақсим ба адади 1-ро истифода карда ҳосили тақсимро ёбед.

$$2 : 1 = \quad 5 : 1 = \quad 8 : 1 =$$

$$1 : 1 = 1$$

$$2 : 1 = 2$$

$$3 : 1 = 3$$

$$4 : 1 = 4$$

$$5 : 1 = 5$$

$$6 : 1 = 6$$

$$7 : 1 = 7$$

$$8 : 1 = 8$$

$$9 : 1 = 9$$

Ҳар гуна ададро ба адади 1 зарб ё тақсим кунем, боз ҳамон адад ҳосил мешавад.

3. Омӯзгор ба як хонанда 9-то дафтар дод. Хонанда чанд дафтар гирифт?

4. $2 : 1 * 6 : 1$ $8 : 1 * 3 : 1$
 $4 : 1 * 9 : 1$ $7 : 1 * 5 : 1$

5. Ҳисоб кунед.

$$45 + 8 \quad 70 + 15 \quad 3 \cdot 1 \quad 4 : 1$$
$$56 - 8 \quad 34 - 20 \quad 7 : 1 \quad 9 \cdot 1$$

6. Масъалаи мантиқӣ.

Чор шамъ месӯхт. Яктояшро хомӯш карданд. Чанд шамъ монд?

ЗАРБ ВА ТАҚСИМ БА АДАДИ 10

1. Тарзи ҳисобро шарҳ диҳед.

$$20 + 20 + 20 + 20 = 20 \cdot 4$$

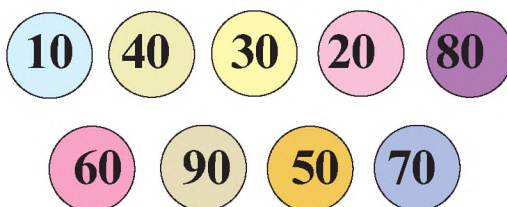

2. Хонед ва дар хотир нигоҳ доред.

$10 \cdot 1 = 10$		1 даҳӣ	дах – 10	$1 \cdot 10 = 10$
$10 \cdot 2 = 20$		2 даҳӣ	бист – 20	$2 \cdot 10 = 20$
$10 \cdot 3 = 30$		3 даҳӣ	сӣ – 30	$3 \cdot 10 = 30$
$10 \cdot 4 = 40$		4 даҳӣ	чил – 40	$4 \cdot 10 = 40$
$10 \cdot 5 = 50$		5 даҳӣ	панҷох – 50	$5 \cdot 10 = 50$
$10 \cdot 6 = 60$		6 даҳӣ	шаст – 60	$6 \cdot 10 = 60$
$10 \cdot 7 = 70$		7 даҳӣ	ҳафтод – 70	$7 \cdot 10 = 70$
$10 \cdot 8 = 80$		8 даҳӣ	ҳаштод – 80	$8 \cdot 10 = 80$
$10 \cdot 9 = 90$		9 даҳӣ	навад – 90	$9 \cdot 10 = 90$
$10 \cdot 10 = 100$		10 даҳӣ	сад – 100	$10 \cdot 10 = 100$

3. Бо тартиби зиёдшавӣ хонед.

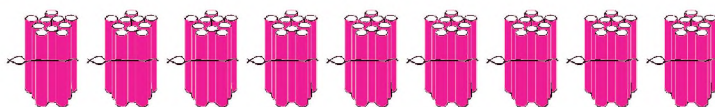

4. Ҷамшед 3 даҳӣ ва Хуршед 2 даҳӣ секунҷаҳоро ранг карданд. Онҳо чанд даҳӣ секунҷаҳоро ранг карданд? Кӣ зиёд секунҷа ранг кард?

ТАКСИМИ АДАДҲОИ ЯКЛУХТ

1. Бо ёрии расм ҳисобро шарҳ диҳед.

$$90 : 3 = 30$$

$$90 : 30 = 3$$

$$100 : 10 = 10$$

$$30 : 3 = 10$$

$$30 : 10 = 3$$

2. Хонед ва дар хотир нигоҳ доред.

$$10 : 1 = 10$$

$$10 : 10 = 1$$

$$20 : 1 = 20$$

$$20 : 10 = 2$$

$$30 : 1 = 30$$

$$30 : 10 = 3$$

$$40 : 1 = 40$$

$$40 : 10 = 4$$

$$50 : 1 = 50$$

$$50 : 10 = 5$$

$$60 : 1 = 60$$

$$60 : 10 = 6$$

$$70 : 1 = 70$$

$$70 : 10 = 7$$

$$80 : 1 = 80$$

$$80 : 10 = 8$$

$$90 : 1 = 90$$

$$90 : 10 = 9$$

$$100 : 1 = 100$$

$$100 : 10 = 10$$

3. Дар сатили Шаҳло 3 даҳӣ ва дар сатили Ҷалол 2 даҳӣ себ ҳаст.

1) Дар ду сатил чанд даҳӣ себ ҳаст?

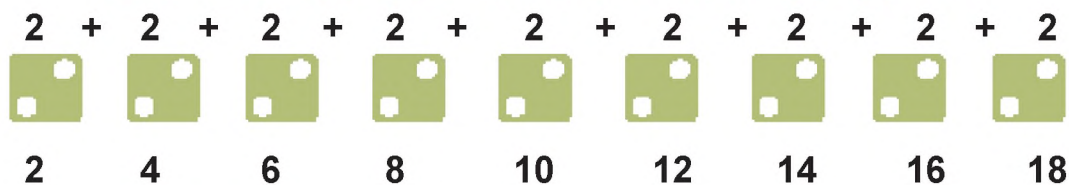
2) Себи Шаҳло аз себи Ҷалол чандто зиёд?

3) Себи Ҷалол аз себи Шаҳло чандто кам?

4. Назокат 50 намуд баргҳои тирамоҳиро чамъ оварда, ба ҳар як саҳифаи дафтар 10-тоӣ часпонд. Назокат баргҳоро ба чанд саҳифа часпонд?

Боби VII. ЗАРБ ВА ТАҚСИМИ ҶАДВАЛӢ ЗАРБИ АДАДИ 2. ЗАРБ БА АДАДИ 2

$2 \cdot 1 = 2$
$2 \cdot 2 = 4$
$2 \cdot 3 = 6$
$2 \cdot 4 = 8$
$2 \cdot 5 = 10$
$2 \cdot 6 = 12$
$2 \cdot 7 = 14$
$2 \cdot 8 = 16$
$2 \cdot 9 = 18$

$$2 + 2 = 2 \cdot 2 = 4$$

$$2 + 2 + 2 = 2 \cdot 3 = \square$$

$$2 + 2 + 2 + 2 = \square \cdot \square = \square$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \square \cdot \square = \square$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \square \cdot \square = \square$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \square \cdot \square = \square$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \square \cdot \square = \square$$

1. Ба тартиби ҳисобкунӣ эътибор диҳед. Суммаро дар намуди амали зарб навишта, ҳосили зарби онҳоро ёбед. Дар асоси он сутуни дуҷуми «Ҷадвали зарб»-ро пур кунед.

2. Ҷадвалҳо аз ҳам бо чӣ фарқ мекунанд? Қисми бо ранги гулобӣ ишорашудаи ҷадвалро дар навбати аввал ба хотир гиред. Ҳолатҳои дигар ба ҳодисаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳо вобастаанд.

$2 \cdot 1 = 2$
$2 \cdot 2 = 4$
$2 \cdot 3 = 6$
$2 \cdot 4 = 8$
$2 \cdot 5 = 10$
$2 \cdot 6 = 12$
$2 \cdot 7 = 14$
$2 \cdot 8 = 16$
$2 \cdot 9 = 18$

$2 \cdot 2 = 4$
$3 \cdot 2 = 6$
$4 \cdot 2 = 8$
$5 \cdot 2 = 10$
$6 \cdot 2 = 12$
$7 \cdot 2 = 14$
$8 \cdot 2 = 16$
$9 \cdot 2 = 18$

3. Қоидаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳоро истифода карда, мисолҳо тартиб диҳед.

Намуна: $4 \cdot 2 = 2 \cdot 4 = 8$

4. Зарбро иҷро кунед.

$$\begin{array}{ccccc} 2 \cdot 5 & 2 \cdot 8 & 2 \cdot 7 & 2 \cdot 9 & 2 \cdot 3 \\ 5 \cdot 2 & 8 \cdot 2 & 7 \cdot 2 & 9 \cdot 2 & 3 \cdot 2 \end{array}$$

5. Карим ҳар рӯз 2 саҳифа китоб хонд. Дар 7 рӯз ӯ чанд саҳифа китоб хонд?

6. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{ccc} 71 - 31 & 80 - (55 + 6) & (52 - 50) \cdot 2 \\ 44 + 46 & 50 + (82 - 32) & (89 - 85) \cdot 2 \end{array}$$

ТАҚСИМ БА АДАДИ 2

1. «Ҷадвали зарб ба адади 2»-ро истифода карда, «Ҷадвали тақсим ба адади 2»-ро тартиб диҳед.

Намуна: $4 \cdot 2 = 8$ $8 : 2 = 4$

2. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{ccc} 6 : 2 & 10 : 2 & 14 : 2 \\ 2 : 2 & 8 : 2 & 16 : 2 \end{array}$$

3. Масъала.

Модаркалон 18 дона тухмро дар табақчаҳо 2-той гузошт. Чанд табақча лозим шуд?

$2 : 2 =$	<input type="text"/>
$4 : 2 =$	<input type="text"/>
$6 : 2 =$	<input type="text"/>
$8 : 2 =$	<input type="text"/>
$10 : 2 =$	<input type="text"/>
$12 : 2 =$	<input type="text"/>
$14 : 2 =$	<input type="text"/>
$16 : 2 =$	<input type="text"/>
$18 : 2 =$	<input type="text"/>

4. Ҷадвалро пур кунед.

Тақсимшаванда		14	18		10
Тақсимкунанда	2		2	2	
Ҳосили тақсим	4	7		6	5

5. Тасмаро чен карда, ба ду қисми баробар тақсим кунед. Дарозии ҳар як қисми он чанд сантиметр аст?

6. Ҳисоб кунед.

$$59 - (32 - 14)$$

$$71 - (47 - 45)$$

$$80 - 20 - 20$$

$$60 + 0 + 37$$

7. «Ҷадвали зарб ба адади 2»-ро истифода карда, ҳосили тақсимро ёбед.

$$2 \cdot 2 = 4$$

$$2 \cdot 3 = 6$$

$$2 \cdot 4 = 8$$

$$2 \cdot 5 = 10$$

$$2 \cdot 6 = 12$$

$$2 \cdot 7 = 14$$

$$2 \cdot 8 = 16$$

$$2 \cdot 9 = 18$$

$$4 : 2 = \square$$

$$6 : 2 = \square$$

$$8 : 2 = \square$$

$$10 : 2 = \square$$

$$12 : 2 = \square$$

$$14 : 2 = \square$$

$$16 : 2 = \square$$

$$18 : 2 = \square$$

$$6 : 3 = \square$$

$$8 : 4 = \square$$

$$10 : 5 = \square$$

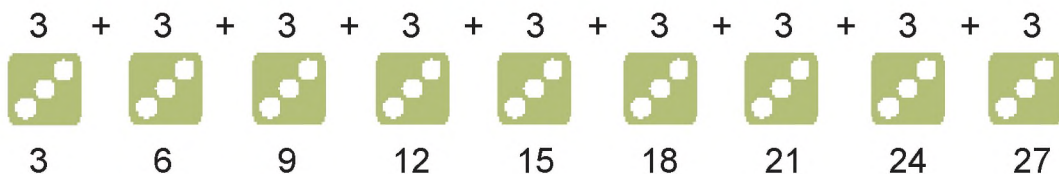
$$12 : 6 = \square$$

$$14 : 7 = \square$$

$$16 : 8 = \square$$

$$18 : 9 = \square$$

ЗАРБИ АДАДИ 3. ЗАРБ БА АДАДИ 3

$3 \cdot 1 = 3$
$3 \cdot 2 = 6$
$3 \cdot 3 = 9$
$3 \cdot 4 = 12$
$3 \cdot 5 = 15$
$3 \cdot 6 = 18$
$3 \cdot 7 = 21$
$3 \cdot 8 = 24$
$3 \cdot 9 = 27$

$$3 + 3 + 3 = 3 \cdot 3 = 9$$

$$3 + 3 + 3 + 3 = 3 \cdot 4 = \square$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = \square \cdot \square = \square$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = \square \cdot \square = \square$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = \square \cdot \square = \square$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = \square \cdot \square = \square$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = \square \cdot \square = \square$$

1. Навиштро аз назар гузаронед. Амалҳои ҷамъро бо амали зарб навишта, онҳоро ҳисоб кунед. Бо ёрии қиматҳои ҳосилшуда сутуни сеюми «Ҷадвали зарб»-ро пурра кунед. Дар ин ҳосили зарб чанд адади якрақама ва чанд адади дурақама мавҷуд аст?

2. Ҷадвалҳо аз ҳам бо чӣ фарқ мекунанд? Қисми бо ранги гулобӣ ишорашудаи ҷадвалро дар навбати аввал ба хотир гиред. Ҳолатҳои дигар ба ҳодисаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳо вобастаанд.

$3 \cdot 1 = 3$
$3 \cdot 2 = 6$
$3 \cdot 3 = 9$
$3 \cdot 4 = 12$
$3 \cdot 5 = 15$
$3 \cdot 6 = 18$
$3 \cdot 7 = 21$
$3 \cdot 8 = 24$
$3 \cdot 9 = 27$

$3 \cdot 3 = 9$
$4 \cdot 3 = 12$
$5 \cdot 3 = 15$
$6 \cdot 3 = 18$
$7 \cdot 3 = 21$
$8 \cdot 3 = 24$
$9 \cdot 3 = 27$

3. Қоидаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳоро истифода карда, мисолҳо тартиб диҳед.

Намуна: $5 \cdot 3 = 3 \cdot 5 = 15$

4. Ҳамон амалҳои ҳам ва зарбро ҷудо кунед, ки ҳосили зарби якхела дошта бошанд. Баробариҳо тартиб диҳед.

$$3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3$$

$$3 \cdot 5$$

$$3 \cdot 4$$

$$3 \cdot 9$$

$$3 \cdot 2$$

$$3 \cdot 7$$

$$3 \cdot 8$$

$$3 \cdot 6$$

5. Ҳисоб кунед.

$$5 \cdot 3$$

$$3 \cdot 8$$

$$9 \cdot 3$$

$$6 : 2$$

$$8 : 2$$

$$3 \cdot 5$$

$$8 \cdot 3$$

$$3 \cdot 9$$

$$10 : 2$$

$$12 : 2$$

6. Мадина аз чалғӯзаи дарахтҳо бояд 16 бозича ва аз гулу тухму меваи рустаниҳо шакли 11 хели парандаро созад. Ҷ 23-то бозичаю шакли парандаро сохт. Мадина бояд боз чандто бозичаву шакл созад?

7. Ниғина бояд 4-то сачоқ ва 8-то куртаро гулдӯзӣ мекард. Баъд аз якчанд рӯз гулдӯзӣ кардани 2-то курта, 1-то сачоқ боқӣ монд. Ниғина чандто сачоқу куртаро гулдӯзӣ кардааст?

ТАҚСИМ БА АДАДИ 3

1. «Ҷадвали зарб ба адади 3»-ро истифода карда, «Ҷадвали тақсим ба адади 3»-ро тартиб диҳед.

Намуна: $2 \cdot 3 = 6$ $6 : 3 = 2$

$6 : 3$ $15 : 3$ $9 : 3$

$18 : 3$ $12 : 3$ $21 : 3$

2. Ба болои ададҳое, ки ба 3 тақсим мешаванд муҳра гузоред.

(3) (5) (7) (9) (11) (15) (21) (25) (27)

3. Тақсимшаванда ададҳои 12, 15 ва 24, тақсимкунанда адади 3 аст. Ҳосили тақсимро ёбед.

4. Масъала.

Падар барои таъмири 3 хонаи якхела 18 кг ранги сафед харид. Барои ранг кардани як хона чанд килограмм ранг сарф мешавад?

5. Қимати ифодаҳоро ёбед.

$35 + 0 - 15$ $4 \cdot 3$ $10 : 2$

$60 + 0 + 37$ $15 : 3$ $12 : 3$

6. Масъалаи мантиқӣ.

Ду писарак аз мактаб меомаданд. Онҳо аз роҳ 5 сомонӣ ёфта, ба соҳибаш доданд. Агар онҳо 4 нафар мебуданд, чанд сомонӣ меёфтанд?

$3 : 3 =$	<input type="text"/>
$6 : 3 =$	<input type="text"/>
$9 : 3 =$	<input type="text"/>
$12 : 3 =$	<input type="text"/>
$15 : 3 =$	<input type="text"/>
$18 : 3 =$	<input type="text"/>
$21 : 3 =$	<input type="text"/>
$24 : 3 =$	<input type="text"/>
$27 : 3 =$	<input type="text"/>

САНҶИШИ ЗАРБ

1. Шарҳ диҳед.

Ҳосили зарбро ба яке аз зарбшавандаҳо тақсим кунем, зарбшавандаи дигар ҳосил мешавад.

$$5 \cdot 2 = 10 \qquad 10 : 2 = 5 \qquad 10 : 5 = 2$$

2. Ҳисоб намуда, санҷед.

$$9 \cdot 2 \qquad 7 \cdot 3 \qquad 5 \cdot 4 \qquad 4 \cdot 2 \qquad 8 \cdot 5$$

3. Ду порча тасвир кунед: дарозии порчаи якум 3 см ва дарозии порчаи дуюм назар ба якум 3 маротиба дароз аст. Дарозии порчаи дуюмро ёбед?

4. Масъала.

Барои таъмири хона 4 қуттӣ ранги кабуд ва 8 қуттӣ ранги сафед хариданд. Ҷамағӣ чанд қуттӣ ранг хариданд?

5. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{llll} 6 \cdot 2 = 12 & 3 \cdot 6 = 18 & 4 \cdot 9 = 36 & 7 \cdot 8 = 56 \\ 12 : 6 = 2 & \dots\dots\dots & \dots\dots\dots & \dots\dots\dots \\ 12 : 2 = 6 & \dots\dots\dots & \dots\dots\dots & \dots\dots\dots \end{array}$$

6. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{lll} 54 + 6 - 10 & 90 + 7 - 50 & 63 - (30 + 3) \\ 75 - 5 + 9 & 80 - 1 + 20 & 58 + (42 - 32) \end{array}$$

7. Масъалаи мантиқӣ.

Дар чор кунҷи хона 4 нафар бача нишастааст. Дар рӯ ба рӯи ҳар бача 3 нафарӣ бача нишастааст. Дар хона чанд нафар бача ҳаст?

САНҶИШИ ТАҚСИМ

1. Шарҳ диҳед.

Ҳосили тақсим ва тақсимкунандаро зарб
кунем, тақсимшаванда ҳосил мешавад.

$$21 : 3 = 7 \quad 21 : 7 = 3 \quad 7 \cdot 3 = 21$$

2. Аз рӯи намуна мисолҳо навишта, ҳисоб кунед.

$$27 : 3 = 9 \quad 24 : 4 = 6 \quad 40 : 5 = 8 \quad 56 : 8 = 7$$

$$9 \cdot 3 = 27 \quad \dots\dots\dots \quad \dots\dots\dots \quad \dots\dots\dots$$

3. Масъала.

Дар чарогоҳ 32 сар асп ва 12 сар зиёд шутур мечаранд.

Дар чарогоҳ чанд сар аспу шутур мечаранд?

4. Ҳисоб кунед.

$$4 \cdot 3 : 4 \quad 21 : 3 \cdot 2 \quad 8 + 30 - 30$$

$$16 : 4 \cdot 4 \quad 9 - 24 : 3 \quad 72 - (60 + 12)$$

5. Ададҳои аз 24 то 40-ро нависед. Дар болои ададҳои,
ки ба 9 тақсим мешаванд, муҳра гузоред.

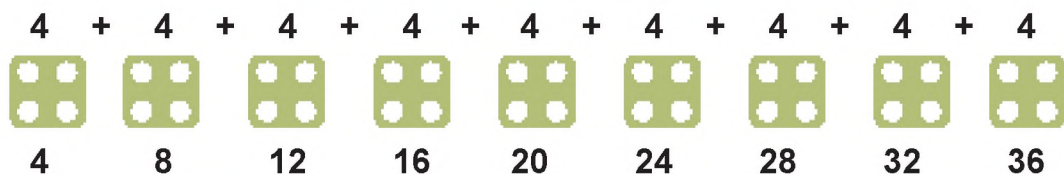

6. Ба ҷойи катакҳо ададҳои мувофиқро гузоред.

$$75 = 70 + \square \quad 28 = \square \cdot 7 \quad 94 = 90 + \square$$

$$39 = 30 + \square \quad 9 = 9 : \square \quad 44 = \square \square + 4$$

ЗАРБ ВА ТАҚСИМ БА АДАДИ 4

$4 \cdot 1 = 4$
$4 \cdot 2 = 8$
$4 \cdot 3 = 12$
$4 \cdot 4 = 16$
$4 \cdot 5 = 20$
$4 \cdot 6 = 24$
$4 \cdot 7 = 28$
$4 \cdot 8 = 32$
$4 \cdot 9 = 36$

$$4 + 4 + 4 + 4 = 4 \cdot 4 = 16$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 4 \cdot 5 = \square$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = \square \cdot \square = \square$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = \square \cdot \square = \square$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = \square \cdot \square = \square$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = \square \cdot \square = \square$$

1. Ба навишт эътибор диҳед. Амали ҷамъро дар намуди амали зарб навишта, қимати онро ҳисоб кунед.

2. Амалҳои ҷамъ ва зарбро ҷудо кунед, ки ҳосили зарби якхела дошта бошанд. Баробариҳо тартиб диҳед. Ба зери баробариҳое, ки дар онҳо ҳосили зарб аз 20 калон аст, хат кашед.

$$4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 \cdot 9$$

$$4 \cdot 3$$

$$4 \cdot 7$$

$$4 \cdot 5$$

$$4 \cdot 1$$

$$4 \cdot 8$$

$$4 \cdot 6$$

3. 4 секунча чанд тараф дорад? 2 чоркунча-чӣ?

4. Қисми бо ранги гулобӣ ишорашудаи ҷадвалро дар навбати аввал ба хотир гиред. Ҳолатҳои дигар ба ҳодисаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳо вобастаанд.

$4 \cdot 1 = 4$

$4 \cdot 2 = 8$

$4 \cdot 3 = 12$

$4 \cdot 4 = 16$

$4 \cdot 5 = 20$

$4 \cdot 6 = 24$

$4 \cdot 7 = 28$

$4 \cdot 8 = 32$

$4 \cdot 9 = 36$

$4 \cdot 4 = 16$

$5 \cdot 4 = 20$

$6 \cdot 4 = 24$

$7 \cdot 4 = 28$

$8 \cdot 4 = 32$

$9 \cdot 4 = 36$

5. Ҷадвали тақсим ба адади 4-ро истифода карда ҳамон ҳосили тақсимро нависед, ки натиҷааш адади тоқ бошад.

Намуна: $12 : 4 = 3$

6. Дар рӯйи миз 20 дона чӯбча гузored. Онҳоро ба 4 гурӯҳи баробар ҷудо кунед. Чанд маротиба 4-тоӣ чӯбча ҳосил шуд?

$4 : 4 = \square$

$8 : 4 = \square$

$12 : 4 = \square$

$16 : 4 = \square$

$20 : 4 = \square$

$24 : 4 = \square$

$28 : 4 = \square$

$32 : 4 = \square$

$36 : 4 = \square$

7. Кӣ зудтар ҳисоб мекунад?

$24 : 4$

$28 : 4$

$20 : 4$

$32 : 4$

$36 : 4$

$16 : 4$

8. Масъала.

Дар зарф 28 кг рағани пахта буд. Рағанро ба зарфҳои 4 килограммӣ андохтанд. Чандто чунин зарф лозим мешавад?

9. Ҷадвалро пур кунед.

Тақсимшаванда	20		32	16	
Тақсимкунанда		4	4		4
Ҳосили тақсим	5	7		4	1

10. Муқоиса кунед.

$$16 : 4 * 8 : 2$$

$$4 : 4 * 6 : 3$$

$$18 : 2 * 24 : 3$$

$$32 : 4 * 28 : 4$$

11. Ҳисоб кунед.

$$4 \cdot 6$$

$$5 \cdot 4$$

$$8 : 4$$

$$6 \cdot 4$$

$$4 \cdot 5$$

$$4 : 4$$

$$8 \cdot 4$$

$$4 \cdot 2$$

$$12 : 4$$

АМАЛҲОИ ДАРАҶАИ ЯКУМ ВА ДУЮМ

1. Ифодаи $4 + 4 \cdot 3$ -ро ҳисоб кунед. Аввал ҳосили зарби $4 \cdot 3$ -ро ёбед. Сипас ба он ҷамъшаванда 4 -ро ҷамъ кунед. Агар адади 16 ҳосил шавад, шумо дуруст ҳисоб кардаед:

$$4 + 4 \cdot 3 = 4 + 12 = 16$$

Аввал кадом амалро (ҷамъ ё зарбро) иҷро кардан лозим аст, ки натиҷа ба адади 16 баробар шавад?

Дар ифодаҳои беқавс аввал амалҳои дараҷаи дуум – зарб ва тақсим ва баъд амалҳои дараҷаи якум – ҷамъ ва тарҳ пайдарпай иҷро карда мешаванд.

2. Масъала.

Говдӯш саҳар 8 литр, нисфирӯзӣ 2 маротиба кам шир фурӯхт. Говдӯш дар як рӯз чанд литр шир фурӯхт?

3. Тартиби иҷрои амалҳоро риоя карда, қимати ифодаҳоро ёбед.

$$4 + 4 : 4$$

$$2 + 4 \cdot 5$$

$$3 \cdot 5 + 5$$

$$4 : 2 + 5$$

$$2 \cdot 3 - 3 \cdot 2$$

$$2 \cdot 5 - 4 \cdot 2$$

4. Аз рӯи ифодаи $5 + 4 \cdot 7$ масъала тартиб диҳед.

5. Ҳисоб кунед.

$$54 + 6 - 10$$

$$90 + 7 - 50$$

$$6 : 3 + 7$$

$$75 - 5 + 9$$

$$80 - 1 + 20$$

$$4 \cdot 9 - 16$$

6. Амалҳои дараҷаи якуми беқавс бо кадом тартиб иҷро карда шудаанд?

$$35 + 25 - 20$$

$$35 - 20 + 25$$

$$35 + 25 - 20 = 60 - 20 = 40$$

$$35 - 20 + 25 = 15 + 25 = 40$$

7. Амалҳоро бо тартиб аз чап ба рост ҳисоб кунед.

$$9 \cdot 4 : 3$$

$$9 : 3 \cdot 4$$

Дар ифодаҳои беқавс танҳо амалҳои дараҷаи якум аз чап ба рост ё амалҳои дараҷаи дуюм зарб ва тақсим бошанд, онҳо аз чап ба рост бо тартиб иҷро карда мешаванд.

Зарб ва тақсим – амалҳои дараҷаи дуюманд.

8. Аввал амалҳои дараҷаи дуюм ва баъд амалҳои дараҷаи якумро иҷро кунед.

$$45 + 9 \cdot 2$$

$$60 - 5 \cdot 4$$

$$34 + 4 \cdot 3 - 26$$

$$55 + 16 : 4$$

$$44 - 8 : 2 + 30$$

$$20 + 14 : 2 - 5 \cdot 4$$

9. Аввал дохили қавс, пас амалҳои дигарро аз чап ба рост бо тартиб иҷро кунед.

$$24 : (4 + 2)$$

$$(18 + 10) : 4$$

$$(40 - 4) : 9$$

$$24 : (4 + 2) \cdot 3$$

$$(18 + 10) : 4 \cdot 2$$

$$(40 - 4) : 9 \cdot 9$$

$$(15 + 5) : 5 \cdot 8$$

$$(35 - 20) : 3 \cdot 4$$

$$4 \cdot 4 : 2 + 32$$

10. Бо амалҳои ҷамъ, тарҳ, зарб ва тақсим ифодаҳои қавсдор тартиб диҳед ва ҳисоб кунед.

$$(2 + 2) \cdot 6 - (5 + 5)$$

Намунаи ҳисобкуниҳо:

I. 1) $2 + 2 = 4$

2) $5 + 5 = 10$

3) $4 \cdot 6 = 24$

4) $24 - 10 = 14$

II. 5) $(2 + 2) \cdot 6 - (5 + 5) = 4 \cdot 6 - 10 = 24 - 10 = 14$

Дар ифодаҳои қавсдор аввал амали дарқавсбуда, пас амалҳои дигар аз чап ба рост иҷро карда мешаванд.

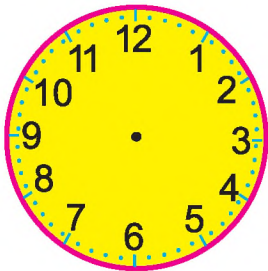
11. Ҳар як ранги харитаи Тоҷикистон чиро мефаҳмонад.

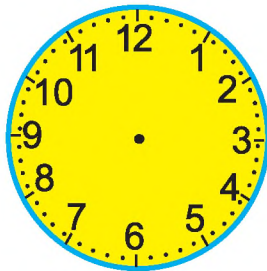
Солҳои пеш Тоҷикистон дорои 3 вилоят, 17 шаҳр, 55 шаҳрак, 62 ноҳия буд. Ҳозир-чӣ?

12. Дар иди Наврӯз хонандагони синфи дуюм аз коғаз, сим, химча 9-то сабадча сохта, ба ҳар яке 2-тоӣ гул сохта гузоштанд. Хонандагон чандто гул соختанд?

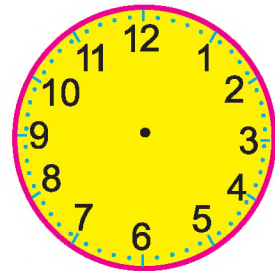
13. Дар дафтартон расми соат ва мувофиқ ба вақти ишорашуда ақрабақ кашед.

10:30

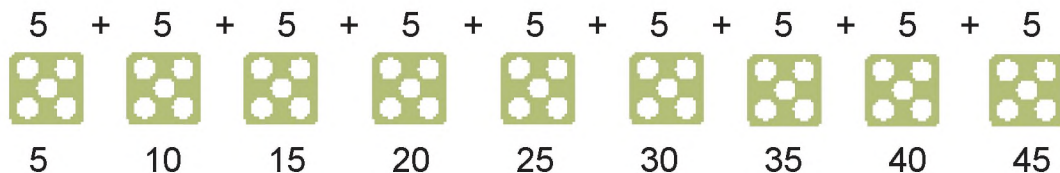

4:15

8:45

ЗАРБ ВА ТАҚСИМ БА АДАДИ 5

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 = 5 \cdot 5 = 25$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = 5 \cdot 6 = \square$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = \square \cdot \square = \square$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = \square \cdot \square = \square$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = \square \cdot \square = \square$$

$5 \cdot 1 = 5$
$5 \cdot 2 = 10$
$5 \cdot 3 = 15$
$5 \cdot 4 = 20$
$5 \cdot 5 = 25$
$5 \cdot 6 = 30$
$5 \cdot 7 = 35$
$5 \cdot 8 = 40$
$5 \cdot 9 = 45$

1. Дар байни ҳосили зарби амали зарб чандтояш 1 даҳӣ, 2 даҳӣ, 3 даҳӣ ва 4 даҳӣ доранд?

$5 \cdot 1 = 5$

$5 \cdot 2 = 10$

$5 \cdot 3 = 15$

$5 \cdot 4 = 20$

2. Қисми бо ранги гулобӣ ишорашудаи чадвалро дар навбати аввал ба хотир гиред.

$5 \cdot 5 = 25$

$5 \cdot 6 = 30$

$5 \cdot 7 = 35$

$5 \cdot 8 = 40$

$5 \cdot 9 = 45$

$5 \cdot 5 = 25$

$6 \cdot 5 = 30$

$7 \cdot 5 = 35$

$8 \cdot 5 = 40$

$9 \cdot 5 = 45$

3. Аз байни ифодаҳо ҳамоноашро нависед, ки ҳосили зарби баробар доранд.

$5 + 5 + 5$

$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5$$

$$5 + 5$$

$$5 \cdot 2 \qquad 5 \cdot 5 \qquad 5 \cdot 8 + 5 \qquad 5 \cdot 3 + 5 \cdot 4$$

$$5 + 5 \cdot 5 \qquad 5 \cdot 8 \qquad 5 \cdot 0 \qquad 5 \cdot 4$$

4. Масъала.

Дар сабад 5 дона анор ҳаст. Дар 6-то чунин сабад чанд дона анор ҳаст?

5. Ҳисоб кунед.

$$4 \cdot 7 \qquad 2 \cdot 9 \qquad 6 \cdot 5 \qquad 12 : 3 \qquad 21 : 3$$

$$3 \cdot 4 \qquad 8 \cdot 3 \qquad 8 \cdot 5 \qquad 16 : 4 \qquad 36 : 4$$

6. 1) Адади 5-ро бо кадом ададҳо зарб кунем, ҳосили зарб 30, 35, 40, 45 мешавад? 2) Адади 30-ро ба намуди се ҷамъшавандаи баробар иваз кунед.

$$7. \quad 1 \cdot 0 * 0 \cdot 5 \qquad 4 \text{ дм} * 10 \text{ см} \qquad 10 \text{ см} * 5 \text{ дм}$$

$$4 \cdot 0 * 0 \cdot 5 \qquad 1 \text{ м} * 90 \text{ см} \qquad 3 \text{ дм} * 10 \text{ дм}$$

8. Аз рӯи расм масъала тартиб диҳед.

9. Аз 25 дона гул чанд дастагул сохтан мумкин аст, ки ҳар кадомаш 5-той гул дошта бошад?

10. Ҷадвалро истифода карда, ҳосили тақсимро ёбед.

$$\begin{array}{ccc} 25 : 5 & 15 : 5 & 30 : 5 \\ 35 : 5 & 40 : 5 & 5 : 5 \end{array}$$

11. 25 дона нонро ба 5 нафар баробар тақсим карданд. Ҳар яке чандтой нон гирифтанд?

$$\begin{array}{l} 5 : 5 = 1 \\ 10 : 5 = 2 \\ 15 : 5 = 3 \\ 20 : 5 = 4 \\ 25 : 5 = 5 \\ 30 : 5 = 6 \\ 35 : 5 = 7 \\ 40 : 5 = 8 \\ 45 : 5 = 9 \end{array}$$

12. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{ccc} 7 \cdot 5 & 6 \cdot 5 & 8 + (7 + 9) \\ 35 : 5 & 30 : 5 & 6 \cdot 5 - 6 \cdot 4 \end{array}$$

13. «Ҷадвали зарб»-ро истифода карда, ҳосили тақсимро ёбед.

$$\begin{array}{ccc} 5 \cdot 5 = 25 & 25 : 5 = \square & \\ 5 \cdot 6 = 30 & 30 : 5 = \square & 30 : 6 = \square \\ 5 \cdot 7 = 35 & 35 : 5 = \square & 35 : 7 = \square \\ 5 \cdot 8 = 40 & 40 : 5 = \square & 40 : 8 = \square \\ 5 \cdot 9 = 45 & 45 : 5 = \square & 45 : 9 = \square \end{array}$$

14. Ду кунче тасвир кунед, ки тарафи умумӣ дошта бошанд.

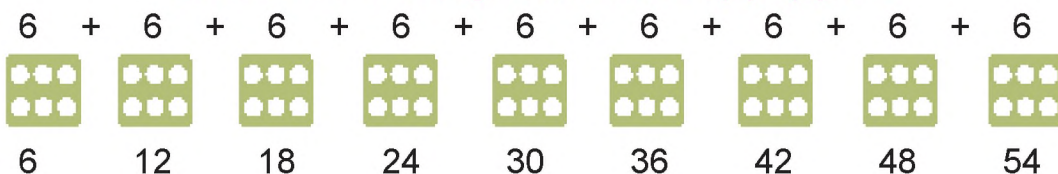
?! 15. Масъала.

Модарам барои харид 100 сомонӣ дошт. Ў ба 40 сомонӣ курта, ба 20 сомонӣ пойафзол ва ба 7 сомонӣ рӯймол харид. Чанд сомонӣ боқӣ монд?

?! 16. Ребусҳоро хонед.

30 + тора 10 + лез 100 + а Во + 3 + ъ
 2 + тор 30 + мурғ 100 + барғ О + 30 + мӣ

ЗАРБ ВА ТАҚСИМ БА АДАДИ 6

6 · 1 = 6
6 · 2 = 12
6 · 3 = 18
6 · 4 = 24
6 · 5 = 30
6 · 6 = 36
6 · 7 = 42
6 · 8 = 48
6 · 9 = 54

6 · 6 = 36
7 · 6 = 42
8 · 6 = 48
9 · 6 = 54

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = 6 \cdot 6 = 36$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = 6 \cdot 7 = \square$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = \square \cdot \square = \square$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = \square \cdot \square = \square$$

1. Амали ҷамъро дар намуди амали зарб навишта, қимати онро ёбед. Натиҷаи ҳосилшударо истифода карда, сутуни шашуми «Ҷадвали зарб»-ро пур кунед.

Ҷадвалҳои зарб аз ҳам бо чӣ фарқ мекунанд? Қисми бо ранги сурх ишорашудаи ҷадвалро дар навбати аввал ба хотир гиред.

2. Ҷадвали тақсимро истифода карда, ададҳои 12, 18, 24, 30, 36, 42, 48, 54-ро 6 маротиба кам кунед.

$$\begin{aligned} 6 : 6 &= 1 \\ 12 : 6 &= 2 \\ 18 : 6 &= 3 \\ 24 : 6 &= 4 \\ 30 : 6 &= 5 \\ 36 : 6 &= 6 \\ 42 : 6 &= 7 \\ 48 : 6 &= 8 \\ 54 : 6 &= 9 \end{aligned}$$

3. Ҷадвали зарбро истифода карда, аз байни ададҳои 6 то 54, ададҳои ба 6 тақсимшавандаро нависед.

4. Ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{cccc} 6 \cdot 8 & 36 : 6 & (3 + 4) \cdot 6 & 5 \cdot (45 - 38) \\ 5 \cdot 9 & 48 : 6 & (5 + 4) \cdot 6 & 4 \cdot (5 - 3) \\ 4 \cdot 7 & 54 : 6 & (7 + 1) \cdot 6 & 6 \cdot (20 - 12) \end{array}$$

5. Масъала.

Барои ба саёҳат рафтани 48 нафар хонанда чанд автобуси хурди 6-ҷоя лозим аст?

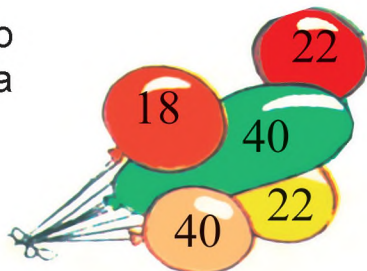
6. Муқоиса кунед.

$$\begin{array}{ccc} 36 : 6 * 24 : 4 & 50 - (10 - 5) * 44 & 86 * 96 \\ 6 \cdot 8 * 8 \cdot 6 & 35 + (7 + 3) * 46 & 96 * 86 \end{array}$$

7. Аз байни пуфакҳо ҷуфтеро ҷудо кунед, ки қиматҳои якхела дошта бошанд.

$$\begin{array}{cc} 10 + 12 = 22 & 20 + 2 = 22 \\ 5 \cdot 8 = 40 & 8 \cdot 5 = 40 \end{array}$$

8. Чадвали зарбро истифода карда, амали тақсимро ҳисоб кунед.

$$6 \cdot 6 = 36$$

$$36 : 6$$

$$6 \cdot 7 = 42$$

$$42 : 6$$

$$42 : 7$$

$$6 \cdot 8 = 48$$

$$48 : 6$$

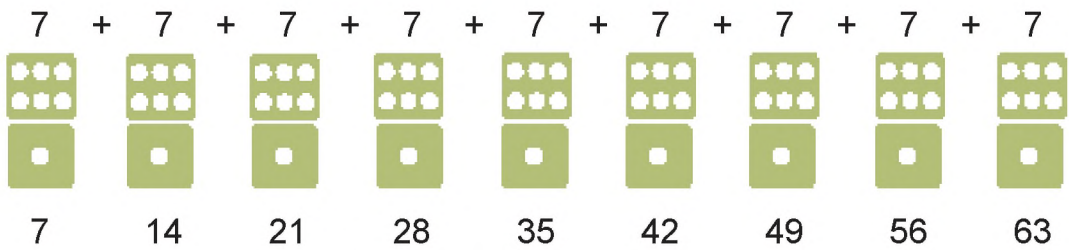
$$48 : 8$$

$$6 \cdot 9 = 54$$

$$54 : 6$$

$$54 : 9$$

ЗАРБ ВА ТАҚСИМ БА АДАДИ 7

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 = 7 \cdot 7 = 49$$

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 = \square \cdot \square = \square$$

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 = \square \cdot \square = \square$$

1. Амали чамъро бо амали зарб табдил дода, ҳисоб кунед. Натиҷаи ҳосилшударо истифода карда, сатрҳои боқимондаро пур кунед. Қисми бо ранги кабуд ишорашудаи чадвал ба ҳодисаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳо вобастаанд.

$7 \cdot 1 = 7$
$7 \cdot 2 = 14$
$7 \cdot 3 = 21$
$7 \cdot 4 = 28$
$7 \cdot 5 = 35$
$7 \cdot 6 = 42$
$7 \cdot 7 = 49$
$7 \cdot 8 = 56$
$7 \cdot 9 = 63$

$7 \cdot 7 = 49$
$8 \cdot 7 = 56$
$9 \cdot 7 = 63$

2. Ҷадвали тақсимро истифода карда, ададҳои 63, 56, 49, 42, 35, 28, 21, 14, 7-ро 7 маротиба кам кунед.

3. Ҷадвали зарбро истифода карда, аз байни ададҳои 7 то 63 ададҳои ба 7 тақсимшавандаро нависед.

4. Ҳисоб кунед.

$$49 : 7$$

$$56 : 7$$

$$49 : (30 - 23)$$

$$42 : 7$$

$$63 : 7$$

$$63 : (63 - 56)$$

5. Бибӣ 70-сола, писар 49-сола, набера 28-сола ва абера 7-сола.

1) Фарқи байни бибию фарзандонро ёбед:

$$70 - 49$$

$$49 - 28$$

$$28 - 7$$

$$70 - 28$$

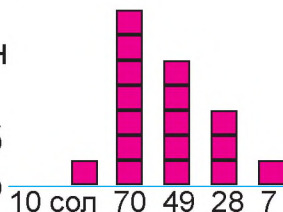
$$70 - 7$$

$$21 : 7$$

2) Ба ҳар як ифода саволҳои алоҳида тартиб дода, ҷавобҳои алоҳида гӯед.

3) Бибӣ аз абера чанд маротиба калон аст? $70 : 7$

4) Доир ба масъала диаграмма тартиб дода шудааст. Дар он ҳар як катак 10 солро ифода мекунад.

6. Қимати ифодаҳоро бо тирча нишон диҳед.

21

18

8

$$3 \cdot 7$$

$$3 \cdot 6$$

$$56 : 7$$

$$48 : 6$$

7. Ҷадвали зарбро истифода карда, ҳосили тақсимро ёбед.

$$7 \cdot 7 = 49$$

$$49 : 7 =$$

$$28 : 7 =$$

$$7 \cdot 8 = 56$$

$$56 : 7 =$$

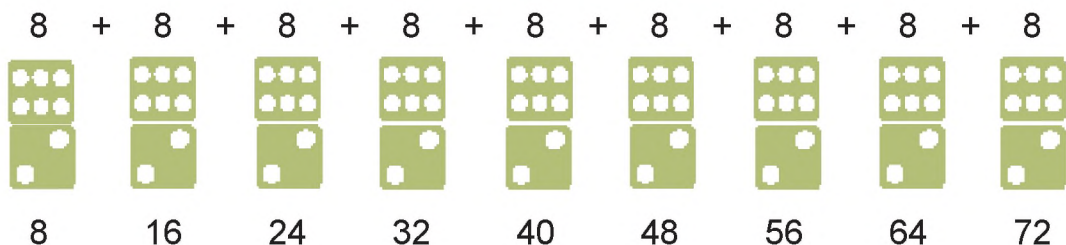
$$56 : 8 =$$

$$7 \cdot 9 = 63$$

$$63 : 7 =$$

$$63 : 9 =$$

ЗАРБ ВА ТАҚСИМ БА АДАДИ 8

$$8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 = 8 \cdot 8 = 64$$

$$8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 = \square \cdot \square = \square$$

1. Банавиштэтибордиҳед. Амалиҷамъро ба намуди амали зарб табдил дода, ҳосили зарби онҳоро ёбед. Чанд адади якрақама ва дурақама мавҷуд аст? Дар байни онҳо кадом адад 1 даҳӣ, 2 даҳӣ, 3 даҳӣ, 4 даҳӣ, 5 даҳӣ, 6 даҳӣ ва 7 даҳӣ дорад?

$8 \cdot 1 = 8$

$8 \cdot 2 = 16$

$8 \cdot 3 = 24$

$8 \cdot 4 = 32$

$8 \cdot 5 = 40$

$8 \cdot 6 = 48$

$8 \cdot 7 = 56$

$8 \cdot 8 = 64$

$8 \cdot 9 = 72$

$8 \cdot 8 = 64$

$9 \cdot 8 = 72$

2. Ҳамон ифодаҳоеро ёбед, ки ҳосили зарби якхела дошта бошанд. Аз онҳо баробариҳо тартиб дода, нависед.

$8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8$

$8 + 8$

$8 + 8 + 8 + 8$

$8 \cdot 2 + 8 \cdot 1$

$8 \cdot 8$

$8 \cdot 1$

$8 \cdot 2$

$8 + 8 \cdot 3$

3. Дарахти бодом 8 кг ва дарахти чормағз 8 маротиба зиёдтар ҳосил дод. Дарахти чормағз чанд килограмм ҳосил дод?

4. Ҳисоб кунед.

$$8 \cdot 5 + 8 \quad 8 \cdot 7 + 8 \quad 8 \cdot 8 + 8 \quad 8 \cdot 6 - 8$$

$$8 \cdot 8 - 8 \quad 8 \cdot 9 - 8 \quad 8 + 8 \cdot 8 \quad 8 + 8 \cdot 0$$

5. Аз байни ададҳои 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ададҳои чуфтро 8 маротиба зиёд кунед. Намуна: $2 \cdot 8 = 16$

6. Ададҳои 8, 16, 24, 32, 40, 48, 56, 64, 72-ро аввал 8 маротиба кам карда, баъд онҳоро 8 воҳид зиёд кунед.

Намуна: $8 : 8 = 1 \quad 8 + 8 = 16$

7. Барои тайёр кардани 40 кг мураббои себ 8 кг шакар лозим аст. Барои тайёр кардани 20 кг чунин мураббо чӣ қадар шакар лозим мешавад?

$$8 : 8 = 1$$

$$16 : 8 = 2$$

$$24 : 8 = 3$$

$$32 : 8 = 4$$

$$40 : 8 = 5$$

$$48 : 8 = 6$$

$$56 : 8 = 7$$

$$64 : 8 = 8$$

$$72 : 8 = 9$$

8. Қимати ифодаҳоро ёбед.

$$64 : 8$$

$$32 : 8$$

$$64 : 8 - 56 : 8$$

$$72 : 8$$

$$48 : 8$$

$$8 \cdot 9 + (63 - 56)$$

9.

$$64 : 8 * 72 : 9$$

$$35 : 5 * 3 \cdot 7$$

$$64 * 48$$

$$8 \cdot 9 * 7 \cdot 9$$

$$48 : 8 * 2 \cdot 3$$

$$33 * 34$$

10. Бибӣ 80-сола, абера 8-сола, чабера 4-сола. Фарқи солҳоро бо амалҳои тарҳ ва тақсим ҳисоб кунед ва бо диаграмма нишон диҳед.

11. Чадвали зарбро истифода карда, ҳосили тақсимро ёбед.

$$8 \cdot 8 = 64$$

$$64 : 8$$

$$48 : 8$$

$$8 \cdot 9 = 72$$

$$72 : 8$$

$$72 : 9$$

ЗАРБ ВА ТАҚСИМ БА АДАДИ 9

1. Амали ҷамъро ба намуди амали зарб табдил дода, онро ҳисоб кунед. Натиҷаи ҳосилшударо истифода карда, сутуни нуҳуми «Ҷадвали зарб»-ро ба охир расонед.

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 =$$

Дар ҳосили зарби ин сутун чанд адади якрақама ва дурақама ҳаст? Дар байни ададҳои дурақама кадоме 1 даҳӣ, 2 даҳӣ, 3 даҳӣ, 4 даҳӣ, 5 даҳӣ, 6 даҳӣ, 7 даҳӣ ва 8 даҳӣ доранд?

$9 \cdot 1 = 8$
$9 \cdot 2 = 18$
$9 \cdot 3 = 27$
$9 \cdot 4 = 36$
$9 \cdot 5 = 45$
$9 \cdot 6 = 54$
$9 \cdot 7 = 63$
$9 \cdot 8 = 72$
$9 \cdot 9 = 81$

2. Ифодаҳои якхела доштаро ёбед. Аз онҳо баробариҳо тартиб дода, нависед. Ба зери он баробариҳое хат кашед, ки қимати ҳосили зарб ба 63 баробар аст.

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9$$

$$9 + 9 + 9$$

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9$$

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9$$

$$9 + 9$$

$$9 \cdot 8$$

$$9 \cdot 4$$

$$9 \cdot 3 + 9 \cdot 6$$

$$9 \cdot 1$$

$$9 \cdot 6$$

$$9 + 9 \cdot 4$$

$$9 \cdot 3 + 9 \cdot 0$$

$$9 \cdot 7$$

3. Ҳисоб кунед.

$$9 + 4 \cdot 9$$

$$9 \cdot 7 + 9$$

$$9 \cdot 9 + 9$$

$$9 \cdot 9 - 4$$

$$9 \cdot 9 - 9$$

$$9 \cdot 8 - 9$$

$$9 + 9 \cdot 3$$

$$9 \cdot 5 + 9 \cdot 0$$

4. Ҷадвали зарб ва тақсимро ба хотир оварда, ба ҷойи катакҳои холи адади мувофиқ гузоред.

$$8 \cdot \square = 64 \quad \square : 8 = 8 \quad 32 : \square = 4$$

$$\square \cdot 9 = 72 \quad 72 : 8 = \square \quad 5 \cdot \square = 35$$

$$9 : 9 = 1$$

$$18 : 9 = 2$$

$$27 : 9 = 3$$

$$36 : 9 = 4$$

$$45 : 9 = 5$$

$$54 : 9 = 6$$

$$63 : 9 = 7$$

$$72 : 9 = 8$$

$$81 : 9 = 9$$

5. Ҳисоб кунед.

$$9 : 1 \quad 64 : 8 \quad 21 : 7 \quad 9 \cdot 0$$

$$18 : 9 \quad 72 : 8 \quad 42 : 7 \quad 9 \cdot 1$$

$$27 : 9 \quad 54 : 9 \quad 40 : 8 \quad 8 \cdot 1$$

$$32 : 4 \quad 72 : 9 \quad 24 : 8 \quad 0 \cdot 9$$

6. Росткунҷае тасвир кунед, ки периметраш 18 см бошад.

7. 1) Дар кадом маврид ҳосили зарби ду адад ба сифр баробар мешавад?

2) Дар кадом маврид ҳосили тақсими ду адад ба тақсимшаванда баробар мешавад?

3) Дар кадом маврид ҳосили тақсими ду адад ба як баробар мешавад?

8. Ҷадвалро пур кунед.

Тақсимшаванда	72		54		45
Тақсимкунанда		9	9	9	
Ҳосили тақсим	8	1		0	5

ҶАДВАЛИ ЗАРБ

1. Ба варақи картон ҷадвали зарби 1 ва 9-ро навишта, ранг кунед.

$1 \cdot 1 = 1$	$2 \cdot 1 = 2$	$3 \cdot 1 = 3$	$4 \cdot 1 = 4$	$5 \cdot 1 = 5$
$1 \cdot 2 = 2$	$2 \cdot 2 = 4$	$3 \cdot 2 = 6$	$4 \cdot 2 = 8$	$5 \cdot 2 = 10$
$1 \cdot 3 = 3$	$2 \cdot 3 = 6$	$3 \cdot 3 = 9$	$4 \cdot 3 = 12$	$5 \cdot 3 = 15$
$1 \cdot 4 = 4$	$2 \cdot 4 = 8$	$3 \cdot 4 = 12$	$4 \cdot 4 = 16$	$5 \cdot 4 = 20$
$1 \cdot 5 = 5$	$2 \cdot 5 = 10$	$3 \cdot 5 = 15$	$4 \cdot 5 = 20$	$5 \cdot 5 = 25$
$1 \cdot 6 = 6$	$2 \cdot 6 = 12$	$3 \cdot 6 = 18$	$4 \cdot 6 = 24$	$5 \cdot 6 = 30$
$1 \cdot 7 = 7$	$2 \cdot 7 = 14$	$3 \cdot 7 = 21$	$4 \cdot 7 = 28$	$5 \cdot 7 = 35$
$1 \cdot 8 = 8$	$2 \cdot 8 = 16$	$3 \cdot 8 = 24$	$4 \cdot 8 = 32$	$5 \cdot 8 = 40$
$1 \cdot 9 = 9$	$2 \cdot 9 = 18$	$3 \cdot 9 = 27$	$4 \cdot 9 = 36$	$5 \cdot 9 = 45$
$6 \cdot 1 = 6$	$7 \cdot 1 = 7$	$8 \cdot 1 = 8$	$9 \cdot 1 = 9$	
$6 \cdot 2 = 12$	$7 \cdot 2 = 14$	$8 \cdot 2 = 16$	$9 \cdot 2 = 18$	
$6 \cdot 3 = 18$	$7 \cdot 3 = 21$	$8 \cdot 3 = 24$	$9 \cdot 3 = 27$	
$6 \cdot 4 = 24$	$7 \cdot 4 = 28$	$8 \cdot 4 = 32$	$9 \cdot 4 = 36$	
$6 \cdot 5 = 30$	$7 \cdot 5 = 35$	$8 \cdot 5 = 40$	$9 \cdot 5 = 45$	
$6 \cdot 6 = 36$	$7 \cdot 6 = 42$	$8 \cdot 6 = 48$	$9 \cdot 6 = 54$	
$6 \cdot 7 = 42$	$7 \cdot 7 = 49$	$8 \cdot 7 = 56$	$9 \cdot 7 = 63$	
$6 \cdot 8 = 48$	$7 \cdot 8 = 56$	$8 \cdot 8 = 64$	$9 \cdot 8 = 72$	
$6 \cdot 9 = 54$	$7 \cdot 9 = 63$	$8 \cdot 9 = 72$	$9 \cdot 9 = 81$	

2. Барои чӣ як қисми «Ҷадвали зарб» бо ранги гулобӣ, дигараш бо ранги кабуд навишта шудааст? Қисми бо ранги гулобӣ ишорашудаи ҷадвалро дар навбати аввал ба хотир гиред. Ҳолатҳои дигар ба ҳодисаи ҷойивазкунии зарбшавандаҳо вобастаанд.

3. Аз ҳар як сутун он ҳолатҳои зарбро ёбед, ки шумо онҳоро ҳоло нағз дар хотир надоред. Ин ҳолатҳо кадомҳоянд?

4. Дар ҷадвали зарб ҳосили зарби калонтарин кадом аст? Ҳосили хурдтаринаш-чӣ? Кадом ҳосили зарбро дар ҷадвал бисёртар ва кадом ҳосили зарбро дар ҷадвал камтар воমেҳуред? Ҳосили зарбҳои такроршударо нишон диҳед.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	4	6	8	10	12	14	16	18
3	6	9	12	15	18	21	24	27
4	8	12	16	20	24	28	32	36
5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	12	18	24	30	36	42	48	54
7	14	21	28	35	42	49	56	63
8	16	24	32	40	48	56	64	72
9	18	27	36	45	54	63	72	81

$$2 \cdot 2 = 4$$

$$3 \cdot 2 = 6$$

$$4 \cdot 2 = 8$$

$$5 \cdot 2 = 10$$

$$6 \cdot 2 = 12$$

$$7 \cdot 2 = 14$$

$$8 \cdot 2 = 16$$

$$9 \cdot 2 = 18$$

$$3 \cdot 3 = 9$$

$$4 \cdot 3 = 12$$

$$5 \cdot 3 = 15$$

$$6 \cdot 3 = 18$$

$$7 \cdot 3 = 21$$

$$8 \cdot 3 = 24$$

$$9 \cdot 3 = 27$$

$$4 \cdot 4 = 16$$

$$5 \cdot 4 = 20$$

$$6 \cdot 4 = 24$$

$$7 \cdot 4 = 28$$

$$8 \cdot 4 = 32$$

$$9 \cdot 4 = 36$$

$$5 \cdot 5 = 25$$

$$6 \cdot 5 = 30$$

$$7 \cdot 5 = 35$$

$$8 \cdot 5 = 40$$

$$9 \cdot 5 = 45$$

5. Ҷадвалҳои зарб аз ҳам бо чӣ фарқ мекунанд?

$$6 \cdot 6 = 36$$

$$7 \cdot 6 = 42$$

$$8 \cdot 6 = 48$$

$$9 \cdot 6 = 54$$

$$7 \cdot 7 = 49$$

$$8 \cdot 7 = 56$$

$$9 \cdot 7 = 63$$

$$8 \cdot 8 = 64$$

$$9 \cdot 8 = 72$$

$$9 \cdot 9 = 81$$

ҶАДВАЛИ ТАҚСИМ

1. Аз ҷадвали зарб истифода бурда, ҳосили тақсимро ёбед.

$2 : 2 =$ <input type="text"/>
$4 : 2 =$ <input type="text"/>
$6 : 2 =$ <input type="text"/>
$8 : 2 =$ <input type="text"/>
$10 : 2 =$ <input type="text"/>
$12 : 2 =$ <input type="text"/>
$14 : 2 =$ <input type="text"/>
$16 : 2 =$ <input type="text"/>
$18 : 2 =$ <input type="text"/>

$3 : 3 =$ <input type="text"/>
$6 : 3 =$ <input type="text"/>
$9 : 3 =$ <input type="text"/>
$12 : 3 =$ <input type="text"/>
$15 : 3 =$ <input type="text"/>
$18 : 3 =$ <input type="text"/>
$21 : 3 =$ <input type="text"/>
$24 : 3 =$ <input type="text"/>
$27 : 3 =$ <input type="text"/>

$4 : 4 =$ <input type="text"/>
$8 : 4 =$ <input type="text"/>
$12 : 4 =$ <input type="text"/>
$16 : 4 =$ <input type="text"/>
$20 : 4 =$ <input type="text"/>
$24 : 4 =$ <input type="text"/>
$28 : 4 =$ <input type="text"/>
$32 : 4 =$ <input type="text"/>
$36 : 4 =$ <input type="text"/>

$5 : 5 =$ <input type="text"/>
$10 : 5 =$ <input type="text"/>
$15 : 5 =$ <input type="text"/>
$20 : 5 =$ <input type="text"/>
$25 : 5 =$ <input type="text"/>
$30 : 5 =$ <input type="text"/>
$35 : 5 =$ <input type="text"/>
$40 : 5 =$ <input type="text"/>
$45 : 5 =$ <input type="text"/>

$6 : 6 =$ <input type="text"/>
$12 : 6 =$ <input type="text"/>
$18 : 6 =$ <input type="text"/>
$24 : 6 =$ <input type="text"/>
$30 : 6 =$ <input type="text"/>
$36 : 6 =$ <input type="text"/>
$42 : 6 =$ <input type="text"/>
$48 : 6 =$ <input type="text"/>
$54 : 6 =$ <input type="text"/>

$7 : 7 =$ <input type="text"/>
$14 : 7 =$ <input type="text"/>
$21 : 7 =$ <input type="text"/>
$28 : 7 =$ <input type="text"/>
$35 : 7 =$ <input type="text"/>
$42 : 7 =$ <input type="text"/>
$49 : 7 =$ <input type="text"/>
$56 : 7 =$ <input type="text"/>
$63 : 7 =$ <input type="text"/>

$8 : 8 =$ <input type="text"/>
$16 : 8 =$ <input type="text"/>
$24 : 8 =$ <input type="text"/>
$32 : 8 =$ <input type="text"/>
$40 : 8 =$ <input type="text"/>
$48 : 8 =$ <input type="text"/>
$56 : 8 =$ <input type="text"/>
$64 : 8 =$ <input type="text"/>
$72 : 8 =$ <input type="text"/>

$9 : 9 =$ <input type="text"/>
$18 : 9 =$ <input type="text"/>
$27 : 9 =$ <input type="text"/>
$36 : 9 =$ <input type="text"/>
$45 : 9 =$ <input type="text"/>
$54 : 9 =$ <input type="text"/>
$63 : 9 =$ <input type="text"/>
$72 : 9 =$ <input type="text"/>
$81 : 9 =$ <input type="text"/>

2. Ҷадвалҳо аз ҳам бо чӣ фарқ мекунад?

2 : 2										1
4 : 2	6 : 3									2
6 : 2	9 : 3	12 : 4								3
8 : 2	12 : 3	16 : 4	20 : 5							4
10 : 2	15 : 3	20 : 4	25 : 5	30 : 6						5
12 : 2	18 : 3	24 : 4	30 : 5	36 : 6	42 : 7					6
14 : 2	21 : 3	28 : 4	35 : 5	42 : 6	49 : 7	56 : 8				7
16 : 2	24 : 3	32 : 4	40 : 5	48 : 6	56 : 7	64 : 8	72 : 9			8
18 : 2	27 : 3	36 : 4	45 : 5	54 : 6	63 : 7	72 : 8	81 : 9			9

БОБИ 8. МУОДИЛА

ИФОДАҲОИ ҲАРФӢ

1. Ифодаҳои ададиро ҳисоб кунед.

$$19 + 16 \quad 25 + 54 \quad 78 - 36 \quad 90 - 85$$

2. Ифодаҳои ҳарфиро хонед.

$$26 + a \quad a + 52 \quad b - 18 \quad c - 64 \quad 98 - k$$

Ифодаҳои $26+a$, чунин хонда мешавад, ҳосили ҷамъи ададҳои 26 ва a ; адади 26-ро ба a воҳид зиёд кардан; 26 – ҷамъшавандаи якум, a – ҷамъшавандаи дуюм.

Дар ифодаи ҳарфӣ ба ҷойи ҳарф қимат гузошта мешавад. Агар $a = 24$ бошад, қимати ифодаи $26+a$ ба 50 баробар мешавад, яъне $26 + a = 50$. Ба ҷойи ҳарфҳо қиматҳои гуногун гузоштан мумкин:

$a = 10, 20, 5, 70, 100$ b, c, k – ҳарфҳои хурди латинӣ чунин хонда мешаванд: $a(a), b(бэ), c(сэ), k(ка), \dots$

3. Ифодаҳоро хонед ва ба ҷойи ҳарфҳо қимат гузошта ҳисоб кунед.

$$\begin{array}{llll} c + 9 & a - 9 & k + 15 & b - 15 \\ c = 10 & a = 10 & k = 12 & b = 45 \end{array}$$

Намуна: $10 + 9 = 19$

4. Қимати ифодаҳоро ёфта, ҷадвалҳоро пур кунед.

a	10	20	30	40
$a+18$	28			

c	20	45	39	88
$c - 10$				78

a	38	40	45	52
b	20	20	20	20
a + b				

c	70	70	70	70
b	30	36	40	48
a - b				

a	2	10	20	25
b	5	5	5	4
a · b				

c	60	60	60	60
c - 10	60	20	10	2
a : b				

5. Ҳисоб кунед.

$$8 \cdot 6 = \quad 8 \cdot 7 = \quad 8 \cdot 8 = \quad 9 \cdot 9 =$$

$$9 \cdot 6 = \quad 9 \cdot 7 = \quad 9 \cdot 8 =$$

6. Ифода тартиб дода, қимати онро ёбед.

1) Аз адади 24 суммаи ададҳои 8 ва 6-ро кам кунед.

2) Ҳосили зарби ададҳои 6 ва 8 -ро 9 воҳид зиёд кунед.

7. Масъалаи мантиқӣ.

Лаклаки бо як пой истода 6 кг аст. Агар вай бо ду пой истад, чанд килограмм мешавад?

МУОДИЛА

1. Дурустии баробарии $35 + 15 = 50$ -ро санҷед. Яке аз ҷамъшавандаҳоро, масалан, ҷамъшавандаи якумро бо ҳарфи x иваз кунед: $x + 15 = 50$

Баробарие, ки дар он яке аз ҷамъшавандаҳо номаълум аст муодила ном дорад.

Барои ҳосил кардани баробарии дуруст дар муодила ба ҷойи x кадом ададро мегузorem. Нависед:

35 – ҷамъшавандаи номаълум аст.

2. Кадоме аз ададҳои 8, 18 ё 28 тарҳкунандаи номаълуми муодилаи $38 - x = 20$ аст?

3. Ба ҷойи катакҳо ададҳоеро гузored, ки баробарии дуруст ҳосил шавад.

$$10 + \square = 16$$

$$25 - \square = 22$$

$$8 \cdot \square = 24$$

4. Ҷамъшавандаи якум 30 ва ҷамъшавандаи дуюм номаълум аст. Агар натиҷа 50 бошад, бо истифодаи x муодила тартиб диҳед.

5. Ҷамъшавандаи якум номаълум буда, ҷамъшавандаи дуюм адади 23 аст. Муодила тартиб диҳед. Агар сумма адади 63 бошад.

6. Муодилаҳо бо чӣ фарқ мекунад.

$$10 + x = 16$$

$$25 - x = 22$$

$$8 \cdot x = 24$$

7. Тарҳшаванда 85, тарҳкунанда номаълум аст. Фарқро нависед. Агар фарқ 45 бошад, муодила тартиб дода, ҳал кунед.

8. Тарҳшаванда номаълум, тарҳкунанда 17, фарқ 21 аст. Муодила тартиб дода ҳал кунед.

9. Зарбшаванда 6 буда, зарбкунанда номаълум аст. Агар ҳосили зарб 48 бошад, муодила тартиб дода, ҳал кунед.

10. Зарбшаванда номаълум, зарбкунанда 9 аст. Агар ҳосили зарб 63 бошад, муодила тартиб дода, ҳал кунед.

11. Кадоме аз ададҳои 31, 30 ё 85 ҷамъшавандаи якуми муодилаи $x + 27 = 58$ шуда метавонад?

12. Муодилае тартиб диҳед, ки ҷамъшавандаи дуҷум адади 25 ва сумма адади 45 бошад.

ЁҲТНИ ҶАМЪШАВАНДАИ НОМАЪЛУМ

1. Як банд 18 дафтардошт. Микдори дафтарҳои банди дигар номаълум аст. Агар дар ду банд ҳамагӣ 42 дафтар бошад, дар банди дуюм чанд дафтар ҳаст? Шарти масъаларо мухтасар навишта, номаълумро бо x ишора намоед. Аз рӯи масъалаи болонақшасохта, ба ҷойи аломати саволх-ро истифода баред.

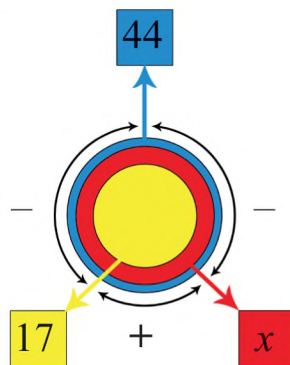

2. Ҷамъшавандаи якум 17, дуюмаш номаълум, сумма 44 аст. Муодила тартиб дода, нависед.

3. Барои муодилаи $17 + x = 44$ нақша тасвир шудааст. Ҷамъшавандаи маълум бо ранги зард, номаълум бо ранги сурх нишон дода шудааст.

Дар муодилаи мазкур байни адади маълум ва номаълуми x аломати кадом амал истодааст? Ба зери он хат кашед. Тирчаҳо кадом катакҳои рангаро пайваст мекунанд? Ҷамъшавандаҳои амали $17+x$ дар кадом катакҳо навишта шудаанд? Қимати сумма 44 дар кадом катак навишта шудааст?

4. Аз рӯи нақшаи супориши 3 адади номаълумро ёбед. Муайян кунед, ки тирча катакҳои ададҳои маълумдоштаро бо кадом аломат мепайвандад. Амалеро, ки ин аломатро нишон медиҳад, нависед.

Дар натиҷа адади номаълум ёфта мешавад. Инро чунин менависанд: $17 + x = 44$, $x = 44 - 17$, $x = 27$ Адади 27 ҷамъшавандаи номаълуми муодилаи $17 + x = 44$ аст. Барои ёфтани ҷамъшавандаи номаълум аз қимат ҷамъшавандаи маълумро тарҳ мекунем.

Агар аз сумма ҷамъшавандаи маълумро тарҳ кунем, ҷамъшавандаи номаълум ҳосил мешавад.

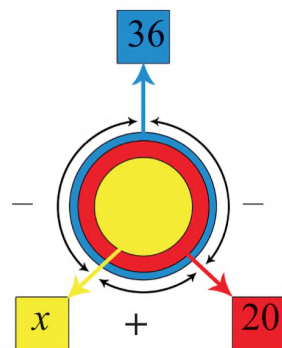
5. Аз рӯйи нақша ҷамъшавандаи номаълумро ёбед.

6. Ҷамъшавандаи номаълумро ёбед.

$$\begin{aligned} x + 15 &= 67 \\ x &= 67 - 15 \\ x &= 52 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 52 + x &= 60 \\ x + 17 &= 20 \\ 50 + x &= 75 \end{aligned}$$

7. Барои ёфтани ҷамъшавандаи номаълуми муодилаи $x + 47 = 80$ қоидаи болоро татбиқ намоед.

8. Вақте ки ба адади 25 x -ро ҷамъ карданд, 58 ҳосил шуд. Мувофиқи шарт муодила тартиб диҳед ва x -ро ёбед.

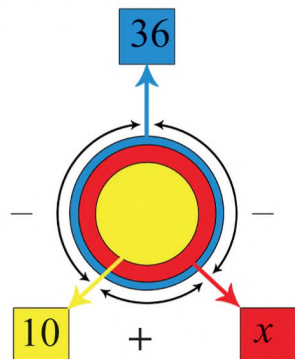
9. Як қадами Наргис 50 см аст. Ду қадами Наргис чанд метр мешавад?

ЁҒТАНИ ТАРҲШАВАНДА ВА ТАРҲКУНАНДАИ НОМАЪЛУМ

1. Барои муодилаи $36 - x = 10$ нақша тартиб дода шудааст.

Тарҳшавандаи 36 дар кадом катак навишта шудааст? Тарҳкунандаи номаълум x дар кадом катак навишта шудааст? Фарқи 10 дар кадом катак навишта шудааст?

2. Барои муодилаи $x - 26 = 10$ нақша кашед. Байни катакҳо тирча гузored ва амали хоси онҳоро нависед. Дар натиҷаи чунин ҳисобкунӣ адади номаълумро меёбанд. Он чунин навишта мешавад:

$$x - 26 = 10$$

$$x = 10 + 26$$

$$x = 36$$

$$36 - x = 10$$

$$x = 36 - 10$$

$$x = 26.$$

Дар муодилаи $36 - x = 10$ адади 36 чиро ифода мекунад? Адади 10-чӣ? 26 – тарҳкунандаи номаълум, яъне x аст.

Агар фарқро ба тарҳкунанда чамъ кунем,
он гоҳ тарҳшаванда ҳосил мешавад.

Барои ёфтани тарҳкунандаи номаълум аз тарҳшаванда фарқро тарҳ кардан лозим аст.

3. Муодилаҳоро ҳал кунед.

$$x - 20 = 39$$

$$59 - x = 39$$

$$x - 46 = 32$$

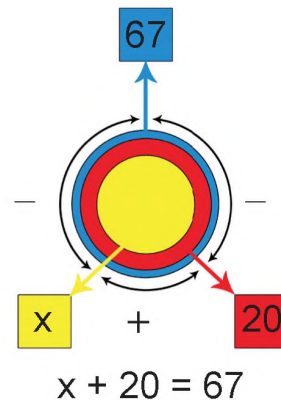
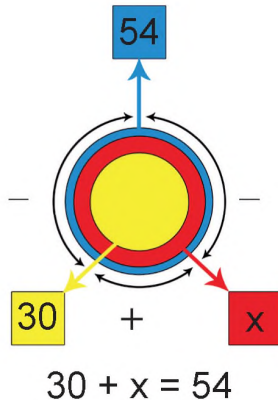
$$78 - x = 32$$

$$x - 3 = 7$$

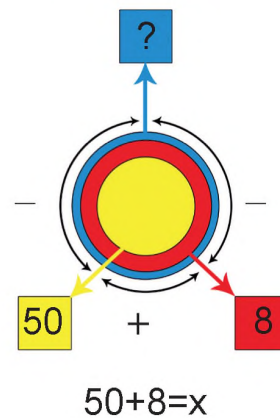
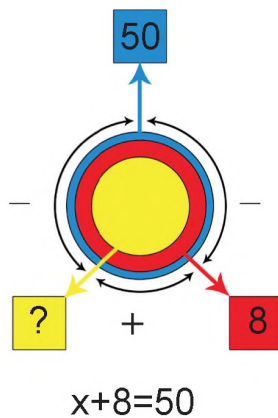
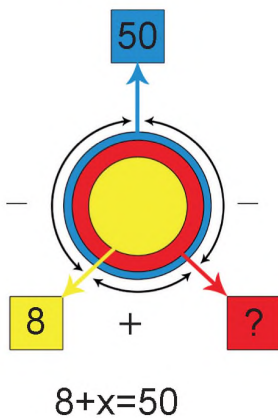
$$84 - x = 45$$

4. Чамъшавандаи номаълумро бо ёрии нақша ҳисоб кунед.

5. Аз рӯйи муодила ва нақша масъалаҳо тартиб диҳед.

6. Муодилаҳоро ҳал кунед.

$$x + 26 = 96$$

$$x - 35 = 55$$

$$9 - x = 35$$

7. Ҳисоб кунед.

$$34 + 6$$

$$30 - 6$$

$$20 + 10$$

$$21 + 7$$

$$42 - 8$$

$$31 - 9$$

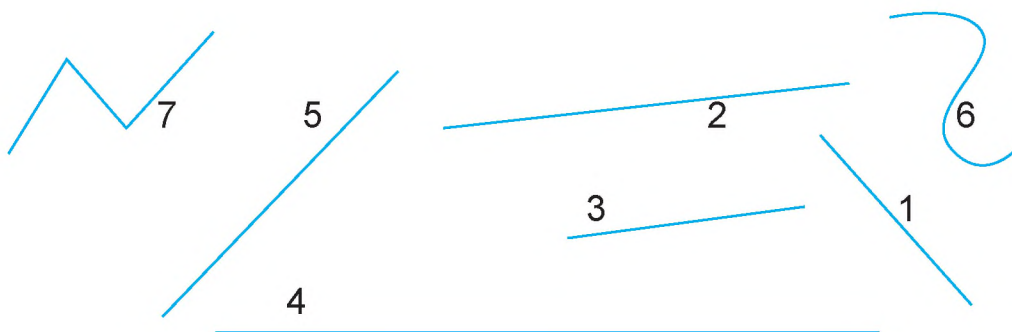
$$100 - 80$$

$$22 + 20$$

БОБИ IX. МАВОДДИ ГЕОМЕТРӢ НАМУДИ ХАТҶО. ХАТТИ РОСТ. АДАДҶО ДАР НУРИ АДАДӢ

1. Хатҳои ростро ёфта, рақамҳои онҳоро нависед.

2. Дар варақи дафтар нуқтаеро қайд кунед. Аз он ба тарафи рост 6 катак ҳисоб карда, нуқтаи дигар гузоред. Нуқтаҳоро бо ёрии хаткашак пайваст кунед. Қадом шакл ҳосил шуд? Порчаи ҳосилшуда чанд сантиметр аст?

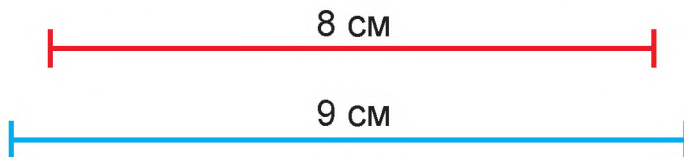
3. Бо хаткашак хатти росте тасвир кунед. Онро ба ҳар ду тараф то канори варақи дафтар давом диҳед.

4. Тарафҳои чоркунча ва секунҷаро чен кунед.

5. Чунин порчаҳоро бо ёрии хаткашак дар дафтар тасвир кунед.

– Агар нуқта гузошта, бо хаткашак онро ба як тараф хат кашем, чӣ ҳосил мешавад? – пурсид Азиз.

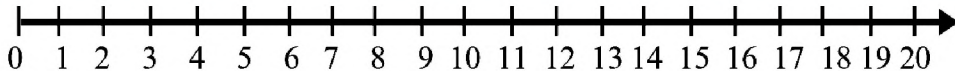
– Дар ин ҳолат як қисми хатти рост ҳосил мешавад, ки онро нур меноманд. Ибтидои нурро бо нуқта нишон додан зарур аст, – ҷавоб дод Лола.

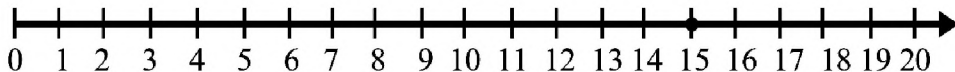

6. Нур тасвир кунед. Аз ибтидои он паси ҳам даҳ порчаи дарозиашон баробарро қайд кунед ва гузored. Ибтидои нурро бо адади 0 ва охири порчаи якумро бо адади 1 ишора кунед. Охири порчаи дуюмро бо адади 2, сеюмро бо адади 3 ва ғайраҳо ишора кунед. Ҳамин тариқ, ҳар як адади зикршударо дар нур ба воситаи нуқта ишорат кардан мумкин аст.

Чунин нурро нури ададӣ меноманд.

7. Дар нури ададӣ нуқтаи бо адади 15 тасвиршударо нишон диҳед.

8. Нури ададӣ кашада, дар он нуқтаҳоero қайд кунед, ки ададҳои 7, 9, 13-ро нишон диҳанд.

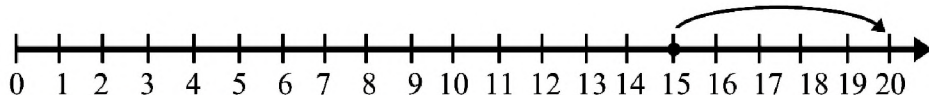

9. Бо ёрии нури ададӣ иҷро намудани амалҳои ҷамъ ва тарҳро фаҳмонед.

$$11 + 4 = 15$$

$$15 + 5 = 20$$

$$17 - 9 = 8$$

10. Ду нуреро тасвир кунед, ки нуқтаи буриш дар varaқ бошад. Ин нуқтаро нишон диҳед.

11. Ду нур тасвир кунед, ки нуқтаи буриш дар нисфи varaқ бошад.

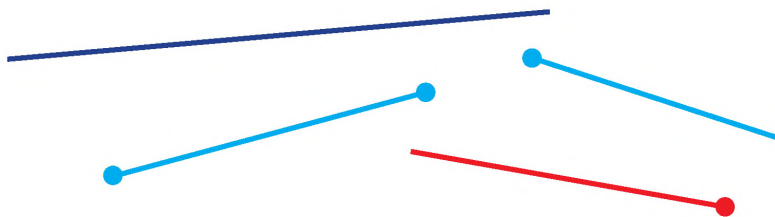
12. Ду нур тасвир кунед, ки нуқтаи буриш надошта бошанд.

13. Дар varaқи дафтар ду нуреро тасвир кунед, ки дар як нуқта бурида шаванд.

14. Расмҳоро аз назар гузаронед ва аз байни онҳо нурро ёбед.

Нури ададӣ кашида, дар он бо ёрии тир баробарихоро тасвир намоед.

$$7 + 5 = 12 \quad 14 - 6 = 8$$

15. Оё медонед: дарозии бадани рӯбоҳ 60 – 80 см, думаш 40 – 50 см ва вазнаш 5 – 8 кг мебошад.

ПОРЧА. ЧЕН КАРДАНИ ДАРОЗИИ ПОРЧА

Лола, бо паргор фақат давра мекашанд? – пурсид Азиз.
– Боз ба воситаи паргор, порчаҳои баробарро ҳам тасвир намудан мумкин аст, фаҳмонд Лола.

1. Порча кашед. Пояҳои паргорро чун дар расм, болои порча гузored.

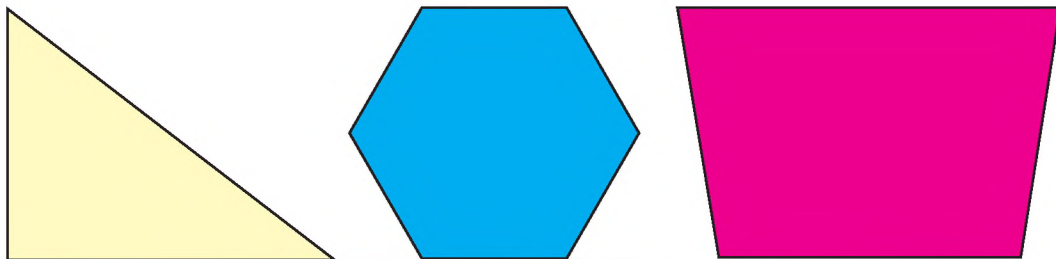
Нуре тасвир кунед ва аз ибтидои он кунчи байни пояҳои паргорро тағйир надода, камоне кашед, ки нурро бурида гузарад. Нуқтаи буришро қайд кунед. Порчаро аз ибтидои нур то нуқтаи қайдшуда бо қалам ишорат кунед. Оё дарозии ин порча ба дарозии порчаи аввал баробар аст?

2. Бо ёрии паргор ва хаткашак порчае тасвир кунед.

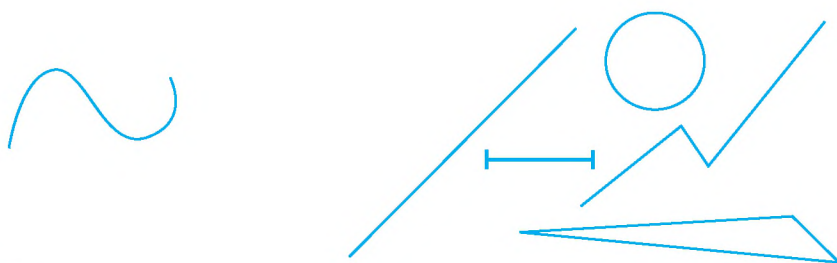
3. Дар кадом бисёркунча ҳама тарафҳо баробаранд? Инро бо ёрии паргор санҷед.

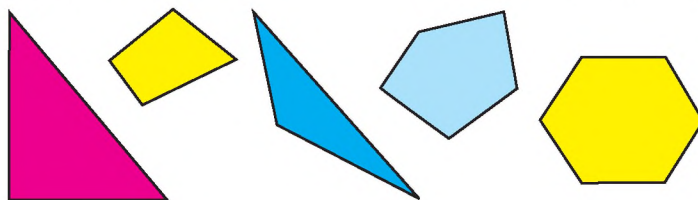
ХАТТИ ШИКАСТА. ДАРОЗИИ ХАТТИ ШИКАСТА

1. Хатти шикастаи сарбастаро нишон диҳед.

2. Тарафҳои ҳар як хатти шикастаро чен кунед.

3. Порчаҳоро муқоиса карда, ҳамин тавр порчаҳо тасвир кунед.

— 1 см

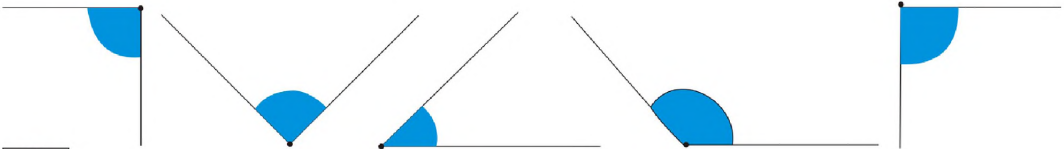
— 1 дм

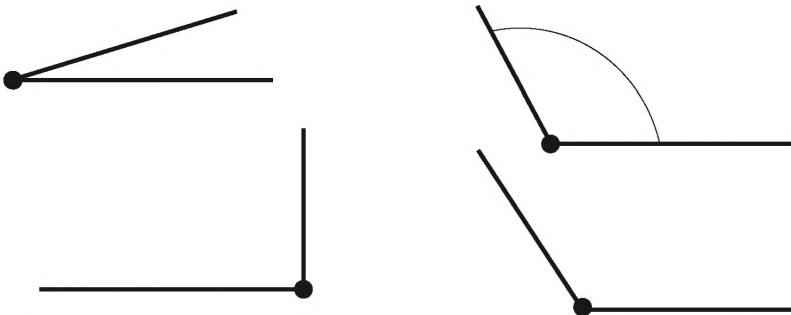
КУНҶ ВА НАМУДҶОИ ОН

1. – Лола кунҷро чӣ тавр сохтан мумкин аст? – пурсид Азиз.
– Ин хеле осон аст: аз як нуқта ду нур гузаронед. Онҳо сарҳади кунҷанд, – ҷавоб дод Лола.
Азиз бо маслиҳати Лола якчанд кунҷ кашида, дохили онҳоро ранг кард.

2. Нурҳое, ки кунҷро ташкил медиҳанд, чӣ ном доранд? Ин нурҳо тарафҳои кунҷ номида мешаванд. Кунҷ чанд тараф дорад? Тарафҳои ҳар як кунҷи дар расм бударо нишон диҳед. Нуқтае, ки аз он тарафҳои кунҷ мебарояд, чӣ ном дорад? Ин нуқта қуллаи кунҷ ном дорад. Кунҷ чанд қулла дорад? Қуллаи ҳар як кунҷро аз расм нишон диҳед.

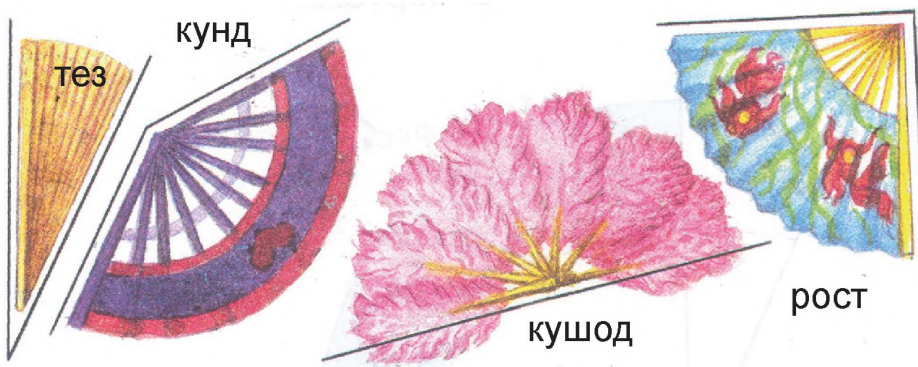
3. Шумо низ якчанд кунҷ тасвир кунед. Ҳар яки онро бо қалам ранг кунед.

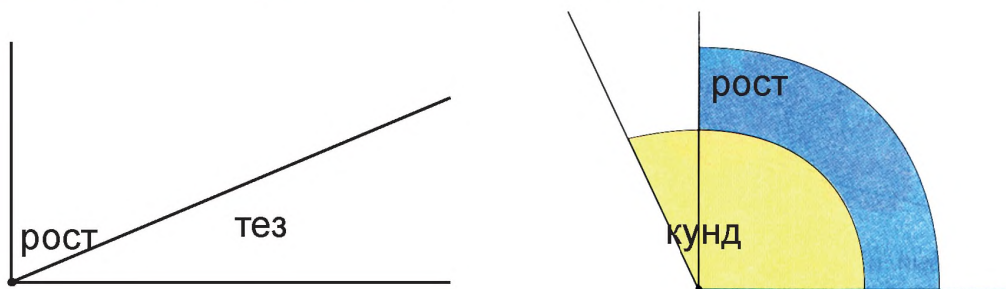
4. Дар буриши хатҳои рост чанд кунҷ ҳосил мешавад? Оё гуфтан мумкин аст, ки ҳангоми буриши ду хатти рост 4 кунҷ ҳосил мешавад?

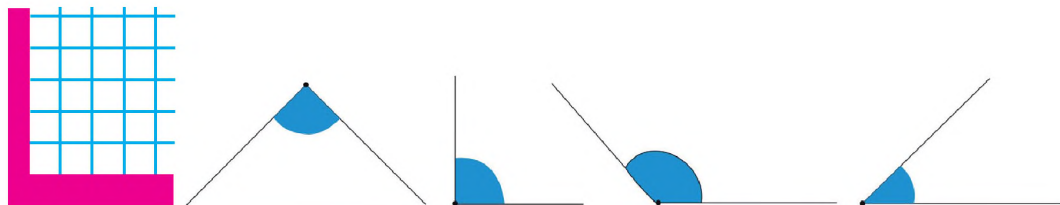
5. Бодбезакҳо таҳти кадом кунҷ кушода шудаанд?

6. Кадом кунҷ калон: рост, тез ё кунд?

7. Кунҷи калон, рост, тез ва кундро нишон диҳед.

8. Бо хаткашаки секунҷаи росткунҷа кунҷҳои рост, тез ва кундро муайян кунед.

1. Ҳар гуна кунҷи тез аз кунҷи рост хурд аст.
2. Ҳар гуна кунҷи кунд аз кунҷи рост калон аст.

9. Эътибор диҳед. Боме кадоме аз хонаҳо кунҷи тез ва кадоме кунҷи кунд аст?

10. Оё кунҷи тезро дар дохили кунҷи рост гузоштан мумкин аст?

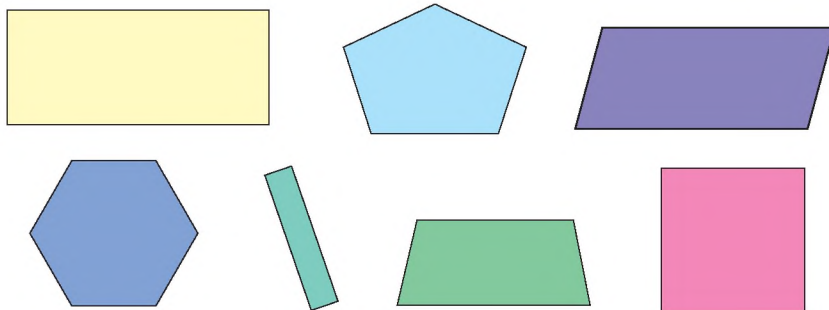

11. Оё кунҷи кундро дар дохили кунҷи рост гузоштан мумкин аст? Барои чӣ? Кунҷи ростро дар дохили кунҷи кунд-чӣ?

РОСТКУНЦА ВА ПЕРИМЕТРИ ОН. КВАДРАТ ВА ПЕРИМЕТРИ ОН

1. Аз фигураҳои тасвиршуда танҳо росткунчаҳоро интихоб намоед. Дарозии тарафҳои онҳоро чен карда, нависед. Периметри ҳар як росткунҷаро ҳисоб кунед.

Ду тарафи муқобили росткунҷа ба ҳам баробаранд.

$$2 \text{ см} \cdot 2 + 4 \text{ см} \cdot 2 = 4 \text{ см} + 8 \text{ см} = 12 \text{ см}$$

Оё барои ҳисоб кардани периметри росткунҷа чен кардани ҳамаи тарафҳои он зарур аст? Кадом тарафҳои онро чен кардан кифоя аст?

2. Росткунҷае тасвир кунед, ки дарозии тарафҳои ҳамсояш ба 3 см ва 5 см баробар бошанд. Бе ченкунӣ периметри онро ёбед.

3. Периметри росткунҷаҳоро ҳисоб кунед:

3 см ва 9 см

4 см ва 1 дм

2 дм ва 3 дм

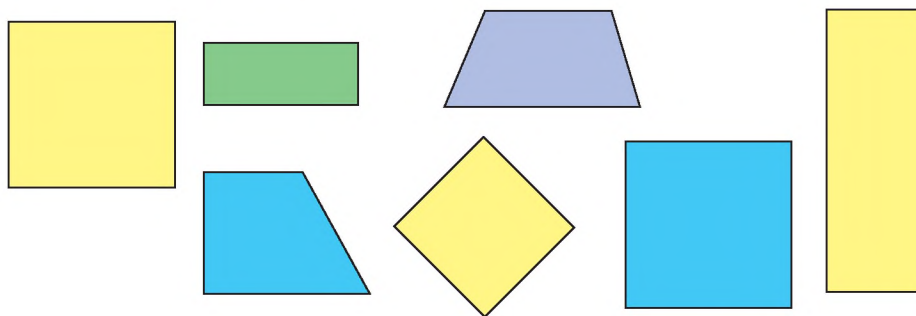
3 м ва 2 м

4. Ду росткунҷаи гуногун тасвир кунед, ки периметрҳои баробар дошта бошанд.

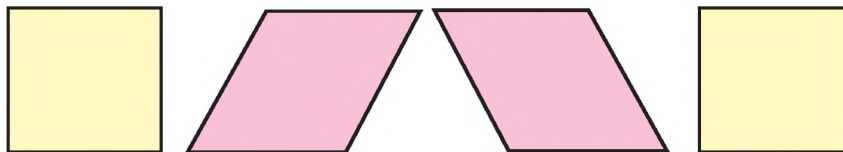
5. Фигураҳои дар расм тасвиршударо номбар кунед. Оё дар байни фигураҳо росткунҷаи тарафҳояш баробар ҳаст? Инро ба воситаи хаткашак санҷед.

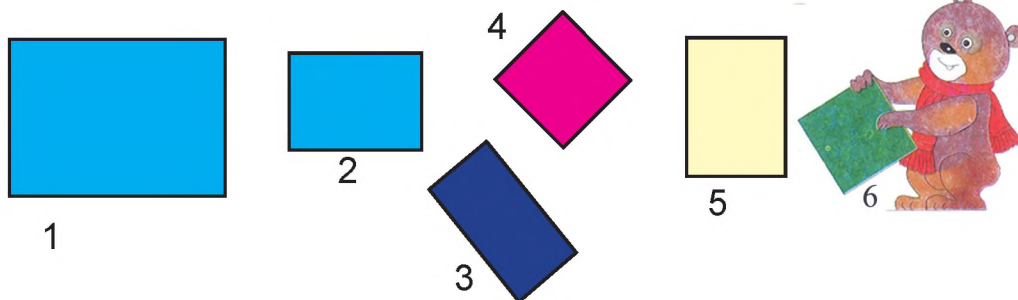
Росткунҷае, ки ҳамаи тарафҳояш баробар аст, квадрат номида мешавад.

6. Кадоме аз фигураҳо квадрат аст?

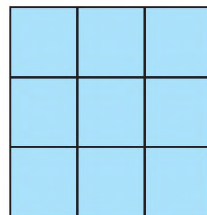

7. Рақами квадратҳоро номбар кунед.

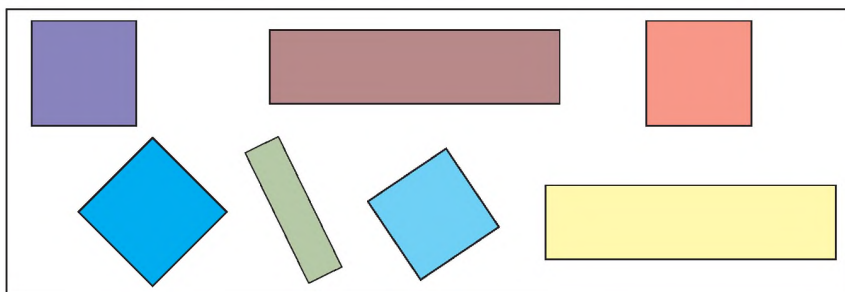

8. Дар расм чанд квадрат мавҷуд аст?

9. Ба болои квадратҳо муҳра гузored.

10. Периметри квадратҳоero ҳисоб кунед, ки дарозии тарафҳояш ба 3 см, 9 см, 5 дм ва 2 м баробар аст.

11. Квадрате тасвир кунед, ки периметри он 16 см бошад.

12. Ҳисоб кунед:

ДАВРА. ДОИРА. РАДИУС. ДИАМЕТР

Азиз аз Лола пурсид:

– Барои чӣ бузи дар меҳ баста алафҳоро доиравор хӯрдааст?

– Лола ҷавоб дод:

– Чунки буз аз дарозии ресмон дур рафта наметавонад.

Бинобар ин ҷойи алафҳои хӯрдаи буз шаклҳои давра ва доираро гирифтааст ва ҷойи меҳ маркази давра ва доира аст.

1. Давра ва доира чӣ тавр тағйир меёбанд? Шарҳ диҳед.

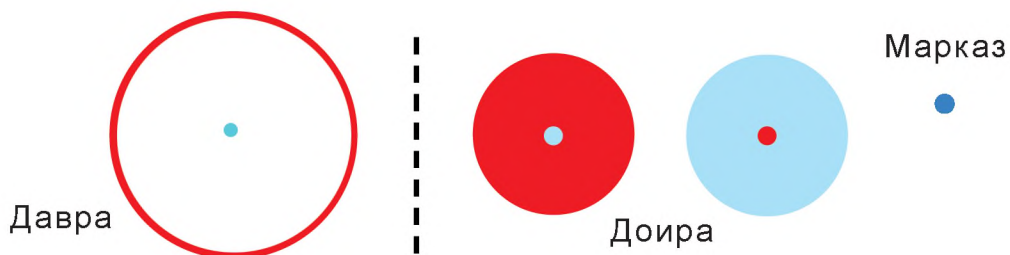
а) Агар ресмонро кӯтоҳ кунем.

б) Агар ресмонро дароз кунем.

в) Агар меҳро дар ҷойи дигар кӯбем.

2. Барои кашидани давра ва доира бояд сарҳади он муайян карда шавад.

Барои кашидани давра ва доира аз паргор истифода мебаранд.

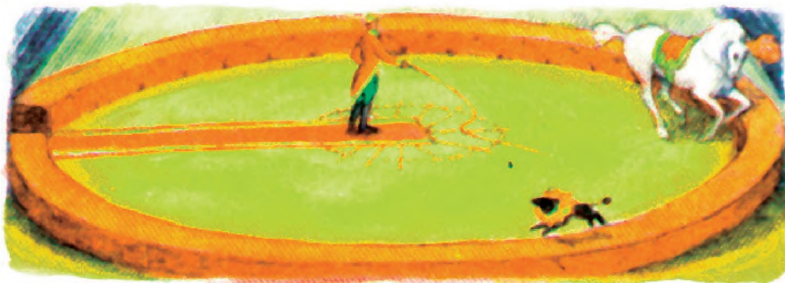

3. Аз муҳити рӯзгор шаклҳои ба фигураи давра ё доира монандро мисол биёред.

Ҳар як доира марказ ва сарҳад дорад.
Нуқтаи миёнаро маркази давра ва доира меноманд.

4. Маркази давраро ба сарҳади он ба воситаи порча пайваст кунед. Порчаи ҳосилшуда радиуси давра аст.

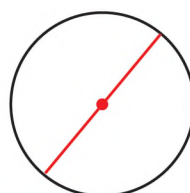
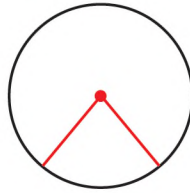
- 1) Дар як давра чанд радиус гузаронидан мумкин аст?
- 2) Дарозии радиусҳои як давра баробаранд?

5. Ҳолатҳое мешаванд, ки ду радиус дар як хатти рост мехобанд. Инро чӣ номидан мумкин аст?

Радиус

Диаметр

Чунин порчаро диаметри давра меноманд.

6. Давра тасвир карда, радиуси онро нишон диҳед. Ду радиус гузаронед, ки онҳо дар як хатти рост хобанд.

7. Давраи радиусаш 3 см-ро тасвир кунед. Давраи диаметраш 6 см-ро тасвир кунед.

8. Дарозии радиуси давраи якум 12 см ва дуюм 3 см кӯтоҳ аст. Диаметри давраи якум аз дуюм чанд сантиметр дароз аст?

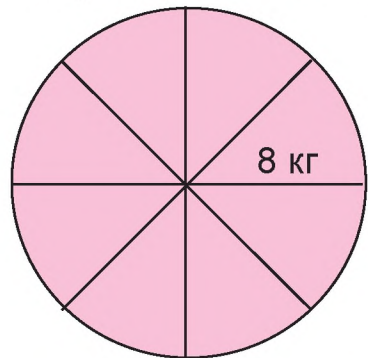

9. Дар нақшаи масъалаи 10 чанд радиус ва чанд диаметр тасвир шудааст?

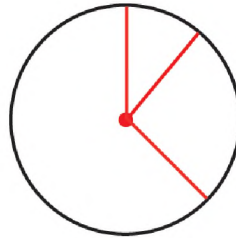
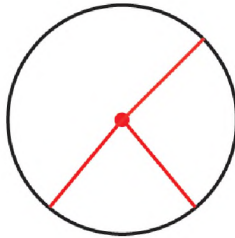
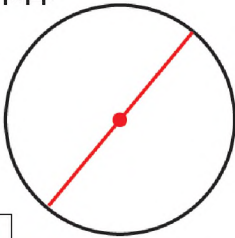
10. Масъаларо бо ёрии диаграммаи доиравӣ ҳисоб кунед.

Гелос 8 кг, олуца 8 маротиба зиёд ҳосил дод. Олуца чанд килограмм зиёдтар ҳосил дод?

11. Аз нақша диаметр, радиус, марказ ва давраро нишон диҳед.

12. Масъала.

Дар анбор 10 банка мураббони олуца ва 10 банка мураббони себ буд. Модаркалон аз Азиз хоҳиш намуд, ки 2 банка мураббони олуца ва 1 банка мураббони себ биёрад. Вақте ки Азиз баргашт, модаркалон аз вай пурсид, ки дар анбор чанд банка мураббо монд?

Азиз банкаҳои мураббони олуца ва себро алоҳида - алоҳида ҳисоб кард.

$$1) 10 - 2 = 8 \quad 2) 10 - 1 = 9$$

$$3) 8 + 9 = 17$$

Ҷавоб: 17 банка мураббо.

13. Лола дигар хел рафтор кард:

$$(10 + 10) - (2 + 1) = 20 - 3 = 17$$

Азиз ин тавр ҳисоб кард:

$$(10 - 2) + (10 - 1) = 8 + 9 = 17$$

14. Қимати ифодаҳоро ҳисоб кунед.

$$(20 + 5) - (10 + 3)$$

$$(40 - 10) + (6 - 5)$$

$$(40 + 6) - (10 + 5)$$

$$(50 - 30) + (7 - 3)$$

$$(50 + 7) - (30 + 3)$$

$$(20 - 10) + (5 - 3)$$

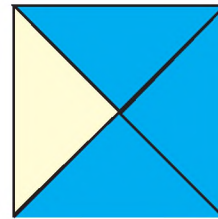
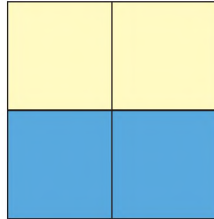
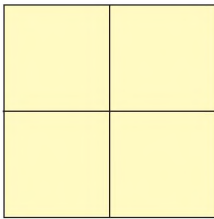
ТАҚСИМКУНӢ БА ҚИСМҲОИ БАРОБАР

1. Дар бораи себ ва тарбуз чӣ гуфта метавонед?

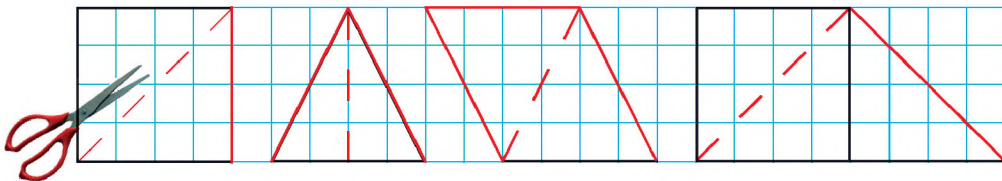
2. Квадрат ба чанд қисми баробар тақсим карда шудааст? Аз чор як қисми квадрат, нисфи квадратро нишон диҳед.

3. Барои чӣ афлесунро ба қисмҳо ҷудо кардан осон аст? Шумо афлесунро бо роҳи дигар тақсим кунед.

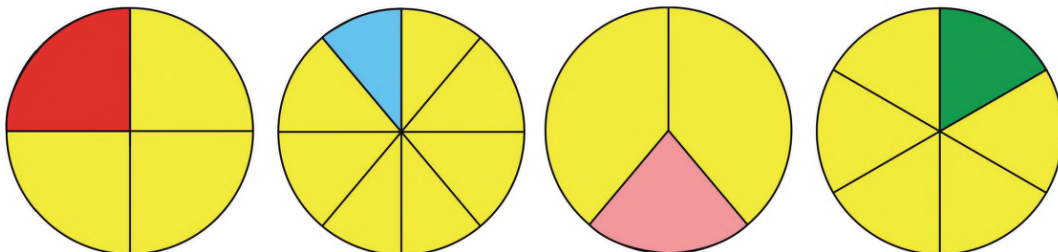

4. Ҳамин хел нақша кашед ва онро бо ёрии қайчӣ буред. Чанд қисми баробар ҳосил шуд?

5. Сеяк, чоряк, шашяк ва ҳаштяки қисми доираро нишон диҳед.

6. Давра кашед ва диаметр гузаронед. Як қисми давраро ранг кунед. Диаметр давраро ба чанд қисми баробар ҷудо кард? Кадом қисм ранг карда шудааст?

7. Дар оғози чоряки чорум аз чор як ҳиссаи дафтарҳои дар аввали сол харидаи Нозия боқӣ монд. Дар давоми се чоряк шумораи дафтарҳои харидаи Нозия чанд маротиба кам шуд? Ҳисоб кунед, ки агар Нозия дар аввали соли хониш 36 дона дафтар харида бошад, ҳоло чанд дафтар боқӣ мондааст?

8. Дар рӯи миз 6 дона чӯбча гузored. Онҳоро ба 2 ва 3 қисми баробар тақсим кунед. Нисфи чӯбчаҳо чандто аст? Сеяки чӯбчаҳо-чӣ?

9. Ҳисоб кунед.

$$32 + 48 \quad 56 - (40 + 16) \quad 84 : 2 \quad 60 + 20$$

$$93 - 34 \quad 57 + 33 \cdot 0 \quad 88 : 8 \quad 70 - 10$$

ИЛОВАҶО

1. Ҷадвали зарби адади 2 зарб ба адади 2-ро нишон диҳед ва тақсим ба адади 2-ро ҳисоб кунед.

$2 \cdot 1 = 2$

$2 : 2 =$

$2 \cdot 2 = 4$

$2 \cdot 2 = 4$

$4 : 2 =$

$2 \cdot 3 = 6$

$3 \cdot 2 = 6$

$6 : 2 =$

$2 \cdot 4 = 8$

$4 \cdot 2 = 8$

$8 : 2 =$

$2 \cdot 5 = 10$

$5 \cdot 2 = 10$

$10 : 2 =$

$2 \cdot 6 = 12$

$6 \cdot 2 = 12$

$12 : 2 =$

$2 \cdot 7 = 14$

$7 \cdot 2 = 14$

$14 : 2 =$

$2 \cdot 8 = 16$

$8 \cdot 2 = 16$

$16 : 2 =$

$2 \cdot 9 = 18$

$9 \cdot 2 = 18$

$18 : 2 =$

2. Ҷадвали зарби адади 3, 4, 5-ро аз ёд гӯед.

3. Ҷадвали зарб ба адади 6-ро ба дафтар нависед.

4. Ҳисоб кунед.

$3 + 3 + 3$

$6 + 6 + 6 + 6 + 6$

$11 + 11 + 11 + 11 + 11$

$4 + 4 + 4$

$7 + 7 + 7 + 7 + 7$

$13 + 13 + 13 + 13$

Намуна:

$3 + 3 + 3 + = 9$

$3 \cdot 3 = 9$

5. Ҳисоб кунед.

$7 \cdot 8$

$9 \cdot 8$

$6 \cdot 5$

$4 \cdot 8$

$14 \cdot 2$

$8 \cdot 7$

$8 \cdot 9$

$5 \cdot 6$

$8 \cdot 4$

$16 \cdot 2$

$56 : 7$

$81 : 8$

$30 : 5$

$32 : 8$

$28 : 2$

$56 : 8$

$81 : 9$

$30 : 6$

$32 : 4$

$32 : 2$

6. Аз рӯи расм масъала тартиб диҳед.

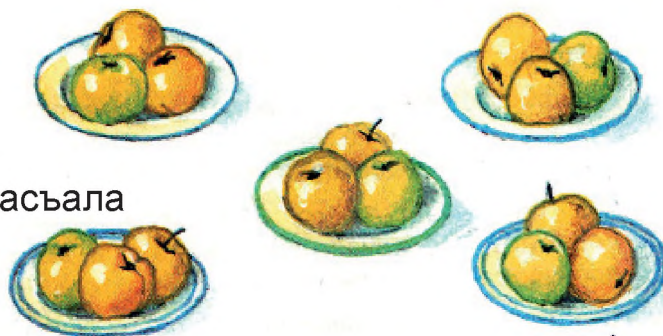

7. Аз ҷадвал истифода бурда ифодаҳои тартиб диҳед, ки қимати якхела дошта бошанд.

2 : 2											1
4 : 2	6 : 3										2
6 : 2	9 : 3	12 : 4									3
8 : 2	12 : 3	16 : 4	20 : 5								4
10 : 2	15 : 3	20 : 4	25 : 5	30 : 6							5
12 : 2	18 : 3	24 : 4	30 : 5	36 : 6	42 : 7						6
14 : 2	21 : 3	28 : 4	35 : 5	42 : 6	49 : 7	56 : 8					7
16 : 2	24 : 3	32 : 4	40 : 5	48 : 6	56 : 7	64 : 8	72 : 9				8
18 : 2	27 : 3	36 : 4	45 : 5	54 : 6	63 : 7	72 : 8	81 : 9				9

8. Ҷадвали зарб ва тақсими ададҳои 7, 8, 9-ро аз ёд гӯед.

9. Аз рӯи расм масъала тартиб диҳед.

10. Масъалаҳоро ҳал кунед.

Соли гузашта 88 нафар хонандаи синфи дуюм ба рӯзномаю маҷаллаҳо обуна шуданд. Имсол ҳамагӣ 85 нафар хонанда обуна шуданд. Се хел савол гузореда масъаларо ҳал кунед.

11. 22 нафар хонандаи синф то охири соли таҳсил китобҳои дарсии худро ба дараҷаи аъло нигоҳ доштанд. Агар дар синф 25 нафар хонанда бошад, чанд нафар хонанда бо китоби дарсӣ хунукназарона рафтор кардааст?

МАСЪАЛАҲОИ МАНТИҚӢ

1. Ман бо падару модарам ба тамошои сирк рафтам. Агар падарам аз тарафи рости ман ва ман аз модарам дар тарафи чап нишаста бошам, ман дар кучо нишастаам?

2. Се шамъ месӯхт. Яктояшро хомӯш карданд. Чанд шамъ монд?

4. Масъалаи мантиқӣ гӯед.

5. Се асп 24 км давид. Ҳар як асп чанд километрӣ давид?

6. Дар як иморат 10 тиреза ҳаст. Аз чанд тиреза рӯшноӣ медарояду аз чандтояш не?

7. Бародар аз хоҳар 5 сол калон аст. Баъд аз 4 сол бародар аз хоҳар чанд сол калон мешавад?

8. Як килограмм картошка вазнин аст ё як килограмм пахта?

9. Ситора 1-солаву 2-моҳа, Доро 14-моҳа аст. Кадоме аз онҳо калонтар аст?

10. Дар зарфи 3-литра бо истакони 20-грамма об андозед. Зарф чанд истакон об мебарад? Зарфи 1-литра чӣ? Фарқи байни ин ду зарф дар чанд истакон об аст?

11. Далер дар боғи мактаб 5 ниҳоли зардолу шинонд. Иқбол бошад 2 маротиба зиёдтар ниҳол шинонд. Иқбол чанд ниҳол шинонд? Ҳамагӣ чанд ниҳол шинонданд?

МУНДАРИҶА

БОБИ 1. Такрори маводди синфи якум.....	4
1. Ададҳои аз 1 то 20. Ҷадвали ҷамъ ва тарҳ.....	4
БОБИ 2. Садӣ. Нумератсия. Ададҳо аз 21 то 100.....	12
1. Нумератсия. Ададҳои дурақамаи яклухт.....	12
2. Разряди даҳӣҳо ва воҳидҳо.....	15
3. Ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ навиштани ададҳо.....	19
4. Ҷамъ ва тарҳи ададҳои дурақамаи яклухт.....	21
5. Баробарӣ ва нобаробарӣҳои ададӣ.....	25
6. Муқоиса кардани қимати сумма бо сумма ва фарқ бо фарқ.....	28
БОБИ 3. Бузургӣ.....	33
1. Воҳидҳои ченаки дарозӣ.....	33
2. Ченаки ғунҷоиш. Литр.....	35
3. Ченаки масса. Килограмм.....	38
4. Килограмм ва сентнер.....	41
5. Асъори милли.....	43
6. Ченаки вақт.....	45
7. Реҷаи рӯз ва тақвим.....	49
БОБИ 4. Ҷамъ ва тарҳ дар доираи 100.....	54
1. Тартиби иҷрои амалҳо дар ифодаҳои беқавс.....	54
2. Тартиби иҷрои амалҳо дар ифодаҳои қавсдор.....	56
3. Хосияти ҷамъ.....	59
4. Бо роҳи осон ҷамъ кардани ададҳо.....	61
5. Ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ навиштани ададҳои дурақама.....	63
6. Аз даҳӣ нагузашта ҷамъ кардан.....	65
7. Аз даҳӣ нагузашта тарҳ кардан.....	68
8. Пурракунӣ то даҳӣҳои яклухт.....	70
9. Тарҳи ададҳои якрақама аз даҳӣҳои яклухт.....	72
10. Ба даҳии яклухт ҷамъ ва тарҳ кардани адади дурақама.....	74
11. Аз адади дурақама тарҳ кардани адад.....	76
12. Аз даҳӣ гузашта ҷамъ кардан.....	78
13. Аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан.....	80
14. Хондан ва навиштани шартӣ кӯтоҳи масъала.....	84
15. Масъалаи баръакс.....	87
БОБИ 5. Ҷамъ ва тарҳи хаттӣ.....	88
1. Ҷамъ ва тарҳи хаттӣ аз даҳӣ нагузашта.....	88
2. Санҷиши ҷамъ.....	90
3. Санҷиши тарҳ.....	91
4. Ҷамъ ва тарҳи намуди $53+7$ ва $60 - 7$	92
5. Ҷамъи намуди $24 + 36$	93
6. Аз даҳӣ гузашта ҷамъ ва тарҳ кардани ададҳои дурақама.....	95
7. Ҷамъ ва тарҳи ададҳои дурақама.....	98

БОБИ 6.Зарб ва тақсим	99
1.Зарб ва амали зарб	99
2.Ба зарб табдил додани сумма.....	101
3.Номи ададҳо дар амали зарб.....	102
4.Ҷойивазкунии зарбшавандаҳо.....	104
5.Тақсим ва аломати он.....	106
6.Номи ададҳо дар амали тақсим.....	107
7.Зарби адади 1 ва зарб ба адади 1.....	108
8.Зарби адад бо 0. Зарби 0 бо адад.....	110
9. Тақсим ба адади 1.....	113
10.Зарб ва тақсим ба адади 10.....	114
БОБИ 7.Зарб ва тақсими ҷадвали.....	116
1.Зарби адади 2. Зарб ба адади 2.....	116
2.Тақсим ба адади 2.....	117
3.Зарби адади 3. Зарб ба адади 3.....	119
4.Тақсим ба адади 3.....	121
5.Санҷиши зарб.....	122
6.Санҷиши тақсим.....	123
7.Зарб ва тақсим ба адади 4.....	124
8. Амалҳои дараҷаи якум ва дуҷум.....	126
9. Зарб ва тақсим ба адади 5.....	134
10. Зарб ва тақсим ба адади 6.....	133
11. Зарб ва тақсим ба адади 7.....	135
12. Зарб ва тақсим ба адади 8.....	137
12. Зарб ва тақсим ба адади 9.....	140
13. Ҷадвали зарб	142
14. Ҷадвали тақсим.....	144
БОБИ 8.Муодила.....	145
1.Ифодаҳои ҳарфӣ.....	145
2.Муодила.....	147
3.Ёфтани ҷамъшавандаҳои номаълум.....	149
4.Ёфтани тарҳшаванда ва тарҳкунандаи номаълум.....	151
БОБИ 9.Маводди геометрӣ.....	153
1. Намуди хатҳо. Хати рост. Ададҳо дар нури ададӣ.....	153
2. Порча . Чен кардани дарозии порча.....	157
3. Хати шикаста . Дарозии хати шикаста.....	158
4. Кунҷ ва намудҳои он.....	159
5. Росткунҷа ва периметри он. Квадрат ва периметри он.....	162
6. Давра, Доира. Радиус. Диаметр.....	165
7. Тақсимкунӣ ба қисмҳои баробар.....	169
8. Иловаҳо.....	171
9. Масъалаҳои мантиқӣ.....	173

ШУАЙБОВА ОЧАҶОН, ШАРИФОВ ЭРГАШ, ХУДОЙДОДОВА МУҶАРРАМ,
НОРОВ ҚУРБОНБОЙ, ҲАЛИМОВ ҒОИБ,
ҲАҚНАЗАРОВ ХУДОЙНАЗАР, БУРҶОНОВ БУРҶОН

МАТЕМАТИКА

Китоби дарсӣ барои хонандагони синфи
2-юми муассисаҳои таҳсилоти умумӣ

Нашри сеюм

Муҳаррир	Д. Ҷалолов
Рассомон:	Имоддинова С., Мавлонов А.
Муҳаррири техникӣ	Н. Зайниддинов
Тарроҳ	И. Сатторов

Ба чоп 01.02.2019 иҷозат дода шуд.
Коғази офсет. Чопи офсет. Андоза 70x90 1/16.
Ҷузъи чопӣ 11. Адади нашр 100 000 нусха.
Супориши № 196/2019

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734024, ш. Душанбе, кӯчаи Аҳмади Дониш, 50.
Тел.: 222-14-66,
E-mail: najmiddin64@mail.ru

Дар ҶДММ "Мега принт" ба таъб расидааст,
ш. Душанбе, кӯчаи Борбад, 36